

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

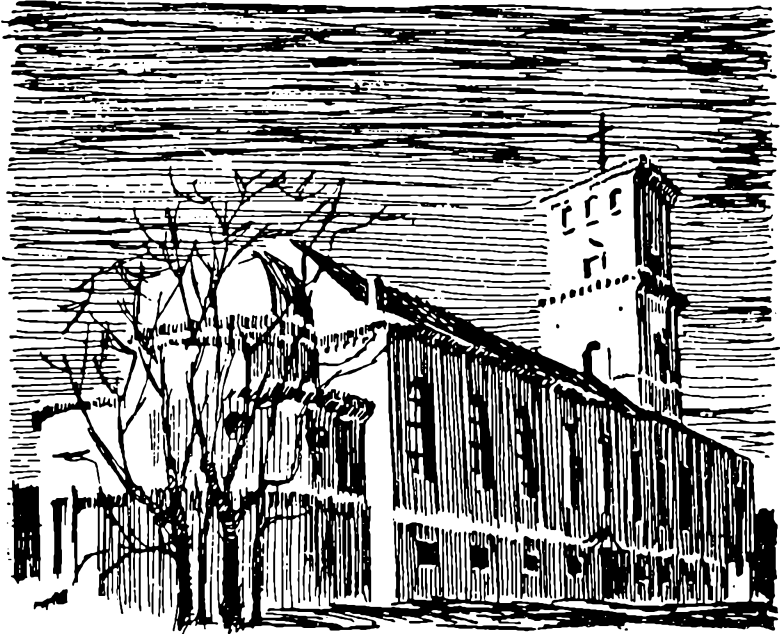
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Årbog for
KØBENHAVNS STIFT
1992

Årbog for
KØBENHAVNS STIFT

1992

Københavns Stiftsårbog 1992
Udgivet af Københavns Stifts landemode

Redaktionsudvalg:
Kirsten Boas, Arne Bugge, Hans Chr. Sørensen
Anders Gadegaard og Jens Arendt (redaktør).

Tryk: Nørrebros Bog- & Offsettryk ApS
Trykt på 115 g Biber favora mat
Sats: 10 pkt. Times

ISBN 87-89096-06-1
ISSN 0902-4190

*Omslagsillustration:
Fra bispevielsen i Domkirken 14. juni 1992 –
biskop Erik Norman Svendsen prædiker. (Foto: Leif Tuxen).*

INDHOLDSFORTEGNELSE

»Med søskendhjerte i fælleshjemmet« af biskop Erik Norman Svendsen	s. 7
Ole Bertelsen – Københavns biskop 1975–1992 af domprovst Arne Bugge	s. 13
TEMA: DE FREMMEDE IBLANDT OS	
Indledning af sognepræst Jens Arendt	s. 17
Hvilke forventninger kan den fremmede iblandt os stille til Københavns stift? af prof.dr.teol. Theodor Jørgensen	s. 20
Kristen barmhjertighed og offentlig orden af prof.dr.jur.&phil. Ditlev Tamm	s. 29
Hvad forventer muslimerne af de kristne? af domprovst Niels Henrik Arendt	s. 38
Kirken og den folkelige anstændighed af sognepræst Kaj Bollmann	s. 47
Racisme – det tømte ord af sognepræst Johannes Jørgensen	s. 57
Den engelske kirke – i England og i Danmark af chaplain Dennis Capes og layreader Geoffrey Woolrych	s. 65
Engelsk gudstjeneste i Kingos Kirke af sognepræst Arne Kappelgaard	s. 75

Mødet med fremmede i en bibelbutik
af forretningsfører Keld Bredvig s. 83

Om de fremmede i Nexø
af provst Jørgen Trihøj s. 88

Fremmedsprogede menigheder i Københavns stift
ved sekretariatschef, pastor Ane Hjerrild s. 93

ACTA SYNODI DIONYSIANAE

Prædiken ved landemodegudstjenesten
i Vor Frue Kirke den 21. oktober 1992
af provst Jørgen Trihøj s. 97

Den fornyende og fornyede gudstjeneste
foredrag ved det udvidede landemode
af biskop Henrik Christiansen s. 101

Landemodeberetning 1992
ved biskop Erik Norman Svendsen s. 108

Kirken i Grønland 1992
ved vicebiskop Kristian Mørch s. 117

Referat af landemodeforhandlingerne
den 21. oktober 1992 i Københavns Bispegård
ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen s. 120

Skole – kirke – samarbejde
kirkeminister Torben Rechendorffs tale
ved åbningen af Folkekirkens Skoletjeneste s. 124

Rapport fra Københavns
Mellemkirkelige Stiftsudvalg
ved sognepræst Anders Gadegaard s. 126

Rapport fra Stiftsudvalget for Ydre Mission ved stiftspræst Inger Krogh Nielsen	s. 128
Rapport fra Udvalget for Børne- og Familiearbejde	s. 131
Rapport fra Bibelselskabets stiftsudvalg ved menighedsrådsformand Henning Palludan . . .	s. 132
Præster: Tilgang - afgang 1/10 1991-30/9 1992 ..	s. 134
Landemodeberetning 1/10 1991-30/9 1992	s. 137
Navne og adresser	s. 139
Regnskab for Københavns Stiftsfond 1991	s. 147
Regnskab for landemodelegaterne	s. 150

»Med søskendhjerter i fælleshjemmet«

Af biskop Erik Norman Svendsen

Man kan næppe tænke sig noget mere dansk end en dansk sognekirke. Den er en del af landskabet eller gadebilledet og afspejler generationers tro og tradition. Dansk bygningskunst, når den er bedst, dansk kunsthåndværk og design, når det er smukkeste, dansk salmesang og prædikesprog med genklang af århundreders gudstjenesteliv.

Men selv den hvideste kirke med det rødeste tegltag har rod i fremmed jord: I jødedommens tempel og synagoger og i den græske basilika. Kunsthåndværket er ved nærmere eftersyn slet ikke så dansk endda, selv ikke når det er dansk design, for kunst går over alle grænser. Selv salmerne har deres oprindelse fjernt fra vort land. Vores ældste salmebog »Davids Salmer«, har vi arvet fra jøderne, og mange af de salmer, vi forbinder med de største navne i dansk salmedigtningens historie, har forlæg i oldkirkens, middelalderkirkens og reformationstidens salmedigtning på fremmede sprog. Jamen, prædikenen er da pæredansk; det høres tydeligt og klart! Men hør så efter, hvor ofte f.eks. Luther eller måske en passage fra et udenlandsk teologisk eller litterært værk citeres i oversættelse!

Det fremmede er midt iblandt os i danske klæder. Det er oversat, gendigtet eller formidlet til en dansk sammenhæng under hensyntagen til dansk landskab, natur og mentalitet. Det er gået ind i vores tro og tradition og har fået sin egen form, så det fornemmes hjemligt og hyggeligt. Men det er ikke kun dansk. Det er givet os udefra til indvortes brug, og brugen har givet det et særpræg, som vi med rette genkender og glæder os over som noget særligt dansk.

Dagbogsblade fra søndage i august

Sommersøndag i Vor Frue Kirke i København. Der er mange på kirkebænkene, tydeligvis også en del turister. Fotoapparatet om halsen, ansigternes mørke lod og den farverige påklædning signalerer, at det ikke er lutter indfødte københavnere. Da jeg siger farvel til menigheden ved udgangen, får jeg brug for mit bedste skole-engelsk, tysk og de få franske brokker, jeg mestrer. Glade smil og håndtryk efterfulgt af en kort oplysning, hvor vedkommende hører hjemme. I dag var vi sammen gæster ved Vor Herres bord. Heldigvis havde jeg også valgt et par salmer, hvor melodien er kendt over det meste af verden. Så har alle kunnet synge eller nynne med.

Det var bagende varmt og solfyldt, da vi den følgende søndag morgen kørte til gudstjeneste i Hasle Kirke. Bornholm viste sig fra sin allersmukkeste side med høj blå himmel og blånende hav, gule agre og farvestrålende husfacader. Min kone og jeg var på vores første officielle besøg på solskinsøen med de stærke folkelige og åndelige traditioner og de smukke og seværdige kirker. I dagene forud havde jeg været til orienterende møde om ny præst i Hasle-Rutsker, på besøg i Allinge, hvor kirken, der var lukket på grund af renovering, snart skulle genåbnes; på besøg i Nexø, hvor der er planer om en omfattende kunstnerisk udsmykning af kirkerummet; og endelig til samtale med øens to provster og nogle præster og menighedsrådsmedlemmer.

Ind imellem pligterne cyklede vi rundt i den herlige natur og tog nogle af kirkerne nærmere i øjesyn. Bornholms kirker er oplagte turistmål, og besøges sommeren igennem bl.a. af mange svenskere og tyskere. Det er man sig bevidst i de bornholmske sogne, hvor der er god information at hente i diverse foldere – også på engelsk og tysk. Særlig glædede det mig at se den fælles folder, der klart og overskueligt fortalte, hvor og hvornår der var gudstjeneste i øens kirker i hele sommerperioden. En åben dør til menighedens fællesskab, også for os der kommer udenøs fra.

Søndagsgudstjenesten var helt almindelig dansk og måske netop derfor så nær og dagligdags. Fra kirkebænkene blev der vist knapt løftet et øjenbryn ved synet af et par fremmede udensojns. De er jo så vant til det, når det er sommer, sol og søndag. Ved udgangen smil og håndtryk. Jo, de havde genkendt os, og ville lige ønske god søndag.

Søndagen efter til gudstjeneste i Zions Kirke i Jakobshavn/Illulisat i Grønland, som endnu hører med til Københavns stift. Alle grønlandske præster er sammen til to ugers konvent, hvor både teologiske og praktisk-kirkelige spørgsmål er til drøftelse. Men i dag er det hviledag, og vi er samlet i den 200 år gamle kirke, der med sin placering direkte ud til Diskobugten og Isfjorden må være en af verdens smukkeste beliggende kirker.

Præsteprocessionen har netop fundet på plads i den fyldte kirke, og menigheden har istemt indgangssalmen. Teksten er naturligvis på grønlandsk, men melodien tydelig romantisk dansk – Nebelong. Så også vi danske kan blande os i den stemningsfulde, flerstemmige salmesang, der ubesværet og bevægende bærer lovsangen frem. På alteret står en kopi af Thorvaldsens Kristusskikkelse fra Vor Frue Kirke i København. En »relikvie« fra en svunden tid, da kirken i Grønland var mere dansk end grønlandsk.

Mine tanker går 12 år tilbage, da jeg også deltog i gudstjenesten i Zions Kirke. Dengang på vej til kirkeindvielse i Napassoo, hvor Kirkefondet havde rejst en ny kirke. Grønland havde netop fået hjemmestyre, og arkitekt Holger Jensen var meget optaget af, at kirken i arkitektur og udsmykning skulle være en grønlandsk kirke. Væggene bærer en let fattelig og flot billedfortælling med motiver fra fortidens og nutidens liv i Grønland og naturen med solkorset som det flammende midtpunkt. På alteret står et lille krucifiks, hvor Kristi ansigtstræk tydeligt er en grønlænders. En »relikvie« fra bygdens gamle kirke, som naturligvis skulle med i den nye. Gudsordet, der blev kød og tog bolig iblandt os, også højt mod nord i en gammel hedensk kultur.

Jubilæumsgudstjeneste i Vor Frelsers Kirke i København i anledning af Santalmissionens 125 års jubilæum. I den kirke hvor Santalmissionens danske grundlægger, Hans Peter Børresen blev døbt og konfirmeret, inden han som ung mand drog til Benagaria i det nordlige Indien. Her byggede han Ebenezar, missionsstation og kirke, der siden har været udgangspunkt for en fornem dansk missionsindsats i Indien, Bangladesh, Nepal og på Filippinerne.

En time før gudstjenesten samles en flok fra sogn, missionsmark og missionselskab i Vor Frelsers Kirkes tårn til morgensang og kranse- nedlæggelse ved mindepladen for H.P. Børresen. De mange gæster fra ind- og udland fejrer bagefter sammen med dronning Ingrid og sognemenigheden gudstjeneste i den prægtige barokkirke på Christianshavn, der nok er bedst kendt for sit snoede tårn med Laurids de Thuras proptrækterspir med den gyldne verdenskugle, hvor Kristus troner med sejrspanen. En illustration til Jesu missionsbefaling: »Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befale- let jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende«.

Sidste søndag i august tilbage i Københavns Domkirke til min første ordination som biskop. Forinden havde de fire ordinander været til bispeeksamen i Bispegården, hvor en af opgaverne handlede om den evangelisk-lutherske folkekirkes forhold til andre kirkesamfund, såvel nationalt som internationalt. Da vi sad over for hinanden, var vi vist alle lidt nervøse for, hvordan dagen ville forløbe. Det havde vi ikke behøvet! Tiden fløj afsted, mens vi både muntert og sagligt førte samtale om det økumeniske, om konfirmandundervisning og nyre-

ligiøsiteten og om næste søndags prædiken og salmevalg. Da vi skiltes, kendte vi hinanden meget bedre, end da vi mødtes. Vi var ikke mere fremmede for hinanden.

Ordinationsdagen er en af de store dage i en præsts liv, som man altid vil huske, forhåbentlig med glæde. Vi velsignes fra Herrens hus til ordets tjeneste blandt døbte og udøbte, »så I prædiker sand omvendelse, barmhjertighed mod alle lidende, kristent broderskab, kærlighed til næsten og lydighed mod den rette øvrighed«, som der står i ordinationsløftet. Netop gennem »ordets tjeneste« får kirken mund og mæle med betydning både for det enkelte menneske og for samfundslivet, idet ordets tjeneste er med til at fastholde det kristne menneskesyn og tjenesten for næsten.

Traditionen tro sluttede ordinationsdagen i Bispegården, hvor ordinandernes nærmeste familie, kolleger og menighedsrådsformænd rundede dagen af med et stykke mad og en snak over bordet. Det var næsten, som var vi kommet i familie med hinanden.

Åbenhed og fornyelse

Mine dagbogsblade fra augustsøndagene giver naturligvis langt fra det fulde billede af den folkekirkelige virkelighed anno 1992. Der er snarere tale om fragmenter af et spejl, i hvilke vi ser vores fælles folkekirke som en god og brugbar kirkeordning, der fortjener at blive bevaret. Ikke blot som et nationalt klenodie, men som et levende og stadig fornyende fællesskab af døbte troende.

Den sidste menneskealder har som bekendt været hård at komme igennem for folkets kirke, og skole med for den sags skyld. Traditionsløshed og fremmedgjorthed over for kirke og kristendom har været massiv og mærkbar. Rodløshed og søgen efter ny indsigt har hørt til dagens orden og præger os stadig på mange måder. Alligevel synes jeg, der er grund til at nære optimisme på folkekirkenes vegne netop nu.

Det er blevet sagt, at biskopper gerne af natur er folkekirkeoptimister, fordi de fortrinsvis besøger sognemenighederne ved festlige lejligheder, hvor mange mennesker er trommet sammen, og talerne mest dvæler ved de lyse sider af kirkens liv. Men biskoppen ser naturligvis også indenfor på ganske almindelige søndage, hvor kirkebesøget er mere almindeligt. Jeg kan også garantere for, at i ugens løb fylder de vanskelige sager og problemer så meget på skrivebordet, at det er umuligt at forfalde til falsk optimisme.

Min folkekirkeoptimisme grunder sig hverken på festgudstjenester

eller ukendskab til de faktiske forhold. To afgørende forhold giver imidlertid os alle grund til en vis optimisme i disse år. Det ene er folkets fastholden ved folkekirken, og det andet er folkekirkens vedholdende vilje til fornyelse.

En ny åbenhed over for kirke og kristendom gør sig tydeligt gældende i disse år, ikke mindst blandt børn, unge og yngre. Mange har forventninger til, at det kirken forkynder og står for, har betydning for deres eget og andres liv. Synligt kan forventningerne aflæses i de forbedrede dåbs- og konfirmationsstatistikker og ikke så få steder i forøget kirkegang og tilgang til de sognekirkelige arrangementer. Men også tydeligt mærkbart i det daglige møde mellem præst og sognebørn f.eks. konfirmanderne, i det forbedrede forhold mellem skole og kirke og mellem myndigheder og kirke. Kirken betragtes ikke i så høj grad som for få år siden som en relikvie fra en svunden tid, men som en reel samtale- og samarbejdspartner.

Folkekirken med dens menighedsråd og medarbejdere, præster og øvrige ansatte viser i disse år tilsvarende, at den har evne og vilje til at komme den nye åbenhed i møde ved at forny sit gudstjenesteliv og menighedsliv. En ny bibeloversættelse, ny alterbog, ny ritualbog er udkommet, og nye salmebogstillæg er undervejs med tekster og melodier fra vores egen tid; frivillig indledende konfirmandundervisning, skoletjenester, besøgstjenester, væresteder, sognemedhjælpere, kirkelig voksenundervisning, børne- og familiearbejde, omsorgsarbejde og arbejde blandt indvandrere og flygtninge. Det er altså sat i gang eller udvidet i de seneste år.

Samtidig drøftes struktur som aldrig før. Ikke for at lave alting om, men for at tilpasse folkekirken til realiteterne, både de økonomiske og arbejdsmæssige. Så fornyelsesprocessen fremmes og ikke hindres af rammer og regler fra en svunden tid. Ord som lokal selvforvaltning og lokal ansvarlighed er vigtige i netop en folkekirkelig sammenhæng. Uden lokal kompetence har vi kun en statskirke, hvilket ville være grundlovsstridigt. Vi har i Danmark ikke en statskirke, men en folkekirke, som understøttes – *ikke* regeres – af staten!

Med til den nye åbenhed og fornyelsen hører også hvert eneste kristenmenneskes engagement i det samfund, vi tilhører. Så vi i højere grad, end vi har været vant til, ud fra en kristen grundholdning vover at tage del i den folkelige debat om tidens store etiske, etniske, sociale og miljømæssige spørgsmål. Ikke med én mening men med mange, men undertiden også mange sammen om samme mening. I stor frihed og netop derfor personligt forpligtende. I de mange sognegårde, menighedshuse og konfirmandstuer er der gode rammer for at føre en

samtale også om sådanne spørgsmål på en mere nuanceret og kvalificeret måde, end avisspalter og politiske debatmøder giver mulighed for.

Fællesskab

Kirken skal både være Gud nær og nær mennesker. Det er muligt, fordi Gud selv blev nærværende i vores verden ved Jesus Kristus. Ud af denne nærhed udspringer fællesskabet med andre mennesker.

I de senere års teologiske tænkning om kirken har der i alle de store kirkesamfund været ny opmærksomhed om begrebet fællesskab. Kirken er andet og mere end summen af enkeltindivider, den er også et konkret fællesskab af Kristus-troende med gensidigt ansvar og forpligtelser, sådan som Paulus understreger, når han kalder kirken eller menigheden for Kristi legeme: »I er Kristi legeme og hver især hans lemmer« (1. Kor. 12,27). Det er menigheden som Kristi legeme, der skal videreføre Kristi gerning. Ikke i kraft af egne præstationer, men i kraft af livsforbindelsen med Kristus.

Trosfællesskabet har konsekvenser både indadtil og udadtil. Det indebærer menighedens omsorg for hinanden og omsorg for ethvert menneske, der trænger hertil. Også de, der er af fremmed tro og tradition. Det at være kristen er således både at være fælles om Kristus og fælles om at være i Kristi tjeneste; og hans tjeneste var ikke forbeholdt »troens egne« eller hans landsmænd. Hans kærligheds tjeneste var bogstaveligt talt grænsesprængende.

Jeg begyndte med at fastslå, at det fremmede er midt iblandt os i danske klæder. De seneste årtier har føjet den kendsgerning til, at også de fremmede er midt iblandt os. Nogle allerede i danske klæder, andre tydeligt nok i fremmede gevandter. Som kristne skylder vi dem omsorg; en omsorg som også indebærer, at vi ønsker at dele evangeliet om Guds frelse i Jesus Kristus med dem. Med hjerte, mund og hænder.

Det er så lifligt hos Gud at bo
med søskendhjerne i fælleshjemmet,
hvor himmelglæder som roser gro,
hvor hjertesorgen som synd er fremmed,
hvor kærligheden
har plantet Eden
med himmelfreden,
o Gud, ske lov!

(N.F.S. Grundtvig, DDS nr. 342 v. 2).

Ole Bertelsen – Københavns biskop 1975-1992

Af domprovst Arne Bugge

Ved udgangen af maj måned i år blev biskop Ole Bertelsen pensioneret og fratrådte dermed embedet som biskop over Københavns stift. Siden sin tiltrædelse den 1. juli 1975 har han igennem 17 år udfyldt stillingen med sin holdning, sin store personlighed og sine rige evner.

Ikke mindst biskoppens holdning har været bærende for hans virke. En holdning, orienteret ud fra et levende engagement i spørgsmålet om kirke og folk – specielt folkekirkens situation i landets hovedstad og de andre områder i Københavns stift.

Dette er kommet til udtryk bl.a. i hans vægtlæggen på at inddrage menighedsrådene og menighederne bredt forstået i overvejelserne om de udfordringer, vi som kirke står overfor i den virkelighed, vi befinder os i i dag. Det har præget de udvidede landemoder og andre former for stiftsmøder.

I den sammenhæng er der specielt grund til at fremhæve den store konference om Folkekirken i København, der på biskoppens initiativ blev afviklet i 1983. Det skete under Evangeliets perspektiv: *Glæden for hele folket*. Et perspektiv, der rummer »friheden til så at handle energisk og utrætteligt i næstens tjeneste. Vær ved godt mod. Glæden i Kristus er for hele folket. Altså også for os. Mærkværdigvis.« (Ole Bertelsen i »Glæden for hele folket«, København 1983).

Som enhver god biskop var også Ole Bertelsen en prædikende biskop. I løbet af sin embedsperiode har han haft lejlighed til at prædike i adskillige af stiftets kirker. Ved jubilæer og andre større og mindre anledninger. Ikke mindst i Vor Frue kirke – stiftets domkirke – har vi mangfoldige gange haft lejlighed til at høre biskoppen. Jeg tænker bl.a. på de store fest- og jubilæums-gudstjenester. Og på ordinations-gudstjenesterne, hvor han altid sluttede talen til ordinanderne med et »Gud i vold!« – Og jeg tænker på de ganske almindelige gudstjenester, som det også var ham magtpåliggende lejlighedsvis at forestå. Hans pointeret evangeliske forkyndelse var altid vedkommende og nærgående: et ord, talt klart og stærkt ind i vores nutid og vores virkelighed.

En af de vigtigste opgaver for en biskop er hans virke i forbindelse med præsteansættelser. Han skal vejlede menighedsrådene med henblik på deres indstilling af ansøgerne, og han skal ordinere de nye præ-

ster, efter at han nogle dage forinden har holdt bispeeksamen med dem. Det foregår som en – undertiden daglang – samtale med kandidaterne med udgangspunkt i de pastoralteologiske opgaver, som de på forhånd har udarbejdet. Der er her mulighed for en dybtgående kirkelig og pastoral vejledning for de unge præster.

Ikke mindst disse biskoppelige embedspligter engagerede Ole Bertelsen sig i med stor ansvarsbevidsthed. Og jeg skal ved denne lejlighed ikke lægge skjul på, at jeg igennem årene har hørt adskillige af de unge præster udtale sig med stor taknemlighed for udbyttet af bispeeksamen »hos Ole« – både med hensyn til kontant og relevant vejledning – og med hensyn til opmuntring og inspiration for den kommende gerning.

Ole Bertelsens ranke evangeliske holdning er i det hele kommet til udtryk i mange af de store og små sager, han i kraft af sit embede har måttet gå ind i. Ingen sag var for lille til fuldt ud at mobilisere hans engagement og nidkærlighed i udførelsen af hans tilsynsgerning. Og ingen sag var for stor til at begrænse hans uforfærdethed og hans personlige mod.

Adskillige eksempler på dette ville jeg kunne fremdrage også ud fra mit personlige samarbejde med biskoppen gennem årene. Lad mig nøjes med at nævne en situation fra hans Ruslandsrejse i 1988 i forbindelse med fejringen af 1000-året for Rus-Rigets dåb. Ole Bertelsen havde udbedt sig en personlig forhandling med en af de russiske metropolitter om bl.a. den russiske kirkes syn på den voksende antisemitisme i det russiske folk. Problemet blev – ikke overraskende – bagatelliseret af metropolitten, der endvidere erklærede, at den ortodokse kirke som en kristen kirke naturligvis var modstander af enhver form for antisemitisme. Da samtalen imidlertid alligevel afslørede nogle ejendommelige forbehold hos samtalepartnern i dette stykke, udviklede den sig til intet mindre end en lidenskabelig diskussion med højeste stemmestyrke. Jeg havde fornøjelsen af at være tolk for Danmarks Primas ved denne lejlighed og lod mig rive med af hans stemmeføring, hvorfor han pludselig så undrende på mig og spurgte, hvorfor jeg råbte så højt – hvortil jeg måtte svare, at jeg blot søgte at gengive, hvad han sagde! – Det hører med til historien, at jeg i oktober i år i Moskva igen mødte samme metropolit, som endelig bad mig om hjerteligt at hilse Københavns nidkære biskop!

Et af den nationale dogmatiks vigtigste lærepunkter er, at ingen kan udtale sig på folkekirkenes vegne – allermindst biskopperne. For folkekirken er som bekendt »uden mund og mæle«, når det gælder tidens store spørgsmål. Alligevel kan det undertiden fornemmes som

*Ole Bertelsen – Københavns biskop 1975–1992
malet af den færøske kunstner Thorbjørn Olsen – billedet er
ophængt i Domkirkens søndre sidegang. (Foto: Leif Tuxen).*

en sand folkekirkelig røst, når der lyder et vægtigt ord, båret af en evangelisk holdning og personlighedens autoritet. Det var noget af det, vi oplevede ved biskop Ole Bertelsens optræden i forbindelse med pavens besøg i vort land og i vor kirke i juni 1989. Biskoppens tale til paven i konventsalen ved Roskilde Domkirke, båret af ægte økumenisk frisind og klar evangelisk-luthersk bevidsthed, er noget af det, der er blevet stående efter dette historiske besøg.

Biskop Bertelsen har igennem de sytten år haft det tunge hverv som hyrde for den højst sammensatte og forskelligartede hjord, som præster og menigheder i stiftet udgør. Han har været en hyrde, der aldrig har ladet sin flok være i tvivl om, hvor græsgangene er. Og hjorden kan være sin hyrde taknemlig for, at disse enge og sletter faktisk har strakt sig vidt – sådan som det må være, når det alene er Evangeliets frihedsbudskab, der sætter grænserne.

Der er al grund til taknemlighed i Københavns stift for Ole Bertelsen, der igennem 17 år har haft sit virke her som stiftets tilsynsmand. Han blev i den biskoppelige rækkefølge den halvtredssindstyvende på Bisp Peder Sunesens Cathedra Hafniensis – vogteren og værneren om den klassisk kirkelige arv – og den fire-og-tyvende efter reformationens Superintendent Petrus Palladius – forkynderen af »Evangeliets klare dag«.

Indledning

Af sognepræst Jens Arendt, Rønne

Københavns stift har fået ny biskop. Det er Erik Norman Svendsen, hvis bispevielse fandt sted den 14. juni i domkirken, og som sammen med fru Margit fra oktober bor i Bispegården, Nørregade 11.

Titlen på biskoppens artikel *»Med søskendhjerter i fælleshjemmet«* (Den Danske Salmebog 342, v. 2) fortæller om mangfoldighed og enhed i det store stift, hvortil Grønland endnu hører.

Stiftsårsbogen handler om denne mangfoldighed. Temaet for den første del af dette års stiftsårsbog kan angives med titlen til et af bidragene: *»Hvilke forventninger kan den fremmede iblandt os stille til Københavns stift?«*

Da stiftsårsbogens indhold blev planlagt i februar var palæstinenserne 5 måneder lange kirkeasyl i Enghave og Blågårds kirke i frisk erindring.

Denne sag er måske nok gledet tilbage i bevidstheden for de fleste. Men det europæiske flygtningeproblem er blevet mere presserende, end det har været siden 2. Verdenskrigs afslutning.

Rostock og Sarajevo er blevet begreber i bevidstheden. I morges (det er i dag fredag den 9. oktober) fortalte radioavisen, at 130 flygtninge fra det tidligere Jugoslavien var ankommet med færgen fra Swinoujcie til København aftenen før. 50 skal sendes tilbage i aften på grund af ændrede visumbestemmelser. Samme radioavis fortalte også, at en organisation, som specialiserede sig i at sende iranske flygtninge over den danske grænse for ca. 20.000 kr. pr. stk., var blevet optrævlet, og at Bosnien nu opfordrer hele den muslimske verden til at tage aktivt del i borgerkrigen. I går fik vi her på Bornholm at vide, at et hotel i Nexø skal omdannes til asylcenter.

Ingen undgår at komme i berøring med flygtningene eller tage stilling til problemet. Det gælder også kirken. Det betyder ikke, at alle menigheder og alle præster indtager den samme holdning. Der er ikke tradition for, at kirken taler med samme røst i politiske og andre forhold. Det er vist ikke sket siden biskoppernes hyrdebrev den 29. september 1944 imod forfølgelsen af de danske jøder. Det er også vanskeligt for kirken at udtale sig konkret, når det drejer sig om Danmarks visum- og asylpolitik. Vi har ikke i Danmark en forsamling, som kan udtale sig på kirkens vegne.

Men vi undgår ikke, hverken som individer eller kirke at komme de mange tusinde »fremmede« i møde, som bor eller kommer til at bo i vores sogne. Når det drejer sig om det konkrete møde, når den fremmede bor i huset ved siden af eller i asylhjemmet for enden af gaden, må kirken tale med myndighed om den kristnes forpligtelse. Det gælder ikke mindst i hovedstaden, for som *Theodor Jørgensen* nævner, så er netop København blevet et samlingspunkt for fremmede.

Flere af artiklerne berører palæstinensernes ophold i Blågårds kirke. Det gælder *Ditlev Tamms* bidrag, som gennemgår asylrettens historie, men også tager stilling til de juridiske aspekter i den konkrete sag. Men også *Kaj Bollmann* og *Johannes Jørgensens* artikler er replikker i en debat, som endnu ikke er afsluttet.

En stiftsårbog bør normalt skrives af mennesker, som har deres virke i stiftet; det er også, med en enkelt undtagelse, tilfældet her. Den må også reflektere en side af livet eller en problemstilling i det stift, hvis årsskrift og hilsen den er. Men fordi der i et stift er mange forskellige mennesker, er det rimeligt, at denne mangesidighed også kommer frem. Stiftsårbogen er ikke et manifest, men et lille stykke af et spejl. Den skal være et arbejdsredskab for den, der arbejder i stiftet. Den skal fortælle den person, der modtager den som biskoppens hilsen, hvad der rører sig i bispedømmet.

Denne stiftsårbog skal som sagt forsøge at vise, ikke kun, hvordan vi ser på de »fremmede«, og hvad vi kan gøre for dem, men også hvad de fremmede forventer af os. Det er blandt andet derfor, at vi har trykt *Niels Henrik Arendts* artikel: »Hvad forventer muslimerne af de kristne?« N. H. Arendt var i tiden 85-87 leder af et missionsprojekt blandt muslimer i Sierra Leone.

Det var ikke muligt at få nogen af de nye danskere til at skrive om deres forventninger til folkekirken. Men fik vi chaplain *Dennis Cap* og *Geoffrey Woolrych* fra St. Albans kirke på Østerbro til at skrive om kirkesamfund og menighed. Denne artikel er vigtig i sammenhængen, fordi den viser, at indvandrerne ikke kun er muslimer fra Middelhavsområdet, men også kristne europæere, som måske har boet her i generationer og rent socialt hører til den etablerede del af samfundet. Også disse kan ønske gudsdyrkelse på deres eget sprog, og mulighed for at leve efter deres egne traditioner uden at det på nogen måde bliver problematisk. *Ane Hjerrild* fortæller med sin oversigt over »Fremmedsprogede menigheder i Københavns stift« at vi har mange etniske kirkesamfund.

Det har som sagt været svært at få mennesker udenfor folkekirken til at skrive om deres forventninger til kirken. Men tre af artiklerne vi-

ser, hvordan man fra forskelligt hold er kommet de fremmede i møde. *Arne Kappelgaard* fortæller om de gudstjenester, som i Kingoskirken er blevet holdt for asylsøgere; *Keld Bredvig* beretter om mødet med gæstearbejdere og flygtninge i Bibelselskabets bogbutik, og *Jørgen Trihøj* om gudstjenester for østeuropæiske fiskere i Nexø.

Denne stiftsårbog har flere svagheder. En af de mest iøjnefaldende er nok, at kun to kvinder har været bidragydere. Den ene er *Lissi Heron* fra Nyker på Bornholm, som har oversat den engelske artikel; den anden er sekretariatschef *Ane Hjerrild*. Flere kvinder er dog blevet bedt om bidrag, men har afslået. Nogen vil måske også bemærke, at de gejstlige bidragydere er klart i overtal, og at kun et menighedsrådsmedlem (*Ditlev Tamm*) bidrager.

Jeg har selv tilbragt 7 år i Vancouver, Canada som præst for Dansk Kirke i Udlandet. Man kan ikke umiddelbart sammenligne de danske i Nordamerika med muslimske indvandrere på Nørrebro, for overfor den nordamerikanske kultur er de fleste danske som tørre svampe, der suger til sig. De fleste integreres uden vanskeligheder, og alligevel betyder det også noget afgørende dér, at når der tales om Gud, så sker det på ens modersmål. Og i Argentina er det ikke kun danske af første og anden generation, men dem fra fjerde og femte slægtled som stadig bevarer deres danske kirke.

Når vi tænker på pinseunderet og den ældste kirke, mindes vi, at evangeliet altid er blevet udbredt i et møde mellem kulturer og sprog. Det har, så vidt muligt brugt den tiltalte eget modersmål. Det har ikke foretrukket den ene kultur frem for den anden, men behandlet jøder som jøder og grækere som grækere. Det må også være udgangspunktet, når kristne danskere i København møder de fremmede iblandt os.

Hvilke forventninger kan den fremmede iblandt os stille til Københavns stift?

Af prof. dr. theol. Theodor Jørgensen, Københavns Universitet

»Ingen!« – kan være nogles spontane svar. I hvert fald når det drejer sig om fremmede, der uopfordret er søgt ind i landet, her især flygtninge. Så er man jo uønsket, og uønskede kan ikke med rimelighed stille forventninger. Og da slet ikke til en kirke, man ikke engang er medlem af, og der som den danske folkekirke selvfølgelig er kirke for danskerne.

Det er vel nok de færreste, der vil sige det med så skarpe ord, men mon ikke denne reaktion sidder i underbevidstheden hos mange af os? Måske fordi vi umiddelbart forveksler forventninger med krav. Og det skulle bare mangle, at de fremmede kræver ind. Hvis det er det, de er kommet for, skal de have klar besked: Ingen krav her! Der er en udbredt mistanke til de fremmede, at de er kommet for at udnytte vort sociale samfundssystem, og denne mistanke gør desværre ikke holdt ved kirkedøren. Det viser allerede den kategoriske skelnen, man gør imellem politiske flygtninge, fattigdomsflygtninge og bekvemmelighedsflygtninge (javist!). Men hvilken etisk begrundelse kan man give for at afvise mennesker, der flygter fra en fattigdom, der er en trussel for familiens fremtid? Og meget få er de mennesker, der flygter for deres fornøjelses skyld. At flygte eller bare at udvandre er at skære livsnerver over og træde ind i nye sammenhænge med endnu åbne sår.

Forventninger er ikke det samme som krav. Forventninger hører til det at leve. De er det konkrete udtryk for den fremtidsåbenhed, som hører livet til, og uden hvilken det dør. Og i forventningerne kommer endvidere den tillid til orde, som er forudsætning for, at menneskelige fællesskaber bliver til, de fællesskaber, som den fremmede først og fremmest har brug for for at kunne fortsætte sit liv. Derfor bør den fremmede kunne stille forventninger ikke mindst til kirken og dermed også til den danske folkekirke i Københavns stift.

Den kristnes syn på den fremmede

Kirken har fra Gud selv og fra kirkens herre Jesus Kristus en ufravigelig forpligtelse til at møde den fremmedes forventningsfuldhed. Allerede i det gamle Israel tilkendte Moseloven gentagne gange den fremmede endda en særlig retsstilling: »Den fremmede må du ikke

undertrykke eller forulempe, thi I var selv fremmede i Ægypten« (2. Mosebog 22,21). Her appelleres til egen erfaring som begrundelse for solidaritet med og imødekommenhed over for den fremmede. Men Gammel Testamente kan begrunde det endnu stærkere, jf. 5. Mosebog 10,18f: »Gud, som ikke viser personanseelse eller lader sig købe, som skaffer den faderløse og enken ret og elsker den fremmede og giver ham brød og klæder (min fremhævelse). Derfor skal I elske den fremmede, thi I var selv fremmede i Ægypten.« Gud elsker den fremmede, derfor skal vi gøre det samme. Den begrundelse er unægtelig svær at komme udenom.

Fra Ny Testamente ved vi, at Gud står ved sit ord, at han elsker den fremmede. Guds Søn delte den fremmedes vilkår. Om sig selv siger Jesus et sted: »Ræve har huler, og himmelens fugle reder; men Menneskesønnen har ikke det sted, hvor han kan lægge sit hoved til hvile« (Luk. 9,58). Han oplevede sig selv som fremmed i sit eget folk, da det ikke ville tage imod ham og hans budskab. Og gang på gang stod han inde for de fremmede i det jødiske samfund, for samaritanerne, for den kanaanæiske kvinde, for den romerske høvedsmand. Han stod inde for dem som mennesker, der var elsket af Gud. Det fik de første kristne til klart at erkende, at i Kristus var skellet mellem folk, klasser og køn revet ned. Stærkest udtrykt af Paulus i Galaterbrevet 3,27f: »Thi alle I, som blev døbt til Kristus, har iført jer Kristus. Her er ikke forskel på jøde og græker, træl eller fri, mand eller kvinde; thi alle er I én i Kristus.« I kristen forstand er intet menneske fremmed for andre.

Dybest set er det kristne syn på den fremmede begrundet i overbevisningen om, at ethvert menneske uanset farve, folkeligt tilhørsforhold, klasse eller køn er skabt i Guds billede. Derfor er der ikke personanseelse hos Gud, og bør der heller ikke være blandt mennesker. I Jesus møder den kristne dette gudsbillede, som han eller hun sammen med alle andre mennesker er skabt i og skabt til at ligne. Det er tankevækkende, hvordan man i kristne kirker igennem tiderne ud over hele jorden rent kunstnerisk har bragt dette til udtryk: Kristus afbildes som rød, gul, hvid og sort, med forskellige kulturers og folkeslags træk. Det er der en sand og dyb mening i. Kristus rummer i sig så at sige alle menneskers forskellige ansigtstræk, når han er det gudsbillede, i hvilket vi er skabt. Når en fremmed ser på mig, ser Kristus på mig. I den fremmedes forventning møder jeg også Guds forventning til mig.

Så bør den fremmede kunne forvente noget af kirken: en åben dør, en fremstrakt hånd og en tillidsfuld imødekommenhed, som overvin-

der den frygt og angst for en uvis fremtid og dertil hørende mangel på tillid, som den fremmede er mærket af, når hun eller han ankommer til Danmark. Hvordan omsættes en sådan holdning i praksis i Københavns stift?

Flest fremmede i Københavns stift

Fra gammel tid har Københavns stift været det stift, der vel nok har huset flest fremmede af den simple grund, at hovedstaden ligger i stiftet. Dertil kommer, at Københavns stift på grund af sin særlige sammensætning altid har måttet forholde sig til fremmedes vilkår og problemer. Jeg tænker på, at Færøerne indtil for nylig hørte med til stiftet, og at Grønland fremdeles gør det, selv om dette nok snart – som rimeligt er – bliver anderledes. Københavns stift er ikke et stift i den danske folkekirke på den måde, at der overalt i det tales dansk. Nu var det at komme til København som færinger eller grønlænder det samme som at komme som fremmed uanset tilhørsforholdet til kongeriget. Der var sprogproblemer, og der var en anderledes kultur, man skulle finde sig til rette i. Netop derfor var det så vigtigt, at færinger og grønlændere fik hjemstedsret i kirken, når de kom hertil, på den måde, at de kunne have deres eget gudstjeneste- og menighedsliv. Derfor blev der oprettet en færøsk og en grønlandsk menighed med egne præster. Og på grund af kirkefællesskabet med de tyske lutherske kirker faldt det også naturligt at give tysktalende lutherske kristne i København mulighed for at have egen menighed og præst samt egen kirke inden for stiftets rammer med særlige rettigheder. Der er altså tradition i Københavns stift for at forholde sig til fremmedes forventninger.

Det gælder også i en akut flygtningesituation. Den oplevede vi i tiden før og efter den tyske besættelses ophør i 1945, hvor en flygtningestrøm væltede ind i Danmark. Det varede ikke længe, før man havde opbygget en kirkelig betjening for flygtningene fra sydøst og syd. Og der blev ydet en bemærkelsesværdig indsats af præster og menigheder. Ser man således tilbage, kan det undre en, at der endnu ikke er taget tilsvarende initiativer i den nuværende situation, som jo allerede har varet et stykke tid.

Det hænger nok sammen med, at situationen i dag er anderledes kompleks og er opstået over en længere årrække. Det var overvejende mennesker fra lande med kristen kultur, der dengang midt i fyrrerne flygtede til Danmark, og af dem tilhørte de fleste en luthersk kirke. En væsentlig del af vor tids fremmede udgøres af gæstearbejdere, der slog

I dag har vi også fremmede af anden generation iblandt os - her børn på Indvandrerkvindecentret på Nørrebro.

sig ned i København i halvfjerdsere, så at vi i dag også har fremmede af anden generation iblandt os. De kom overvejende fra lande, hvis kultur er væsentlig anderledes, og mange af dem er muslimer eller hinduer. Det samme gælder for de flygtninge, der i de senere år og især her på det sidste søger om politisk asyl i Danmark. Mange af dem ønsker at blive for at bygge en ny tilværelse op herhjemme til forskel fra de flygtninge, der kom i midten af fyrrerne.

Denne komplekse situation gør det vanskeligere for kirkens folk at danne sig et klart billede af de forventninger, fremmede muligvis stiller til kirken. Der kræves nytænkning ikke mindst med henblik på kristendommens forhold til andre religioner. I stedet for at afspejle et relativt homogent kristent samfund er Københavns stift blevet til et mødested for flere religioner. Det kan virke foruroligende. Det viste diskussionen om bygningen af en ny moské på Amager. Der er brug for et andet kirkesyn end det, der betragter folkekirken som en medlemskirke. Så strengt har man i praksis vel aldrig taget det, at folkekirken kun er kirke for sine medlemmer, og da slet ikke i København, hvor antallet af mennesker, der ikke er medlemmer, er betydeligt større end i landsgennemsnit. Men en sådan åbenhed fra kirkens side er nemmere at praktisere over for mennesker, man er forbundet med igennem den samme folkelighed, end over for mennesker, der har en anden folkelig og religiøs baggrund. Denne problemstilling har man vænnet sig til at begrænse til den såkaldte missionsmark derude og overladt det til missionselskaberne af tage sig af. Nu bor fremmede med en anden folkelig og religiøs baggrund iblandt os og forventer med deres anderledeshed at blive en del af vort folk.

Det indebærer, at de må have mulighed for at komme i et forhold til den kirke, som de fleste danskere stadigvæk hører til, uanset om de ønsker at blive kristne eller ej. Igen er der historiske erfaringer at bygge på. Jeg tænker på forholdet til den jødiske synagogemenighed i København, men såmænd også på forholdet til andre kristne kirkesamfund i København. For samtalen med andre religioner er i flere – ikke i alle – henseender en form for udvidet økumeni. Indrømmet, generelt har Københavns stift nok levet med ryggen til den udfordring, der ligger i at være det stift, der rummer flest andre kristne kirker og andre religioner. Man har overladt udfordringen til økumenisk engagerede grupper og missionselskaberne. Men sådan behøver det jo ikke fortsat at være!

Selv om de fremmedes forventninger ret beset er ganske elementære og retter sig mod fundamentale livsforhold som fællesskab, tryk-

hed, gensidig tillid og agtelse, former de sig forskelligt ud fra de enkeltes forskellige baggrund og situation. Derfor bør disse forventninger også imødekommes tilsvarende forskelligt. Vi må skelne mellem flygtninge og deciderede indvandrere, mellem fremmede, der tilhører kristne kirker, og fremmede af anden religion, endvidere mellem generel og lokal indsats og mellem akut indsats og indsats på længere sigt fra kirkens side.

De mange sprogs kirke

Hvilke tiltag kan dette konkret udmøntes i? Jeg mener, at det er bydende nødvendigt med en fast kirkelig betjening af opsamlingslejrene for flygtningene. Nogle præster må kunne stilles til rådighed til denne opgave ved at blive aflastet på andre områder. Det kræver så nok en midlertidig ansættelse af hjælpepræster i de sogne, som berøres heraf. Det er der også kandidater til. Men arbejdet i flygtningecentrene kræver en ordening, der gør det muligt for dem, der påtager sig det, at dygtiggøre sig til det og koncentrere sig om det. Der gøres en imponerende indsats af Dansk Røde Kors' og Dansk Flygtningehjælps medarbejdere med at hjælpe flygtningene til rette, men der er forhold, hvor en præsts medarbejde som sjælesørger er påkrævet.

Et andet spørgsmål trænger sig på til sognene i Københavns stift, særligt i selve København. Der er mangel på lokaliteter, hvor flygtningene kan tilbringe deres første tid i Danmark, den belastende ventetid, inden afgørelsen falder, om de kan få asyl eller ej. Organisationerne er på stadig jagt efter sådanne lokaliteter. Der er mange menighedslokaler i København, og adskillige af dem er endda meget velindrettede. Skulle det være umuligt at tilbyde nogle af dem? Nuvel, det ville slide på dem, men er det et modargument, man kan være bekendt at bruge? Og ville det ikke være en enestående mulighed for konkret at give udtryk for det budskab om Guds rige, som Jesus har pålagt sin kirke at forkynde, og som han selv sammenfattede som det »at bringe godt budskab til fattige, ... at udråde frigivelse for fanger og nyt syn for blinde, ... at sætte undertrykte i frihed og udråde et nådeår for Herren«? (Luk. 4,18f). Hvad man end mener om det ophold, som Blågårds kirke i vinteren 1991/92 gav en gruppe palæstinensiske flygtninge i en trængt situation, så er det i hvert fald givet, at de fik en forståelse af kristendom, som de ikke havde haft før, og det samme gjorde de medlemmer og ikke-medlemmer af folkekirken, der lagde kræfter i at gøre det nødvendige arbejde. I et juridisk perspektiv var det ulovligt, hvad der skete i Blågårds kirke. Det skal der ikke tages stilling til her.

At stille menighedslokaler til rådighed for at huse flygtningene er der derimod intet ulovligt i. Men erfaringen kan blive den samme som i Blågårds kirke.

Det kan være svært at møde danskerne. Vi er hjemmemennesker, når vi ikke er på arbejde, og vi værner om privatlivets fred, undertiden mere end godt er. Det gør det vanskeligt for fremmede for alvor at blive integreret i vort samfund. For de kan kun af os selv lære, hvordan vi er og lever. Det er ikke så mærkeligt, at indvandrere gerne vil bo i nærheden af hinanden, for ellers kan de let blive meget isolerede. På den anden side er det ikke altid problemløst at åbne sit hjem for fremmede. Der kan for begge parter følge uforudsete problemer med, som det kan overstige en enkelt families kræfter at magte. Derfor er det en god idé at skabe et mødested i sognet, hvor indvandrere og flygtninge kan mødes med danskerne. Enten kan det gøres i samarbejde med beboerforeninger eller i rent kirkeligt regi. Flere sogne kan jo også gå sammen om opgaven. »Mødestedet for Indvandrere og Danskere« på Vesterbro og »Indvandrerkvindecentret« på Nørrebro er initiativer af den art, baseret på et samarbejde mellem kirkelige organisationer og en række sogne i de to bydele. Erfaringerne viser, at det er en af de bedste måder at hjælpe de fremmede til at finde sig til rette i det danske samfund og blive fortroligt med det. Her kan man også give oplysning og rådgivning om social- og sundhedsvæsen, om skolelovgivning, om arbejdsmarkedsforhold m.m., som fremmede især har brug for. Vi må efterhånden se i øjnene, at de offentlige forvaltningsorganer ikke har tilstrækkelig arbejdskraft afsat til at klare alle oplysningsfunktioner altid lige tilfredsstillende. Og er der brug for fagligt uddannet og dermed lønnet arbejdskraft, giver de nye bestemmelser om samarbejdsordninger imellem sognene mulighed herfor. Hensigten med et mødested må altid være at gøre noget sammen med indvandrerne og flygtningene. Det må bygges op som et samarbejde, ikke som et service-organ. Da bliver det et sted, hvor alle giver og modtager. Mødestedsformen er for mig at se et godt stykke folkeligt arbejde til fremme for en levende vekselvirkning mellem den komplekse folkelighed, som findes i adskillige sogne i Københavns stift, og kristendommen, uden at dette bliver til et direkte missionerende arbejde, som ville gøre det vanskeligt for en del indvandrere at komme på mødestederne. Og mødestederne kan være stationer på vejen til personlige relationer og venskaber mellem indvandrere og danskere.

Men også på stiftsplan – og det vil så i denne forbindelse praktisk sige på storbyplan – er der brug for et klart signal fra folkekirken til

Mødestederne - her Indvandrerkvindecentret i Elmegade på Nørrebro - kan være stationer på vejen til personlige relationer og venskaber mellem indvandrere og danskere.

de fremmede. Vi er i en fase i Københavns stift, hvor vi ikke længere kan komme udenom drøftelsen af kirkers fremtidige brug, da der vitterligt nogle steder er for mange sognekirker. Kunne en kirke ikke overgå til at blive de mange sprogs kirke, hvor pinsebegivenhedens forunderlighed får krop i københavnske sammenhænge? En dansk folkekirkebygning, som de fremmede må betragte som deres egen kirke, deres kirkelige hjem. Det ville virkelig være en åben dør og en ud-

strakt hånd. Her skulle der holdes gudstjeneste på forskellige sprog, gerne også flersprogede gudstjenester, dansk-engelske, dansk-tyske, dansk-arabiske, dansk-tyrkiske osv. Kirken skulle være et gudstjenesteligt mødested. Men samtidig skulle den også være et samtalens mødested mellem religionerne. Vi kommer i fremtiden ikke uden om denne samtale. Straks vil naturligvis spørgsmålet melde sig, hvem der vil være i stand til at gøre arbejdet som præst ved en sådan kirke. Gerne danske præster, der tilegner sig de sproglige og faglige forudsætninger, som et sådant arbejde vil kræve. Men lige som man kalder færinger og grønlandere til at bestride de færøske og grønlandske præstestillinger i Danmark, kunne man tilsvarende kalde mennesker fra de lande, som indvandrerne overvejende kommer fra, til at gøre tjeneste ved en sådan kirke i København, hvis man kan finde dem, og så selvfølgelig i samarbejde med danske præster. Det, jeg ser som en klar gevinst ved at lade en bestemt kirke være de fremmedes kirke, er, at fremmede fra det øjeblik, de kommer til Danmark, ved, at der står en kirke, der venter på dem som et sted for tilbedelse og samtale, åbent alle ugens dage, hvor de sammen med danskere kan høre om Gud, bede til Gud og tale om Gud. Tænk, om det blev et sted, der spejlede bare noget af den erfaring, som de mange folkeslag gjorde hin første pinsedag i Jerusalem, da den første kristne menighed blev til. Det vil ikke kunne andet end sætte sine spor i hele Københavns stift.

Kristen barmhjertighed og offentlig orden

*Af prof. dr. jur. & phil. Ditlev Tamm, Københavns Universitet,
medlem af Helligåndskirkens menighedsråd*

En oplevelse, som står stærkt i min erindring, er knyttet til en gudstjeneste i Mariakirken i Gdansk for nogle år siden endnu under det kommunistiske styre. Det var ikke en almindelig højmesse, men en særlig gudstjeneste for dem, som havde kæmpet mod tyskerne i 1939. Overalt i kirken så man polske ørne og rød-hvide faner og armbind. Til stede var foruden biskoppen af Gdansk Lech Walesa. Gudstjenesten opfattedes af de polske myndigheder som en politisk handling. Uden for kirken var opstillet politi, hvis opgave det var at uddele slag til de gamle kombattanter og andre deltagere i gudstjenesten, da de forlod kirken. Det var et absurd skuespil at se unge primitive militsfolk slå løs på dem, der i 1939 havde kæmpet mod nazisterne. Selve gudstjenesten blev ikke forstyrret, men bagefter og udenfor viste den kommunistiske stat sit væsen. Episoden stod for mig som et udtryk for opfattelsen af kirkens fredhellighed som et selv for den totalitære ordensmagt ukrænkeligt område.

Asyl i førkristen tid

Alle kulturer kender sådanne fredhellige steder, og især har templer og kirker her spillet en rolle. I den totalitære ateistiske stat er kirken et sådant sted, hvor protesten mod uret og umenneskelighed kan formuleres og udtales, selv om staten langt fra altid respekterer, at kirken eller gejstlige nyder særlig beskyttelse. Asylretten, som man ofte kalder den tilflugtsmulighed, som tidligere indrømmedes på særlige steder, har især haft en vigtig funktion, når forskellige retsopfattelser stod overfor hinanden. Ordet asyl kommer fra græsk og betyder ukrænkelighed. I dag forbinder vi asylet med kirkens asyl, men fænomenet var kendt og udbredt tidligere. I det gamle Israel betød drab blodhævn, uanset om drabsmanden havde handlet med vilje eller ej. I Det gamle Testamente kan vi se, hvorledes denne mere primitive opfattelse brydes med et skyldprincip, hvorefter kun den drabsmand har fortjent dødsstraf, som har handlet forsætligt. I Mosebøgerne møder vi asylbyerne som steder, hvor drabsmænd kunne flygte hen og være i sikkerhed mod hævn. Det hedder i 2. Mos. 19,12f.: »Den, der slår en mand ihjel skal lide døden. Gør han det imidlertid ikke med forsæt,

men styres hans hånd af Gud, vil jeg anvise dig et sted, hvor han kan ty hen«. Og i 4. Mos. 35,10ff. og 5. Mos. 19,22ff. findes mere detaljerede bestemmelser om udpegningen af de asylbyer, hvor den, der af uagtsomhed slog en anden ihjel, kunne søge tilflugt. Asylbyen, hvor hævnen ikke kunne nå drabsmanden, kunne i disse tilfælde tjene som et udgangspunkt for bestræbelserne på at opnå forlig med den dræbtes slægtninge. Meningen var ikke at den skyldige skulle slippe fri, men at give ham et fristed, indtil en instans, som stod over den krænkede slægt og drabsmanden, kunne tage stilling til sagen.

Asylretten kendes i mange kulturer. Vi har overleveringer om den fra det gamle Ægypten, den fandtes i det hedenske Norden samt i antikkens Grækenland og Rom. Flere af de gamle græske tragedier viser komplikationerne i forbindelse med asylretten. I kejsertidens Rom var templer og især kejserstatuerne tilflugtssteder for slaver, der klagede over grusom og umenneskelig behandling fra deres ejeres side, eller for debitorer, som frygtede tidens hårdhændede inddrivelsesmetoder. Asylretten var et udtryk for, at visse humane principper gjaldt også for slaver, der jo retligt ellers betragtedes som ting. Den, der flygtede til kejserstatuen, stod under en embedsmands beskyttelse, og kunne på den måde gøre opmærksom på sin sag.

Den kristne asyltanke

Den kirkelige asylret har sit eget grundlag. Den udspringer af ideen om »misericordia« – den kristne barmhjertighed. Tanken var ikke at gøre kirkerne til fristeder, hvor straffskyldige kunne søge hen for at undgå straf. Meningen med at yde asyl var den, at der herved skabtes et udgangspunkt for biskoppens mulighed for ved såkaldt »intercessio« at henvende sig til myndighederne og forhandle om en ordening for den flygtende, eller også blot den at give ham en frist, hvor han kunne forberede sig på sin straf og berede sig til døden. Også her er der tale om en indsats fra kirkens side for at formidle det statslige strafsystem. Der kendes eksempler fra det 4. årh. på, at kirker og klostre gav asyl til personer, som var dømt, eller som ikke kunne opfylde deres økonomiske forpligtelser. Ved en lov fra 398 søgte romerrigets kejsere at sætte en stopper for asylretten ved at forlange, at kirker og klostre udleverede dem, som søgte tilflugt der. Vi kender ordlyden af denne lov fra en senantik lovsamling. Der henvises i loven netop til, at statsmagten til gengæld for udleveringen af de dømte, vil acceptere denne såkaldte »intercessio« – altså forbønnen fra kirkens side – og underkaste sagerne endnu en prøvelse for at konstatere, om der skulle

være begået en fejl, eller om dommeren havde været partisk. der bruges ligefrem ordet »humanitas« i forbindelse med denne ret. Det fremgår også af loven, at der undertiden var sket det, at kirken havde ydet asyl efter at have ydet den dømte hjælp til flugt på vej til retterstedet. Denne lov havde som sit erklærede formål at begrænse kirkens muligheder for at blande sig i statens retspleje, men den viste samtidig noget om statens afmagt. Kirker og klostre var blevet asylsteder, og det vedblev de at være.

Den skik, at helligsteder var tilflugtssteder, blev fortsat af kirken, og enhver, som søgte tilflugt her, hvad enten det var en forbryder, eller en debitor, som ikke kunne betale, fik asyl. Kirken blev altså et sted, hvor man kunne unddrage sig statens love blot ved at søge tilflugt bag dens ukrænkelige mure. Den kirkelige asylret må forstås som en protest mod en retspleje og en statsmagt i senantikken, som kirken ikke havde tillid til. I kirken kunne man søge tilflugt mod uretfærdighed forvoldt af bestikkelige eller på anden måde upålidelige dommere, som ikke respekterede loven. Kirken gjorde her sin gerning af barmhjertighed og omsorg for menneskets frelse. Det var nødvendigt at give den dømte en mulighed for bod af hensyn til hans sjæls frelse. Når det gjaldt allerede dømte fandtes i Rom en ret til »provocatio«, som kunne give de dømte en sidste chance inden henrettelsen.

Loven fra 398 blev kun en parentes i den kirkelige asylrets historie. Asylretten stod fast, men der gjaldt dog en række undtagelser, således efter en forordning af kejser Justinian i det 6. årh. mord, ægteskabsbrud, voldtægt, kætteri og majestætsforbrydelse. Asylretten var kommet for at blive, og kirken blev i middelalderen et tilflugtssted, som gav mulighed for en forhandling om straffen, hvor den efter kirkens opfattelse var for streng. Kirken kunne således betinge udleveringen af den, som havde søgt tilflugt i kirken, af, at han ikke underkastedes livs- eller legemsstraffe. Men ofte blev det gjort gældende, at kirken bortset fra særligt grove forbrydelser, slet ikke ville foretage en udlevering. Og kirken stod stærkt, da krænkelser af dens område kunne medføre bandlysning. I kirkeretten udvikledes regler om asylret, og der blev lovgivet herom. Gregor XIV's bulle fra 1591 »Cum alias« udvidede antallet af undtagelser fra asylretten.

Den katolske kirke anerkendte endnu i sin lovbog Codex juris canonici fra 1917 asylretten (can. 1179), men i kirkens nyeste lovbog fra 1983 er asylretten ikke mere omtalt, og næppe nogen retsorden i dag anerkender, at en sådan ret skulle eksistere. Det hænger sammen med en udvikling siden middelalderen, hvor asylretten i stadig større grad

er stødt på modstand fra statsmagtens side. Asylretten kunne have en plads over for en svag statsmagt, som ikke kunne sikre sine organers funktion, eller beskytte den enkelte mod privates overgreb. Helt anderledes blev situationen i nyere tid, hvor en stærk statsmagt gjorde krav på al retlig myndighed.

Der er mange vidnesbyrd om misbrug af kirkeligt asyl. Christian Elling skildrer i sin bog om »Rom« forholdene i pavens egen stat – Kirkestaten: »En knivstikker formåede at praktisere over et stort område, hvis han sprang behændigt fra det ene Gudshus til det andet«.

Asylret i Danmark

Om asylret i Danmark ved vi meget lidt. Vi kender fra historien eksempler på drab i kirker, f.eks. af Knud den Hellige, der i 1086 havde søgt tilflugt mod de oprørske bønder i Albani kirke i Odense, men asylretten hører vi ikke om. Formentlig har den almindelige opfattelse, at kirken kunne yde asyl, også været gældende her i middelalderen. Med reformationen og etableringen af en statskirke har det i hvert fald været slut. Biskopper og præster var embedsmænd, som ikke kunne sætte sig op imod den lovlige øvrighed.

Et lidt særegent eksempel fra en senere tid på asylret i Danmark knytter sig til grundlæggelsen af byen Fredericia i 1680. Ingen ønskede at bo i den udsatte fæstning, og for at stimulere tilflytningen blev der derfor givet særlige privilegier for byen, herunder, at den fik »jus asyli«. Det indebar, at personer, som var på flugt for deres kreditorer, eller som i udlandet havde begået drab, kunne søge tilflugt i byen uden retsforfølgning i ti år. Nogen drabsmænd synes ikke at have søgt borgerskab i byen, men en hel del fallenter kom hertil, hvor de imidlertid ofte lå byen til byrde. Privilegiet blev misbrugt og i 1821 ophævedes det som stridende mod »Retfærdigheden, ejendomssikkerheden og kreditten«. Også i de danske tropekolonier gjaldt helt frem til 1830 lignende privilegier for fallenter eller lovovertrædere, som gjorde det muligt at opnå asyl mod retsforfølgelse.

På engelsk omtales asylretten som »the right of sanctuary«. Det var skik i middelalderen, at den, som søgte tilflugt i kirken efter at have begået en forbrydelse – dog ikke de alvorlige forbrydelser, der sammenfattedes under betegnelsen »forræderi« – kunne vælge mellem en prøvelse for retten eller et frit lejde til en engelsk havneby med henblik på flugt som fredløs. Lignende regler, som skulle sikre den fredløse flugt for hævn eller straf, kendes også andre steder. Senere oprettedes egentlige tilflugtsbyer i selve England. Henrik VIII indskrænkede an-

I sommeren 1086 søgte Danmarks konge, Knud II tilflugt i Sct. Albani Kirke i Odense - han og en lille håndfuld mænd var på flugt for en jysk bondehær. Overleveringen siger, at kongen blev slået ihjel, mens han knælede for alteret. Få år senere blev han ophøjet til helgen - Knud den Hellige. Billedet her viser en såkaldt Knudstavle, der oprindeligt har hængt i Sct. Peders Kirke i Næstved - den findes nu på Nationalmuseet. (Foto: Nationalmuseet).

tallet af tilflugtsbyer til syv. I 1623 afskaffedes ordningen for strafforfulgte og i 1723 for debitorer, der ikke kunne betale. En tilsvarende ordning med fristeder var i Frankrig afskaffet i 1539 og blev i de tyske stater afskaffet i løbet af det 18. århundrede.

I dag er asylretten en del af folkeretten, og i de senere år er reglerne herom med den voksende flygtningestrøm blevet stadigt vigtigere. Asyl kan søges i et andet land mod politisk forfølgelse, og undertiden begynder asyllet som en tilflugt i et fremmed lands ambassade, der nyder diplomatisk immunitet, som kirken i gamle dage.

Rejser man spørgsmålet, om der stadig eksisterer en kirkelig asylret i den forstand, at kirken skulle kunne modsætte sig udlevering af personer, der har søgt tilflugt i kirker, må svaret være nej. Staten kan vælge og vælger ofte at respektere kirken, men den har ingen pligt til at acceptere, at nogen søger tilflugt der for at unddrage sig retsforfølgning. Når kirken derfor, som det flere gange er sket i de senere år, har åbnet sine døre for flygtninge, som vil protestere mod deres vilkår eller modsætter sig udlevering, kan man i princippet ikke tale om kirkeasyl i anden forstand end, at kirken stiller lokaler til disposition i forventning om, at kirkeligt område vil blive respekteret af myndighederne. Det er for så vidt ikke anderledes, end når politiet også holder sig væk fra f.eks. universitetet, med mindre det særligt tilkaldes – en sidste rest af respekt for gammelt akademisk selvstyre. Og det kirkelige asyl har slet ikke haft noget at gøre med fremmede eller udlændinge. Jyske Lovs fortale har en bemærkning om kongens særlige pligt til at tage sig af fremmede, og også kirken tog sig af fremmede som en gruppe af de særlige »miserabiles personae«, som kirken følte et ansvar for. Men det har ikke noget med asyl at gøre, blot med kirkens almindelige omsorg for alle kristne i nød. Jyske Lovs fortale byggede her på den kirkelige ret, der gjorde kongen ansvarlig for de værgeløses vel, men det er noget andet end asyl.

Asylsagen i Blågårdskirken

Den kirkelige asyltanke havde sin oprindelse i den kristne barmhertighed – ønsket om at sikre enhver mod overgreb og en tanke om at skabe mulighed for en fornyet overvejelse eller et forlig. Den kristne barmhertighed virkede her som et værn mod den offentlige orden, når den optrådte for strengt eller uretfærdigt. Den tilflugt, som en gruppe palæstinensere i efteråret 1991 søgte i Blågårdskirken i København for at undgå udvisning, kunne på nogle punkter minde om det kirkelige asyl. Flere af deltagerne i aktionen brugte da også ud-

Palæstinensernes tilflugt i Blågårdskirken rejser spørgsmålet om, med hvilken kristen begrundelse, man sætter sig op mod en beslutning truffet af en lovlig dansk myndighed? (Foto: Leif Tuxen).

trykket »kirkeasyl« og henviste til den historiske tradition. I bogen »154 døgn« (1992), som handler om aktionen, benyttes udtrykket flere gange. Betydningfuldt nok udtaler præsten ved Blågårdskirke dog i et interview i bogen om aktionen, at »jeg ved ikke om dette er næstekærlighed. Jeg ved bare, at det var nødvendigt at gøre dette«. Hermed svigter båndet til den kirkelige asylret, som jo netop var et udtryk for den kristne barmhjertighed, når denne kunne tilsige noget andet end hensynet til den offentlige orden.

Set fra et kirkeasylsynspunkt var aktionen i det hele besynderlig. Der var tale om et initiativ, hvor den kristne barmhjertighed blot var en del af en meget sammensat begrundelse for aktionen, som også støttedes af andre grupper med helt andre interesser, f.eks. folk, som havde »en vis interesse i at bekæmpe den danske stats racistiske asyl-

politik«. Ved at gå ind i aktionen og stille kirkens lokaler til disposition uden et klart formuleret ønske om at vise kristen barmhjertighed har de ansvarlige for den kirkelige del af aktionen i virkeligheden sat sig op imod øvrigheden uden nogen klar kristen begrundelse. Overhovedet er det imidlertid vanskeligt at se, hvorledes tjenestemandssatte præster i en folkekirke, som understøttes af staten, og hvis løn til dels betales af staten, kan medvirke til alternativer imod denne stat, når den søger at håndhæve sin lovgivning. Situationen var en noget anden i middelalderen, hvor kirke og stat var adskilt. Men overhovedet er vel spørgsmålet om kirkens modstandsret mod staten i et demokratisk samfund meget prekært. Det står naturligvis enhver frit for at have en mening om den måde, hvorpå flygtningeadministrationen foregår, men i de udvisningssager, som dannede baggrunden for aktionen i 1991, lå det klart, at konsekvenserne var overvejet af de myndigheder, bl.a. Flygtningenævnet, som har afgørelsen i disse sager. Over for nævnets afgørelse valgte en række præster at sætte deres personlige opfattelse – uden nærmere kendskab til de enkelte sager – af, hvem der burde have asyl, og de inddrog kirken i en aktion for deres i virkeligheden helt private opfattelse. Det er forståeligt, at der på dette grundlag måtte opstå en debat om, hvorledes kirken skal benyttes.

Nogen officiel holdning til flygtningepolitik har den danske kirke ikke, ej heller når det gælder de politiske forhold i Mellemøsten, som er baggrunden for, at palæstinensere søger asyl. Kirken kom så vidt det ses først ind i billedet, da nogen henvendte sig her for at bruge kirken som tilflugtssted for en gruppe udvisningstruede flygtninge. Respekten for danske myndigheder stod på prøve, og kirken valgte at tage stilling for flygtningene og medvirke til gennem pression at få den af flygtningemyndighederne trufne afgørelse ændret. Situationen er blevet sammenlignet med forholdene under krigen, men et er dog at give ly for en dansk befolkningsgruppe, som trues af en besættelsesmagt med deportation, noget andet at deltage i en aktion, som grundlæggende bygger på en mistillid til danske myndigheders evne til at træffe rigtige beslutninger. For mig at se er en sådan holdning uforenelig med kirkens status som folkekirke. Engagement og en personlig indsats for flygtninge eller andre svage grupper er uden tvivl værdifulde egenskaber for en præst. Det er samtidig også for en præst i den danske folkekirke temmelig uforpligtende at engagere sig, og engagementet indebærer for så vidt ingen særlige risici, som f.eks. udøvelsen af kristen barmhjertighed i Sydamerika eller andre steder, hvor der er nød, og modstanderen er en voldelig statsmagt.

Danmark har en flygtningepolitik og regler om flygtnings ret til ophold her i landet. Det er enhver præsts ret at agitere for, at denne politik ændres enten i mere restriktiv eller i mere liberal retning. Mig bekendt findes der ingen bestemt »kristen« flygtningepolitik, og historisk har kirkeasyl, som nævnt, ikke noget at gøre med udlændinges flygtningestatus. Men her som i så mange andre situationer, der ikke direkte har noget med forkyndelsen af kirkens budskab at gøre, står kirken fæmlende. Deltagelsen i en aktion som den i 1991 er med til at skabe forvirring om, hvad der egentlig er kirkens holdning, og hvad folkekirkelige præster kan tillade sig. Det er ikke kirkens opgave og i virkeligheden uforeneligt med kirkens status som folkekirke at være med til at skabe mistillid til landets øvrighed og opfordre til eller deltage i aktioner, som går ud på at svække respekten for myndighedernes beslutninger. Det er en selvfølge, at en præst ud fra tanken om kristen barmhjertighed kan vise solidaritet med medmennesket i nød. Men det er lidt fattigt, hvis denne grundlæggende tanke bag asylet går tabt i almindelig politisering, og kirkens indsats indskrænker sig til at lægge lokaler til. For her går grænsen for, hvad den fremmede kan forvente af kirken. Han kan som ethvert andet menneske hos en præst søge hjælp og støtte, men han kan ikke forvente at folkekirkens lokaler benyttes, eller overhovedet at præsten engagerer sig i en aktion vendt imod danske myndigheder.

Hvad forventer muslimerne af de kristne?

Af domprovst Niels Henrik Arendt, Haderslev

For en tid siden fik jeg besøg af en kurdisk flygtning. Han var løbet ind i nogle ret uhåndterlige problemer i forhold til sin bank og i forhold til de danske myndigheder. Og nu henvendte han sig til mig i min egenskab af præst. Han forklarede, at han var muslim, hvorfor han mente, at jeg var den rette til at hjælpe ham. Andre kolleger kan berette om lignende tilfælde. Sådanne eksempler fortæller, at muslimerne, som er kommet her til landet, har visse forventninger til de kristne. Midt i alt det fremmedartede og uforståelige er der nogle mennesker, som forekommer muslimerne en lille smule mindre fremmede.

Forventninger og forudfattede meninger

Historisk og aktuelt er forholdet mellem kristne og muslimer ellers ikke præget af forventning, men snarere af forudfattede meninger. Vi *forventer* ikke noget af hinanden, men vi venter ganske afgjort en bestemt optræden af hinanden. Disse forudfattede meninger skyldes så bl.a., at en række forventninger, som kristne og muslimer gensidigt har haft til hinanden i historiens løb, er blevet skuffede. Når denne artikel stiller spørgsmålet, hvad muslimerne forventer af de kristne, er det ikke med en underforstået opfattelse af, at sådanne forventninger naturligvis må imødekommes. Nogle af forventningerne kan afgjort ikke imødekommes, men andre kan – og måske flere, end vi formoder. Under alle omstændigheder bliver vi klogere og bedre til at omgås andre mennesker, når vi kender deres forventninger til os. Det gælder også i de tilfælde, hvor vi må ende med at konstatere, at vi er ude af stand til at leve op til forventningerne.

Muhammeds forventninger til jøderne og de kristne

Historisk går muslimernes forventninger tilbage til profeten Muhammed selv. Muhammed modtog sine første åbenbaringer i en alder af godt 40 år. Han havde på dette tidspunkt haft succes som karavane-købmand, og det er overvejende sandsynligt, at han på disse karavanerejser også fik berøring med jødiske og kristne befolkningsgrupper. Da han modtog sine første åbenbaringer, har han derfor formodentlig set dem i forlængelse af jødisk og kristen religion. Han opfattede sig selv som en profet eller apostel til det arabiske folk, til hvem der

ikke tidligere var sendt noget guddommeligt budskab. Der er mange steder i Koranen, der tyder på, at Muhammed ikke til en begyndelse har opfattet sin opgave som en universel opgave. Hans opgave var først og fremmest et opgør med det religiøse forfald, som i hans øjne prægede hans eget folks gudsdyrkelse. Hans første forventning til jøderne og de kristne var derfor, at de anerkendte dette arabiske apostolat, med andre ord at de anerkendte ham som en ligeværdig og fuldgyldig budbringer af det fælles guddommelige budskab.

Muhammed kunne have gode grunde til at forvente en sådan anerkendelse: hans første forkyndelse var en puritansk monoteistisk forkyndelse, altså en forkyndelse af den ene Gud, som alle jordens folkeslag skyldte at tjene. Alene denne fastholden ved, at der kun var en gud fælles for alle mennesker, skulle jo synes at bringe ham i nærheden af de to store monoteistiske religioner, jødedom og kristendom. Men dertil kom, at der i hans egen by Mekka var enkelte kristne, som syntes at forstå ham – i modsætning til stort set hele byens øvrige befolkning. Det har utvivlsomt også gjort indtryk på ham, at den første omfattende arabiske anerkendelse af hans budskab fandt sted i en by, Yathrib (det senere Medina), der var præget af en betydelig jødisk befolkningsdel.

Muhammeds skuffelse

Hans forventninger blev ikke opfyldt, især ikke af jøderne. Da han med en beskeden flok af tilhængere flygtede til Yathrib, ville netop de jødiske stammer i byen ikke anerkende ham. De syntes kun af have haft spot til overs for Muhammed, hvis forkyndelse i deres øjne afslørede et særdeles mangelfuldt kendskab til Det gamle Testaments personer og disses indbyrdes sammenhæng. Han levede ikke op til deres forventninger – med den konsekvens, at de ganske afgjort ikke imødekom hans forventninger til dem. Han blev latterliggjort og hånet, men han var nu – i modsætning til i Mekka – i en position, hvor han ikke længere behøvede at bide sin skuffelse i sig. Med byens arabiske indbyggeres hjælp blev jøderne brutalt fordrevet fra Yathrib.

De kristne syntes i første omgang i højere grad at imødekomme Muhammeds forventninger. På et givet tidspunkt var hans situation i Mekka så trængt, at han måtte sende en gruppe af sine tilhængere i landflygtighed, og han valgte da at sende dem til det kristne Abessinien, hvor de fik asyl. Det fortælles i overleveringerne, at da Negus, kejseren, hørte dem recitere af Muhammeds åbenbaringer, græd han og hans biskopper, og Negus sagde: »Dette er sandelig kommet fra

den samme kilde, som det Jesus Kristus bragte.« Men der har givetvis også blandt de kristne været en mere kølig modtagelse af Muhammeds budskab.

Muhammeds forventninger til de kristne ændrede sig i takt med, at han fik et andet syn på sit eget apostolat. Han kom til at betragte islam som den grundlæggende religion, moderen til alle andre religioner, skabelsens religion, den samme religion, som både Moses og Jesus og alle andre havde forkyndt, men som jødedommen og kristendommen i deres aktuelle form kun repræsenterede forvrængede udgaver af. Dermed blev hans eget apostolat meget mere omfattende, han skulle ikke blot forkynde for det arabiske folk, men skulle endegyldigt give ord til den religion, som alle tidligere profeter havde forkyndt.

Den store trosskikkelse i hans forkyndelse blev Abraham (eller Ibrahim, som han hedder blandt muslimer). Og det afgørende ved Abraham var for Muhammed, at han levede forud for åbenbaringen af både den jødiske og den kristne religion. Muhammeds forventning til de kristne var derfor en anerkendelse af et fællesskab om Abrahamskikkelsen – og dermed også et fællesskab om den monoteistiske tro. Således siges det i Koranens 3. kapitel: »Sig: »oh, I bogens folk (en almindelig islamisk betegnelse for jøderne og de kristne), lad os nå til indbyrdes enighed om, at vi ikke vil dyrke andre end Allah og ikke vil stille nogen ved siden af ham, at vi ikke vil gøre nogle af os selv til herrer og beskyttere foruden Allah«. Hvis de (bogens folk) så vægrer sig, sig da: »Bevidn i det mindste, at vi er sådanne, der bøjer os for Allahs vilje.« Oh, I skriftens folk, hvorfor vil I skændes om Abraham, når loven og evangeliet jo dog først blev åbenbaret efter ham? Vil I da ikke forstå? Abraham var hverken jøde eller kristen, men han var troende og bøjede sin vilje under Allahs, hvilket er islam. Og han tilbad ikke andre guder ved siden af Allah.« Koranen udtrykker flere sådanne forventninger om, at de kristne vil anerkende ikke blot den fælles grund, men i grunden også at muslimerne er nærmest på Abraham og nærmest på dennes oprindelige gudstro. Således hedder det lidt senere: »De der kommer Abraham nærmest, er dem som følger ham, sådan som hans profet og dem, der tror denne.«

Tiden efter Muhammed

Igennem hele sit liv holdt Muhammed fast ved, at der ikke var nogen stor forskel på de kristne og muslimerne. Endnu et korancitat fra et tidspunkt, hvor han havde opgivet sine forventninger til jøderne:

Det er ikke altid mødet mellem kristne og muslimer har været præget af samtale og respekt. Billedet her er fra Granada i Sydspanien og viser kristen tvangsdøb af muslimer i tiden efter Maurerrikets fald 1492. (Relief nær alteret i Capella Real i Granada).

»Der findes ingen stærkere fjender af de troende end jøderne og afgudsdyrkerne. Nærmest til at nære kærlighed mod de troende er de, som siger: »Vi er kristne«. Det skyldes, at blandt disse er der præster og mænd, som har givet afkald på verden, og de er ikke hovmodige.« Men da islam efter Muhammeds død hurtigt bredte sig udover også kristne områder, blev det klart, at en trosmæssig forsoning imellem de to religioner ikke var mulig. Muslimerne tvang ikke de kristne til at blive muslimer. Men de forventede, at de kristne anerkendte islam som samfundets religion – mod at islam til gengæld gav de kristne en i hvert fald nogenlunde sikret og anerkendt plads i dette samfund.

Den grundlæggende forventning om anerkendelse

Som de fleste ved, voksede i århundrederne derefter modsætningerne mellem muslimer og kristne. Der er ingen grund til at gå i detaljer med disse århundreder, hvor forventninger skuffes, og forudfattede meninger efterhånden først og fremmest kom til at præge muslimerne og de kristnes indbyrdes forhold. Derimod er det vigtigt at sige, at når muslimerne alligevel endnu i dag har nogle bestemte håb til de kristne, ligger det i direkte forlængelse af, hvad der i det foregående er fortalt om Muhammed.

Muslimerne har nemlig stadigvæk en grundlæggende forventning til de kristne: den, *at de anerkender, at de og muslimerne tilbeder den samme Gud*. Dybest set forventer de også *en anerkendelse af, at islam i virkeligheden repræsenterer en fuldkommengørelse af kristendommen*. Denne forventning ligger simpelt hen i deres selvforståelse. Islam er efter deres mening og uanset de historiske kendsgerninger den første religion, men Muhammeds åbenbaringer er samtidig de sidst tilkomne, som burde få de kristne til at anerkende det bibelske vidnesbyrds foreløbighed.

Muslimerne anerkender i store træk jødernes og de kristnes hellige bøger, hvorfor anerkender vi så ikke deres hellige bog, Koranen? Denne forventning om anerkendelse tilspidser sig i det stadigt gentagne spørgsmål fra muslimsk side om, hvorfor vi ikke vil anerkende Muhammed som profet, når muslimerne vil anerkende Jesus som profet. De understreger, at de netop ikke stiller et urimeligt krav om anerkendelser af en guddommelighed hos deres religions stifter (sådan som de kristne gør); derfor skulle det vel ikke være for meget for langt.

Kan de kristne anerkende Muhammed som profet?

Hvis de kristne seriøst overvejer, om Muhammed kan tilkomme en sådan anerkendelse, løber de imidlertid ind i et problem, nemlig om den anerkendelse, som man ud fra et kristent syn eventuelt ville kunne yde Muhammed, overhovedet er den anerkendelse, som muslimerne ønsker. Det ville jo være en anerkendelse på basis af kristne kriterier og efter en forudgående kritisk prøvelse. En sådan ville forudsætte, at menneskets fornuft kunne tillægges en vis selvstændighed, når det gjaldt afgørelse af trosspørgsmål. Men islam fordrer netop, hvad religionen angår, en absolut og betingelsesløs underkastelse som det første. Det er karakteristisk at Muhammeds profetkarakter i islam er en del af trosbekendelsen, den såkaldte *shahadah*. Denne lyder som bekendt: »Jeg bevidner, at der er ingen gud uden Allah, og Muhammed er hans profet«. At Muhammed er profet, står således i virkeligheden ikke til diskussion, det er en del af den guddommelige åbenbaring. Og åbenbaringen er i den islamiske tro et direkte fra Gud sendt ord, som mennesket må bøje sig for – uden at begynde at foretage kritiske overvejelser. Når muslimerne spørger de kristne: »Hvorfor vil I i det mindste ikke anerkende Muhammed som profet?«, så er det i virkeligheden ikke en vis begrænset anerkendelse, som de beder om, men så beder de om, at de kristne anerkender ham som profet i islams betydning af ordet, d.v.s. som den ufejlbarlige modtager og videregiver af det ufejlbarlige guddommelige budskab. I virkeligheden betyder det spørgsmål »Hvorfor kan I ikke anerkende Muhammed som profet?« det samme som »Hvorfor bliver I dog ikke muslimer?« Det er – sagt uden den mindste spydighed – en grundlæggende kilde til forundring hos muslimerne, hvorfor ikke alle bøjer sig for det, som for dem er det indlysende. Selv om de kristne ville anerkende Muhammed som profet i en vis betydning af ordet – og det mener jeg godt, de ville kunne – så imødekommer de ikke dermed den grundlæggende muslimske forventning.

Forventning om respekt og agtelse

Men når denne grundlæggende forventning ikke kan imødekommes, forventer muslimerne i det mindste *de kristnes respekt for og anerkendelse af islam som et trosfællesskab*. Ofte fremhæves de formelle ligheder mellem kristendom og islam: at de har rod i det samme mellemøstlige område, at begge religioner bygger på en enkelt persons budskab, at både Jesus og Muhammed blev afvist af deres samtidige, at begge religioner har en hellig bog, o.s.v., o.s.v. Muslimer vil ofte i sam-

tale vise en betydelig interesse for kristendommen. Til gengæld forventer de en tilsvarende interesse for islam fra de kristnes side. Den stolthed og arrogance, som nogle muslimer undertiden kan lægge for dagen, kan være det paradokse udtryk for »den yngre brors« ønske om at blive anerkendt på lige fod af den ældre.

Denne forventning kan måske også udtrykkes på den måde, at muslimerne forventer, *at de kristne er mennesker af ånd*. Og på dette punkt kan de kristne ikke altid siges at have levet op til muslimernes forventninger. Muslimerne undrer sig over, at de kristne ikke altid vil gøre rede for sig, vil repræsentere kristendommen, vil stå ved, hvad de tror på. Muslimerne har en grundlæggende lidenskab for absolut sandhed og vil dermed også kunne respektere et fastholdt standpunkt – selv om det ikke er deres eget. At repræsentere sit standpunkt overfor en anden er jo også en måde at vise ham eller hende agtelse på. Det burde give de kristne anledning til overvejelse, hvorfor man så tit skuffer muslimerne på netop dette punkt.

Indvandrerne og folkekirken

Hvad forventer de indvandrede muslimer sig helt konkret af den danske folkekirke? Det er ikke altid, der kommer særlige forventninger til udtryk, men det hænder alligevel sådan som det indledende eksempel viste. Man kan nævne en række punkter: For det første forventer de grundlæggende *en anerkendelse af islams autonomi*. D.v.s. de ønsker sig bedømt på deres egne præmisser. De ønsker anerkendt, at de er et trossamfund, og det indebærer, at de ønsker at blive fri for nærgående proselytisme. På den anden side forventer de også ganske klart, *at de kristne vil stå ved deres kristendom overfor dem*. De to ting hører i virkeligheden sammen: respekt for dem som dem, de er, og at man viser dem den agtelse at vedkende sig, hvem man selv er. Helt konkret ønsker de også at de kristne f.eks. kan give dem *litteratur*, der fortæller om forholdet mellem deres og den kristne tro. Man kan også udtrykke denne forventning som en forventning om *religionsfrihed*; det lyder paradoksalt, når netop religionsfrihed er et problematisk punkt i de muslimske lande, og når muslimerne dybest set har vanskeligt ved at forstå, hvad en sådan frihed indebærer. Men de kristne burde måske opfatte denne forventning som en kompliment. Efter muslimernes opfattelse burde kirken kunne hjælpe dem til at kunne forblive muslimer under vanskelige ydre vilkår.

Dernæst forventer muslimerne også *en moralsk bedre opførsel* af de kristne end af ikke-kristne. I den kamp, som de selv fører mod mate-

Kristne og muslimer i samtale – her i flygtningecentret »Kongelunden«. Tør vi i den samtale stå ved, hvad vi tror på?

rialisme, mod nedbrydelse af familien og mod opløsningen af religiøse værdier, forventer de at stå i et fællesskab med de kristne.

Men endelig forventer de også som det indledende eksempel viste, *beskyttelse* (på samme måde som Muhammed forventede beskyttelse for sine trosfæller af abessinierne), *hjælp på et meget konkret plan til at leve i det her samfund*. Muslimerne er stolte og ikke vant til at tigge om hjælp, men de er villige til at modtage hjælp fra, hvad de opfatter som brødre.

Den grundlæggende kontrovers

Hvilke af muslimernes forventninger kan vi imødekomme? Efter min mening flere, end vi umiddelbart tror. Vi kan yde dem konkret hjælp, vi kan respektere dem og i et dermed give dem saglig modsigelse. Og vi kan også anerkende og kæmpe for deres ret og frihed til at forblive muslimer. I alt dette er der ikke tale om troløshed overfor kristendommen. *Men der er en grundlæggende forventning, som vi ikke kan imødekomme*. Islams budskab kan meget kort sammenfattes i ordene: *At lade Gud være Gud*. I dette er de kristne enige, men i forståelsen af, hvad disse ord indebærer, viser sig også den fundamentale uenighed. Evangeliet fortæller en historie om Gud, som i muslimernes øjne simpelt hen er umulig. Gud kan ikke blive menneske. For de kristne er dette også et mysterium, men i ordene om at lade Gud være Gud ligger for de kristne også en anerkendelse af Guds ret til at gøre det umulige, til at tage det initiativ, som islam udelukker, et initiativ som bringer Gud nær til mennesket på en måde, som ingen anden religion fortæller om. I den kristnes øjne kompromitterer det ikke den guddommelige autoritet. Tværtimod er det for den kristne det på en gang mest overraskende, uventede og samtidig selvfølgelige udtryk for Guds troværdighed og trofasthed.

Hvad forventer de kristne af muslimerne?

Til allersidst kan man vende spørgsmålet i overskriften om: Hvad forventer de kristne sig af muslimerne? Vi forventer os både for meget og for lidt. Almindeligvis forventes det, at muslimerne lader sig assimilere, at de ser bort fra de regler i deres religion, som ikke passer med traditionel dansk livsform. Det er for meget at forvente. Men samtidig forventer vi ikke af dem, at de skal lade sig udfordre af det kristne budskab; det er ikke nødvendigt. Det er i mine øjne at forvente for lidt, men måske er det først og fremmest et udtryk for, at vi forventer og forlanger for lidt af os selv.

Kirken og den folkelige anstændighed

Overvejelser på baggrund af palæstinensersagen i Blågårds Kirke i vinteren 1991-92

Af sognepræst Kaj Bollmann, Kapernaumskirker:

Sagen om de udvisningstruede palæstinensiske asylsøgere, der søgte tilflugt i først Enghave så Blågårds Kirke, er ved at være på lang afstand.

Men sagen har videre perspektiver, også end den – efter de flestes mening ikke særlig heldige – ad hoc løsning lader ane: hvordan håndterer vi socialt, politisk, kulturelt, etisk og kirkeligt det, der i de kommende år vil blive det mest påtrængende og konfliktskabende tema i hele Europa, nemlig det etniske spørgsmål? Og hvordan spiller kirke og kristendom ind i den sammenhæng.

Ude af øje – ude af sind?

Det kan undre, at hele den voldsomme debat om kirkens forhold til de fremmede, om kirken som asyl og forsvarer af flygtnings rettigheder, nærmest døde ud i samme øjeblik særloven var underskrevet, og den sidste palæstinenser havde forladt Blågårds Kirke.

Måske er årsagen, at interessen for at tage en mere *principiel* debat om etikken i spørgsmålet om flygtninge og fremmede, og om kirkens rolle i dette spørgsmål, i virkeligheden er begrænset – i kirkelige kredse i almindelighed og blandt modstanderne af asylaktionen i særdeleshed. Debattens egentlige tema var slet ikke så meget forholdet til flygtingene og kirkens rolle heri, som det var betimeligheden af at blande sig i spørgsmålet. Så i samme øjeblik »roen i kirken« var genoprettet, svandt lysten til at fastholde emnet på den folkekirkelige dagsorden.

Det er beskæmmende, at det kun er når flygtingene trænger sig på rent fysisk, at problemet bliver påtrængende i folkekirken. Der er grunde nok til, at det burde være på dagsordenen til stadighed. I disse dage, hvor jeg skriver denne artikel, har nynazister og skinheads stukket et stort asylcenter i brand i Rostock i en tusindtallig skares passive og overvejende bifaldende påsyn. Så langt er vi ikke nået endnu i Danmark, men der er eksempler nok på chikaner mod indvandrere og flygtninge. Stadig blot i denne uge, hvor dette skrives: en 16-årig pi-

ge af indisk afstamning overfaldes og mishandles groft i Odense af racistiske bøller. Og på Frederikssundsvej her i København stikker to bøller efter et andet gadeoverfalde en avisdreng i maven med en kniv, blot fordi han er mulat.

Her i København er vi i en særlig situation i forhold til resten af landet. Vi har så store etniske grupper af forskellig slags, at de udgør et markant indslag i bybilledet. Vi er allerede et multikulturelt storby-samfund. De kirkebogsførende sognepræster ved, at vi har fødselsanmeldelser, hvor forældre har tyrkiske navne, men danske fødsels- og navneattester. Børnene er altså tredje generation i landet. Vi har alle afskygninger af hudfarver og religioner. Det er farverigt og kulturelt berigende. Men det ville være synd at sige, at det er problemfrit. Der er store problemer på skoleområdet, der er problemer med integration og familiesammenføring, der er konflikter mellem forskellige etniske grupper f.eks. i forhold til krigen i det tidligere Jugoslavien. Og der er også i København – ikke mindst i København – voksende udslag af fremmedhad og ubehageligheder mod indvandrere og folk med et »fremmedartet« udseende.

Men har disse eksempler noget med palæstinensersag og kirkens rolle at gøre? Ja, det har de, for de er symptomer på det samme problem: vi er generelt dårligt rustede til at møde den etniske udfordring – og med vi mener jeg samfundet som helhed, men jeg mener også kirken. Det teologiske og etiske sanseapparat på området er uhyre svagt udviklet. Og det har vi som kirke et medansvar for.

Den nye folkevandring

Mange mener, at vi står ved indledningen til en folkevandrings- og kulturblandingsproces, som vi ikke har kendt mage til i dette årtusind. Flygtningestrømmen fra konfliktområder i Østeuropa, Mellemøsten og Afrika ser ikke ud til at ville aftage foreløbig. Snarere tværtimod. Og hvis ikke de vesteuropæiske lande – først og fremmest EF – er villige til at bryde deres toldmure ned, så østeuropæerne og de fattige lande i den tredje verden kan få gang i deres økonomi – så vil indvandringspresset vokse voldsomt fra disse områder af den simple grund, at de, der er i stand til det, naturligt vil søge mod områder, hvor de kan give deres børn en chance for at overleve og få en fremtid.

De fattige banker på døren. Og hvorfor skulle de egentlig uden videre finde sig i at blive holdt udenfor? Er det egentlig mindre legitimt at søge bort fra sultens og tørkens rædsler – det vi med mistænksomhed i stemmen kalder fattigdomsflygtninge – end fra krigens? Er der

*»Er der kvalitetsforskel på håbløshed i en aids-ramt landsby i Østafrika og en landsby i det krigshærgede Jugoslavien?«
(Foto: Folkekirkens Nødhjælp).*

kvalitetsforskel på håbløsheden i en aids-ramt landsby i Østafrika og en landsby i Jugoslavien?

Vi kan ikke løse alverdens problemer ved at tage imod flygtninge, lyder det umiddelbare modargument. Nej, det er rigtig nok, men kan vi løse dem ved bare at låse døren og gøre muren højere, når vi ser, at de mere langsigtede løsninger lader vente på sig, og presset vokser?

Dertil kommer så, at vi internt i Vesteuropa som følge af princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed i det indre marked vil få en langt større mobilitet end tidligere. Alt dette giver en national, kulturel og religiøs turbulens, som vi endnu kun svagt aner omfanget af.

Men allerede nu ser vi voldsomme reaktioner, spændende fra nationalt betingede borgerkrige og etniske konflikter i det tidligere Jugoslavien og det tidligere Sovjet, over bølger af fremmedhad og racistisk vold i Vesteuropa, over panikreaktioner blandt politikerne med stramninger af asyllove for at tækkes folkestemningen og med palæstinensersag og tamilsag her i landet til en nødvendig og væsentlig debat om forholdet mellem kulturel og national identitet på den ene side og kulturblending og multikulturelle samfund på den anden side.

Kirkens folkelige ansvar

Jeg tror, det er et meget lille mindretal af befolkningen, der synes det er i orden at chikanere eller forulempe mennesker af fremmedartet udseende. Man behøver hverken at være enige om flygtningepolitikken eller indvandrerpolitikken for at kunne enes om, at man skal behandle de mennesker, man konkret møder, anstændigt. De allerfleste af dem, der var voldsomt imod aktionen i Blågårds Kirke, ville utvivlsomt selv behandle palæstinenserne med al mulig respekt og anstændighed og hjælpsomhed, hvis de kom til at møde dem personligt.

Denne almindelige anstændighed er en human, folkelig sag. Men den svæver ikke frit i luften. Den er en fælles, folkelig etisk norm, fordi kristendommen har sat den som sådan i vor kultur. Ikke fordi kristendommen sætter normen som et særligt krav til kristne, ej heller fordi de kristne i særlig grad er i stand til at opfylde den, men fordi kristendommen anskuer vort forhold til medmennesket ud fra skabelsestanken: til skabtheden hører det grundvilkår, at vi er henviste på hinanden som medmennesker.

Den moderne sækulariserede kultur har revet anstændighedsnormen løs fra dens kristne fundament og knyttet den til rent verdslige demokratiske og humanistiske idealer. Vel bl.a. fordi kirken ikke altid har forvaltet sin arv særlig godt på dette område. Spørgsmålet i dag

»Man behøver hverken at være enige om flygtningenpolitikken eller indvandrerpolitikken for at kunne enes om, at man skal behandle de mennesker, man konkret møder, anstændigt«. (Foto fra Blågårdskirken af Leif Tuxen).

er imidlertid, om den moderne europæiske sækulariserede civilisation er i stand til at forvalte arven sikrere, når det gælder respekten for medmennesket, herunder også den, der er fremmed og anderledes.

For øjeblikket synes der at være et skred i den europæiske kultur på dette område. Det er ingen selvfølge, at anstændigheden over for medmennesket er en bredt accepteret grundnorm. Der er kredse, hvor foragt, voldelig forfølgelse, terror og hetz ikke blot er acceptable midler i en kamp, men ligefrem betragtes som moralsk positive ytringer. I den jugoslaviske borgerkrig har vi oplevet et had, der fik folk til at legitimere folkedrab, kz-agtige lejre og blind terror mod civilbefolkningen.

Det er ekstremer, men den udvikling vi har oplevet på politisk plan i Danmark i de seneste år i asylspørgsmålet, er et eksempel på, at den almindelige anstændighed i forhold til medmennesker i en krisesituation ikke er noget givet, heller ikke i et politisk system, der i egen selvforståelse bygger på den. Tamilsagen måske det mest oplagte. Men i årets løb har vi oplevet adskillige eksempler på en praksisstramning, hvor selv mødre med alvorligt syge børn, som tidligere næsten pr. automatik ville have fået opholdstilladelse af humane grunde, er blevet afvist.

Spørgsmålet om kirkens rolle i en sag som palæstinensersagen og de øvrige nævnte, er spørgsmålet om, hvorvidt kirken har ret eller måske endog pligt til at gå ind og fastholde folket – og den af folket valgte øvrighed! – på den anstændighedsnorm, hvis baggrund hos os er den kristne arv. Altså om kirken har en opgave som kritisk samvittighed også på dette område. Og når jeg skriver også på dette område, er det fordi enhver, der hører prædikener i folkekirken vil vide, at stort set alle prædikanter, uanset deres teologiske observans, som en selvfølge går ud fra, at forkyndelsen har en »kulturrevsende« funktion, hvad enten det nu er den tidehvervske forkyndelses »afklædning« af forskellige samfunds- og kultur tendenser som ideologisering, pseudoreligiøsitet og menneskelig selvophøjelse, eller det er den missionske forkyndelses advarsel mod moralsk forfald.

Hvis vi holder os på dette niveau, betyder det, at allerede længe før vi taler om næstekærlighed i evangelisk forstand, har kirke og forkyndelse noget at sige ind i den sammenhæng og måske også noget at gøre. Sagt i det dogmatiske sprog har det med *lovens forkyndelse* at gøre. Loven skal holde det onde stangen, sætte os på plads i vort ansvar over for Gud og næsten, afsløre vores syndighed og føre os til Kristus.

Til lovens forkyndelse i kirken hører derfor at tale til den folkelige

samvittighed, sætte den indre svinehund på plads. Og det gælder også, når den stikker hovedet frem i form af fremmedhad og uanstændig behandling af asylsøgere eller andre særlige grupper af mennesker. Hvor den sækulariserede kultur ikke har modstandskraft nok over for sådanne tendenser – bl.a. fordi den er kommet på for stor afstand af sit kristne fundament – er det en nødvendig opgave for forkyndelsen at være kulturkritisk, at gå på banen for at fastholde den folkelige anstændighedsnorm.

I udgangspunktet er det en negativ, kritisk bestemmelse af forkyndelsens rolle i sammenhængen: nemlig at fastholde lovens tale til samvittigheden, såvel den individuelle som den fælles folkelige. Men en sådan negativt afgrænsende rolle kommer næsten uvægerligt også til at indeholde en positiv bestemmelse af de gerninger, der i anstændighedens navn skal gøres over for næsten – f.eks. at næsten *er* næste, uanset hvor han eller hun kommer fra, og hvad farve eller religion han eller hun har.

Næstekærlighed?

Om de gerninger, der så bliver gjort i den konkrete situation, kan karakteriseres som *næstekærlighedens* gerninger, er ikke til at sige. Og heller ikke til at argumentere med som motiv for eller indvending imod de konkrete gerninger. Den vurdering hører til på et helt andet niveau. Men den er ikke, som det bliver hævdet af nogle af de stærkeste modstandere af aktionen i Blågårds Kirke, afhængig af, at gerningerne sker i det dagligdags individuelle møde mellem konkrete personer. Der står ingen steder skrevet, at næstekærlighedens gerninger ikke kan finde sted planlagt og i institutionelle rammer. Det er en helt frit opfundet skelnen beregnet til på forhånd at diskreditere bestemte typer af gerninger teologisk. Derfor er hele diskussionen i palæstinensersagen om næstekærlighed og dennes konkrete udtryk forfejlet fra starten fra begge sider. Fra aktionens sympatisører i og med, at begrebet overhovedet indgik i argumentationen. Fra modstanderne deri, at de endog benægtede den principielle mulighed af, at en handling som asylaktionen kunne være en næstekærlig handling, fordi den angiveligt var planlagt og fandt sted i en institutionel ramme og ikke i det spontane møde.

Fra ord til handling?

Med dette er vi slet ikke nået frem til at bringe bestemte politiske vurderinger af flygtningelovgivningen eller arbejdskraftens frie bevæge-

lighed i EF-unionen eller nationalitetskampene i Østuropa ind som genstand for en stillingtagen i forkyndelsen eller kirken i øvrigt. Men vi er nået frem til, at kirken og forkyndelsen skal varetage den opgave, som den har i luthersk tradition i sådanne anliggender, nemlig at være med til at holde den folkelige etiske sans på plads, altså tale til samvittigheden, og gerne tale konkret og udfordrende. Om så det, der skal siges, skal følges af egentlige *handlinger*, må i situationen afhænge af, om det skønnes tvingende nødvendigt. Det er ikke noget positivt i sig selv, at lovens nødvendige tale til folks samvittighed, følges op af handling i *kirkeligt* regi. Det naturlige burde være, at det skete i *folkeligt* regi. Men der kan altså – som i palæstinensersagen – være tilspidsede situationer, hvor det bliver nødvendigt at lade handling følge ordene i kirkeligt regi. Og der er heller ikke noget som helst suspekt i, at der følger handling på ordene i kirkeligt regi. Det ville der kun være, hvis handlingen var ekskluderende i forhold til dem, der ikke er enig i den.

Der er ikke tale om, at kirken på den måde forsøger at tiltage sig magt som en moralsk dikterende instans for befolkningen, der med patentløsninger på alle spørgsmål, som alle kristne skal følge. Skrækken herfor i visse kredse er voldsomt overdimensioneret. Først og fremmest af den simple grund, at sådanne instanser ikke har en kina-mands chance for andet end at blive til grin i det postmoderne samfund. Når man ser bort fra massemediernes moraldannende – eller moralkorrumperende – indflydelse, er det heldigvis sådan, at kun et fåtal i dag underordner sig en institutions moralske diktat blot på institutionens autoritet. Så stor autoritet har ikke engang læger nu om dage. Og det er da positivt. Om så samtlige landets biskopper og præster og menighedsråd vedtog en bestemt holdning i asylspørgsmålet, om abortlovgivning eller til reinkarnation, ville det ikke anfægte resten af befolkningens holdning stort, *med mindre argumenterne var troværdige*. I kirken er vi naturligvis henvist til samme præmis som alle andre steder, når der skal tales til menneskers samvittighed, nemlig argumentets troværdighed.

Fremmedhad som bekendelsesspørgsmål?

Der er både teologisk og kirkeligt et spring fra tanken om kirkens rolle som den at tale til den folkelige samvittighed og så til den overvejelse, om der kan være holdninger og handlinger i forholdet til flygtninge og fremmede, der er i den grad uforenelige med bekendelsesgrundlaget, at det kræver en fælles og autoritativ afvisning – et kirkens nej.

Da Det lutherske Verdensforbund for år tilbage forsøgte at gøre apartheid i Sydafrika til et status confessionis spørgsmål, altså et spørgsmål om brud på bekendelsesgrundlaget, vakte det voldsom protest i danske kirkelige kredse og blev set som et eksempel på et farligt skred og en utilstedelig politisering. Jeg har selv i midten af firserne argumenteret kraftigt imod, at spørgsmålet om holdningen til atomvåbnene skulle eller kunne gøres til et bekendesspørgsmål. Det må ikke blive sådan, at man kan bruge status confessionis til at slå hinanden oven i hovedet med i politiske og moralske spørgsmål. Ud over den tvivlsomme effekt for sagen, ville det også udhule bekendelsesbegrebet på en for kirken uholdbar måde.

Men der er en væsensforskel på de to spørgsmål. Hvor forholdet til atomvåbnene drejede sig om vurdering af en bestemt trussels *mulige* konsekvenser for menneskeheden, så handler det i apartheidsspørgsmålet om et bestemt menneskesyn, som er uforeneligt med den kristne skabelsesstanke omsat i en-aktuel praksis med konsekvenser her og nu, også i form af skel i samfund og kirke.

Jeg tænker i den forbindelse ikke på forskelle i holdninger til flygtningepolitik eller antallet af indvandrere eller deres integration i samfundet. Jeg har allerede understreget, at der teologisk lige så vel som politisk kan være særdeles forskellige legitime og etisk argumenterbare holdninger til sådanne spørgsmål. Ingen kan på forhånd afskrive f.eks. argumenter for at begrænse antallet af flygtninge i landet drastisk som moralsk illegitime.

Hvor der derimod kan være grund til at overveje forholdet til bekendelsen, er der, hvor man bygger på en ideologi, der gør folk af bestemte nationaliteter til mindreværdige og legitimerer eller ligefrem opfordrer til vold, forfølgelse og diskrimination over for dem, der rent faktisk befinder sig i landet. Altså det, man kunne kalde en direkte racistisk ideologi og praksis.

Da Bekendelseskirken blev til i Tyskland i 30'erne med Barmen-erklæringen var det netop racepolitikken og nazisternes forfølgelse af jøderne og andre ikke-artske grupper, som var anledningen. Bekendelseskirkens fædre var ikke specielt social-kristelige eller »politiske« i deres kirkesyn. Niemöller havde selv været medlem af nazistpartiet i en periode. Teologisk var Bekendelseskirken forankret i klassisk luthersk tankegang, også hvad angik toregimentelæren, lydigheden mod øvrigheden og kirkens rolle i samfundet. Men man følte sig tvunget til at sige fra på jødespørgsmålet. Og vel at mærke af *bekendelsen*. Ikke af en anden politisk vurdering af situationen, men af anfægtelse i forhold til den kristne bekendelse.

En kirke, som ville være troværdig kristen kirke og forkynde evangeliet troværdigt, kunne ikke affinde sig med nazismens racelære og den praksis, der udsprang af denne lære. Det blev et bekendelses-spørgsmål: forholdet til dette spørgsmål greb ind i indholdet af bekendelsen til den treenige Gud og kirkens og den enkeltes forhold til denne bekendelse.

Hvis jeg har ret i min tese om de etniske problemers og flygtningeproblemernes voldsomme vækst i de kommende årtier, så bør vi måske begynde at overveje, hvorvidt vi er på vej ind i en europæisk situation, hvor det kan blive nødvendigt med en kirkelig afstandtagen fra og adfærd i forhold til volden mod de fremmede, over for racismen og den aggressive nationalisme. En afstandtagen og en adfærd, der er lige så konsekvent som Bekendelseskirkens i jødespørgsmålet i 30'erne.

Modstandere heraf vil givetvis anholde sammenligningen mellem de to situationer. Givetvis også endnu engang fastholde, at holdningen til flygtninge og fremmede er et rent folkeligt spørgsmål, som ikke kommer kirken ved. Naturligvis er det rigtigt, at der er tale om to vidt forskellige historiske situationer. Men der er dog også en vis parallelitet, som bl.a. kan lede til overvejelser om, hvilken situation vi kan komme i, hvis *ikke* der siges fra i tide. Det er også rigtigt nok, at nej et først og fremmest er en folkelig og human sag. Men det var det vel også i 30'erne i Tyskland? Det kirkelige nej blev nødvendiggjort af, at det folkelige og human nej *ikke var der*. Den europæiske humanistiske sækulære civilisation var i 30'erne åbenbart ikke stærk nok til at forsvare humaniteten.

Og dermed er vi så tilbage ved udgangspunktet igen: dette humanitetens sammenbrud i forholdet til de fremmede er ikke kirken uvedkommende. Dels er det ikke uvedkommende i kraft af forkyndelsens opgave (lovens tale til samvittigheden). Men det er heller ikke et uvedkommende spørgsmål, hvordan kirken kan leve i en fremtidig europæisk »civilisation«, som hviler på nationalisme og racisme i sit menneskesyn, på en intolerance over for fremmede kulturer, der er lige så stor som den, vi i dag klandrer dele af den muslimske verden for, og som visse steder, som vi ser det i det tidligere Jugoslavien, ligefrem fører til udryddelseskrig. Er det muligt at »tilpasse« den kristne kirke til en sådan kultur uden at den mister sin identitet som kirke? Eller må kirken som kristen kirke ikke hele tiden være i konflikt med en sådan kultur?

Det er for mig at se et af de allervigtigste spørgsmål til overvejelse på baggrund ikke blot af palæstinensersagen, men af hele den aktuelle udvikling i asyl- og indvandrerproblematikken.

Racisme – det tømte ord

Af sognepræst Johannes Jørgensen, Marmorkirken

Ordet, vi taler til hinanden, er det mest dyrebare blandt os. Det er af guddommelig oprindelse. Derfor staver vi det ofte med stort, og selv skrevet med småt rummer det en flig af det store. Derfor er dette: at misbruge sproget og tømme ordene for indhold og mening en forbrydelse. Den forpester den menneskelige tilværelse og undergraver vort forhold til hinanden. Tidens mest misbrugte ord er ordet racisme.

Det er urimeligt at bruge det om de krige, alle verdensdeles stammer og folk har kendt, så længe mennesker har været til. Deres formål var at sikre territorium (evt. udvidelse) og forsyninger, magt, kultur, religion og/eller frihed. – At forsvare det, man holder af og lever på med rimelig ret, er et sundhedstegn.

Først efterhånden opstår teorier om, at nogle folkeslag er mere værd end andre og har medfødte rettigheder over andre. Tænk fx på oldtidens romere. Også oldtidens grækere havde bedreværdsfølelser. Jødernes tanker om »udvalgt folk« må man vist i dag ikke antyde! – Med de engelske raceteorier i forrige århundrede bliver en egentlig udformet racelære til. Men stadig var og er de ovenfor nævnte forhold de afgørende, og *raceteorierne mest et dække*.

(Dette gælder også Hitlers taler og påskud. Kyndige historikere mener, at han inderst inde rystede på hovedet ad Alfred Rosenbergs snak).

En hovedpåstand i denne artikel vil være, at *ordet racisme i de fleste tilfælde anvendes som progagandistisk camouflage* for faktiske sociale og psykologiske problemer og i tjeneste hos ideologi. Ordet er nu gjort meningsløst og dækker så meget andet.

Ordet »racisme« fyger i disse år til højre og venstre og er blevet et blot og bart skældsord, anvendt propagandistisk. Da det blev slagord i tiden (vel hen imod midten af 80'erne) advarede mange (jeg erindrer fx filosofiprofessoren Justus Hartnack) i alvorlige indlæg mod det vulgære misbrug, som var i gang, og endog fandt anvendelse blandt ansvarlige (uansvarlige?) politikere og mediefolk. Konsekvenserne var til at forudse: samtalen om de fremmede her i landet er blevet vulgariseret og polariseret.

Det er fortalt mig, at Dansk Sprognævn (og enkelte domstole) har

godkendt den forfladigede brug af ordet. Hvis det er sandt, skulle Nævnet skamme sig. Det er mere end andre sat til at værne sprogets og begrebernes tydelighed.

Den ægte betydning af ordet racisme er (som fx min fremmedord-bog udtrykker det): »Troen på visse racers overlegenhed og medfødte ret til at herske; især om nazismens »racelære« og dens følger for jøderne«. – Det er altså et alvorstungt ord. – Fordi Danmark er et lille og hidtil nogenlunde ensartet befolket land med flere slægtsleds dybe respekt for folkenes selvbestemmelsesret, har der i generationer kun været meget lidt racisme. Der er og har altid været lidt fremmedfrygt (som den indbilske »elite« af bedrevidende farisæere altid har ringeagtet, bl.a. fordi rodløse mennesker aldrig har forstået det, som Grundtvig kalde Hjemkærlighed). Det danske folks flertal lider af racismens modsætning og har i hvert fald i 3 århundreder gjort det. Den lille, svækkede stats snobberi for og dyrkelse af »det fremmede« og dette at ville være til behag og aldrig stå for fast i holdning er danskerens skødesynd, især hos dem, der anser sig for »elite«, men er meget lidt elitære!

En tilsvarende udvikling finder i disse årtier sted i hele Vesteuropa, der er blevet frustreret. Englands imperialisme (der tillige var racismens arnested) og Tysklands »tredierige«-drømme (der tillige var racismens fuldbyrdelse) er knust og Frankrigs indflydelse for længst reduceret. – Læser man Vesteuropas etnologer, sociologer, filosoffer og teologer af nyeste årgang, vil man finde mange eksempler på kulturel (og religiøs) opløsning og etisk (næsten masochistisk) dekadence som en selvdestruerende frugt af mindreværdsfølelse, holdningsløshed og fremmedgørelse.

Den dækkes under betegnelser som »internationalisme«, »humanisme«, »respekt for andre folk og kulturer« (skønt det just er respekt, man mangler!). Også her er tale om udtømmning af ord. – Man er i færd med at »smide barnet ud med badevandet«. Det er en fejl af kaste det nationale ud med nationalismen. Uden det nationale bliver internationalismen et tomt ord i blå luft. Mellempopulæritet forudsætter (som ordet siger) folk.

Talen om, at folke- og stammetroskab kun er 200 år, er rent nonsens. Den er på globalt plan flere tusind år. Det er kun en bestemt form, der er godt 200 år, og den hænger sammen med oplysning og kultur, så »Jeppe-almuen« blev forvandlet til et folk. *Nu er en modsat udvikling i gang, der igen almuegør mennesker og forfladiger folkelige strukturer.* Denne fare lurer i hele Vesteuropa og ligger bag EF-

unionsplanerne. Skulle Foucault have en del ret i, at tidsmoder skifter i brud, og at der *i hver modeperiode kun kan tænkes på én måde?* Tidsmoden er usædvanlig ensporet. (Men alle vil jo være »in« – især de overfladiske mediefolk). Nu flourer i ordenes værste forstand rodløs »internationalisme«, »økumeni«, »harmonisering« (noget af det mest uharmoniske, der findes!), ensrettet tilpasning o.s.v. Selvstændigt tænkende mennesker vil med garanti om 2-3 årtier vende sig mod *tidsmoden* og anse den for komisk og samtidig tragisk. Al ægte kultur bygger på selvstændighed, særpræg, kærlighed til brogethed og mangfoldighed, holdning, værdifulde mønstre, trofasthed og selvrespekt. Det markante. Kort sagt: Det ægte og folkelige (i grundtvigsk betydning). Herder og Grundtvig vil få deres arvtagere. Vent og se! Afstemningen om EF-unionen og dens Nej var en stor opmuntring.

Sagt forenklet står den nationale og den pseudointernationale linie i en konfrontation. Jeg skriver udtrykkeligt pseudointernational. Den ægte nationale og det ægte internationale er ikke modsætninger, men hænger tværtimod sammen. Derfor er den igangværende konfrontation gold. *Hvis ikke internationalisme er en naturlig og respektfuld udfoldelse af det nationale, er den en syg og dekadent synkretisme* – noget af det mest kulturfarlige, der findes. (Også kristendomsfjendtlig! Det burde Grundtvigs landsmænd vide).

Det er gement, at det er blevet tidsmode at slynge ordet racisme *også* mod den folkelige tankes og den selvstændige kulturs forsvarere.

Kredse som »Internationale Socialister« o.lign., der ved, hvad de vil (undergravning af det folkelige og sammenhængende samfund), finder støtter i visse naive, »humanistiske« og »kirkelige« kredse. – De fleste kan heldigvis se, i hvilken grad støtten til Enghave- og Blågårdskirke-aktionen intet har med »kamp mod racismen« at gøre. Den velmenende naivitet har fejret store triumfer. Den såkaldte »særlov« for palæstinensere var en flov historie, især for politikerne. Demokratisk og principielt set har et sådant politisk indgreb i et demokratiske rets-samfunds lovlige funktioner uoverskuelige konsekvenser. (For at undgå misforståelser: Jeg står og har altid stået på den palæstinensiske sags side; den er ægte folkelig).

Når troskyldige og velmenende præster (især af de uheldige 60'ers-årgange!) støttede de nævnte demonstrationer, har de selv med grundighed afsløret hullheden og den propagandistiske hensigt. Jeg blev en fredag ringet op af en præst og bedt om, den følgende mandag at holde en »forbønsgudstjeneste« for palæstinenserne. Jeg svarede, at jeg

hver søndag beder for »de forfulgte, de undertrykte, alle man gør uret imod«, og spurgte, om det ikke dækkede. Nej, svarede præsten, det var ikke nok; der skulle lægges pres på justitsministeren. Tilføjelser er vist overflødige. – (Hvor misbruger og forsjofter man dog kirkebygninger i disse år). Byerne er fulde af bygninger og pladser, hvor der kan demonstreres. Hvem skal hånes og udfordres ved kirkebygningers misbrug?

Der må nu sættes kraftigt ind mod tidens modetendens. *Nøden i verden er for stor*, sultedøden for udbredt, lidelserne for ubeskrivelige til, at fritidsfilantroper, velmenende præster og arbejdsledige pædagoger bruger deres og *andres* tid og *ressourcer* på tilfældige arrangementer. *De camouflerer den virkelige nød*, der er så gigantisk, at kun stor politisk klogskab og indsats af enorme ofre og omfattende initiativer kan gribe problemerne an – desværre uden at kunne løse dem til bunds. Udtrykt med K.E. Løgstrup: Den barmhjertige samaritan må tillige blive en politisk samaritan. *Den ansvarsløse ad hoc-politik*, som Vesteuropa i disse år fører, er lige så hovedløs som ufatteligt egoistisk – en egoisme, der genfindes hos mennesker, der flygter over verdensdele for at få det rart. *Jeg taler her ikke om virkelige flygtninge i livsfare. Men de fremmede, der ligefrem ønsker at blive her*, unddrager sig deres alvorlige ansvar.

Kampen for Palæstina, Kurdistan o.s.v. står ikke her. Tamilernes problemer løses ikke her. Genrejsningen af dårligt stillede lande foregår ikke her. Det skal siges højt; for situationen i verden kan ikke løses på den nuværende måde. Visse politikere ved det og siger det, men gør intet effektivt ved det. De er bange for de højtråbende pressionsgrupper. Gid *de sultende og døende børn* kunne sende dødsstanken op over Vestens forkælede mennesker, men det er jo netop, hvad de i deres *afmagt* ikke kan. På virkelighedens baggrund er de filantropiske ord som en hån, og »Flygtningevennernes« virksomhed som en dødens eller i det mindste en utrolig nærsynetheds triumf. Hvordan skal den vestlige verden dog vækkes? Den er direkte og indirekte skyld i millioner af menneskers død. Men den begunstiger visse anmassende grupper og personer, der sluger enorme summer, uden at politikerne af den grund er rede til at sætte skatterne op. Vi går som i en illusionsfyldt rus og ønskedrøm. Nærsynede. De døende i fx Somalia er næsten glemt.

Tør vi håbe på, at en ny erkendelse så småt er begyndt at bane sig

vej gennem tidens fordomme? Måske. Begyndelsen må være et opgør, og en række spørgsmål må stilles. Hvorfor får ord (in casu: racisme) ændret betydning? Det tjener ganske givet bestemte hensigter og formål. Der er store politiske interesser i misbruget af ordet »racisme«. – Politiske særinteresser og ideologier sprænger de naturlige fællesskaber. Det er derfor værd at overveje, hvad der ligger bag de halvgamle 60'eres »kamp«. Kommunist og andre kredse havde hver på sin måde ødelagt det gamle, sammenhængende, folkelige samfund, hvis rester det gjaldt om at bekæmpe. Bekæmpelsen blev et vigtigt mål i sig selv. Og kritik. Efterhånden som kommunismens forlorte »folkelighed« (og strukturalismens åndløshed) blev afsløret, blev »kampens« mål temmelig tåget.

Det er for længst erkendt af gode og begavede kommunister (og dem er der mange af; det er de små, forvirrede såkaldt venstreorienterede kredse, der er problemer med). Den snart 90-årige strukturalist og kommunist og etnolog Claude Levi-Strauss opdager (til sin egen overraskelse!), at den ødelæggelse, vesten havde påført Tredieverdenen, nu vender sig mod Vesten selv – fra Tredieverdenen! Til forbløffelse for blinde tilhængere har han mere end antydnet den tanke, at Vesten faktisk har ret til at forsvare sig og sin kultur. Enhver burde kunne se, at *den ene tilstræbte udnyttelse af andre ikke er bedre end den anden*. Således lader vi – i vor forvirrede svaghed – selvdestruktion afløse vor destruktion af Tredieverdenen. – Den gamle kommunist (og etnologisk meget kyndige) André Malraux, der havde været »viet til proletariatet«, blev de Gaulles kulturminister. Ikke underligt at 60'ergenerationen og dens disciple visner mere og mere i deres ordforråd. Hvor blev »befrielsen« af? Havde fx de store ords teologi kunnet gøre det, var den for længst sket.

Hvad skal de halvgamle »ungdomsoprørere« nu gøre? Kæmpes for en sag skal der jo! Jo, de fandt »racismen«. »Kampen går videre«, som »Internationale Socialister« og deres kammerater siger.

Hvilken kampe? Såmænd *kampen mod folkelig kultur*. Intet er mere egnet dertil end falsk ideologi. Og *ideologien blev »antiracisme«*. Den ideologi unatur må snart blive åbenbar.

»Mennesket er dødt«, sagde Michel Foucault. Mennesket er en kode. Mennesket er et kodet maskineri. Og maskiner kan man selvsagt anbringe hvor som helst. – Nej, *mennesket er et levende, sammenhængende, historisk væsen af ånd og støv*. Hvert menneske har sin familie. Familierne har slægt. Og slægterne udgør folkeslag, der er sammen-

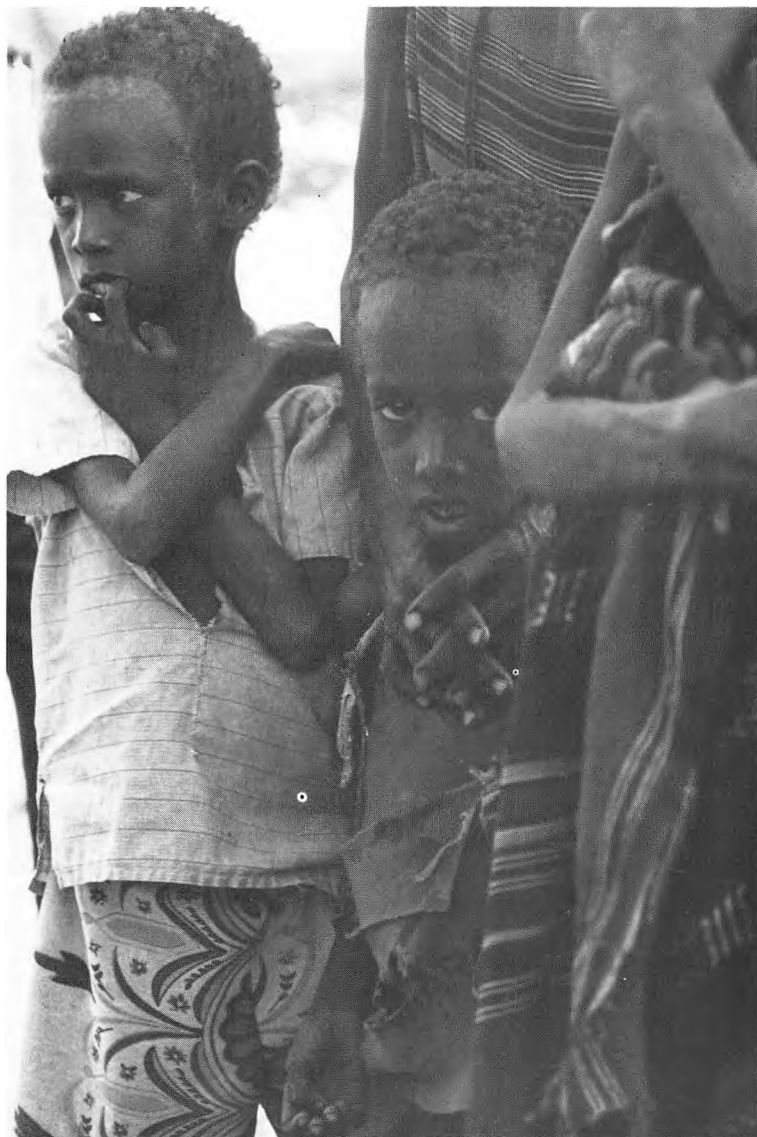
knyttede af sprog og historie. Og folkeslagene indgår, når de er sig selv bekendt og har noget at byde på, i en naturlig dialog og et *gensidigt* frugtbart samvirke med andre folkeslag. Man kan – som nævnt – ikke være ægte national uden at være ægte international. En sådan organisk sammenhæng bør opbygge en *global ansvarlighed*. Og i denne ansvarlighed støttes alle, der modigt kæmper for deres folkelige sag og en folkelig verdensorden. Der må ses anderledes på dem, der fejlt undrager sig den kamp og ansvarlighed. (Overfor den slags personer har såkaldt »almindelige mennesker« en langt sundere fornemmelse end forskruede ideologer).

Den ideologiske »Antiracismes« tilhængere er folkenedbrydende, samfundsnedbrydende og menneskefjendske. Vi ser da også, hvordan de optræder ved deres demonstrationer, og hvordan de bryder lov og spilleregler. De skaber uro og bekymring og opildner had. Nationale kalder de nationalister o.s.v. Skældsord er deres speciale.

Dette problem er vigtigere, end mange ved. Vi tager et par eksempler. – Jeg er ikke medlem af Den danske Forening, som også efter min mening har en del medlemmer, der nærmer sig nationalisme og fører sig ensidigt frem. Men jeg er overrasket over, hvad domstole og myndigheder har tilladt af urimelige angreb på Foreningen, som i København praktisk taget ikke kan holde almindelige, offentlige møder. Det er en tragedie, at Kirkeligt Samfund kompromitterede sig selv og hånede Grundtvig ved i spørgsmålet om udlejning af lokaler i Vartov ikke at lade friheden gælde for Loke, da det gjaldt. Får Loke ikke sin frihed, visner Tors og dermed den samlede gudeverdens. (Der er da heller ikke mange guder i Vartov mere. Den erklæring, K.S. udsendte vedrørende Den danske Forening, er noget af det ynkværdigste, jeg har set – utroligt selvafslørende i sin moderigtighed). – Tidsmoden er i sit væsen ensrettet og ensrettende.

Det siges, at *nye trusler mod ytringsfriheden* er på vej (bl.a. i EF-regi), men jeg håber, at en ny form for McCarthyisme kan undgås, og det gælder fra begge sider – både »racister« og »antiracister«.

Deres sprog ligner hinanden. – Her er jo ingen racisme, men en del fremmedhad/fremmedfrygt og tilsvarende fremmeddyrkelse/rodløshed. Og begge parter er psykologisk og socialt overvejende i henholdsvis vanskelighed og forkælethed. – Mit ærinde i denne artikel har været at afsløre misbruget af ordet racisme og at sætte den egentlige, alvorlige kerne i problemet ind i global sammenhæng, hvor der så viser sig, at de *forældede konventioner*, vi har tiltrådt, og som ikke hav-

»Det er de egentligt nødlidende, der først og fremmest betaler prisen... De, der burde hjælpes er just dem, der ikke er i stand til at bevæge sig hertil«. (Fra en flygtningelejr i Kenya for flygtninge fra Somalia. – Foto: Niels Carstensen, Folkekirkens Nødhjælp).

de forudset de nu foreliggende folkevandringer, har hidført en uholdbar situation, hvor *prisen først og fremmest betales af de egentligt nødlidende*. Forældede ideologier har sprængt de naturlige fællesskaber. Hvad der er brug for, er en ny form for social ansvarlighed og Folkelighed (med stort F).

Vi i de overdådigt levende og frådsende vestlige lande er alle medskyldige i verdens nød. Vi burde se i øjnene, at vor dårlige samvittigheds klatskillinger indenfor rammerne af en kynisk og forbrugerisk kapitalisme rækker som en skrædder i Helvede. *De, der burde hjælpes, er just dem, der ikke er i stand til at begive sig hertil. Deri har FN's generalsekretær Boutros-Ghali fuldstændig ret.*

Jeg har rejst umådelig meget og set stor nød og stor skønhed, stor kynisme og stor kærlighed. Man kan ikke undgå at fatte kærlighed til alle folkeslag. Jeg forstår ikke de mennesker, der vil have »harmoniseret«, »internationaliseret«, »standardiseret«, »synkretiseret« verden. Det er dog *den gudsskabte mangeartethed i de naturlige omgivelser*, der er det værdifulde her i Guds mesterværk. Løver skal leve i Afrika eller Indien, og ikke i zoologiske haver. Gud skabte dem til at leve på deres naturlige steder. Også mennesker gav han (som Apostlenes Gerninger skriver) livstider og områder og grænser. Menneskets griskhed søndrer disse grænser, *uden at det egentlige problem bliver løst*. Kun destruktationen opnås, især i henseende til kultur og religion. I alle måder flourerer synkretismen, også folkeligt og nationalt. Intet er farligere end unatur. For den er imod Skaberen.

En gang gik jeg i Kina i en dejlig have. Jeg glædede mig over de fremmedartede blomster og planter og sommerfugle. Den kinesiske pige, der ledsagede mig, ville fange en særlig smuk sommerfugl til mig, men jeg nærmest råbte, at hun skulle lade den være i fred. – Hun standsede op og så mig i øjnene og sagde: »Hele jeres humanisme i Vesten er falsk. I skåner sommerfugle og freder landskaber. Samtidig æder I millioner af højtstående dyr, men lader flertallet i verden sulte – ofte ind i døden. Og hvor er I ferme til effektiv krig«. – *Vesten kultur er selvmodsigende og sprængt.*

Jeg giver hende ret, og hvis De i de linier, jeg i denne lille artikel har fremført, sporer spørgsmålstegn ved Vestens kultur (herunder kirkeliv), har De ikke læst forkert.

Den engelske kirke – i England og i Danmark

*Af chaplain Dennis Capes og layreader Geoffrey Woolrych,
den anglikanske kirke i København*

Jeg følte mig meget bæret over at blive bedt om at skrive en artikel til Københavns stiftsårbog. Oprindeligt blev jeg bedt om at skrive om de forventninger, den engelske kirke havde til den danske kirke, hvilket jeg afslog af 2 grunde: For det første føler jeg ikke, at jeg har tilstrækkeligt kendskab til den danske kirke, og for det andet synes jeg – som gæst i Danmark – at et sådant foretagende kunne komme til at virke anmassende.

Derfor valgte jeg at skrive om min egen kirke, den anglikanske kirke, blot for at I kan drage jeres egne sammenligninger.

Jeg har i sinde at skrive kort om den anglikanske kirkes historie i almindelighed, nogle praktiske aspekter og den måde den arbejder på. Desuden har jeg bedt vores layreader, Geoffrey Woolrych, skrive om den engelske kirke i Danmark. Han er praktisk talt indfødt dansker og har et langt og indgående kendskab til den engelske kirke her.

Reformationen og Henrik VIII

En af de væsentligste ting at notere sig ved den engelske reformation i det 16. århundrede er, at den formede sig helt anderledes end reformationen i det øvrige Europa. Henrik VIII, der selv var teolog, angreb i virkeligheden Martin Luthers lære og blev for sine anstrengelses skyld tildelt titlen »Defender of the Faith« (Troens Forsvarer) af paven. Denne indskrift ses stadig på kongerigets mønter.

Den reformation, der blev sat i bevægelse af Martin Luther, fik kun lidt indflydelse i England. Den engelske kirke og nations modstand mod Rom var ikke så meget teologiske, som den skyldtes pavens indblanding i Englands anliggender. Situationen blev yderligere forværret, fordi paven nægtede Henrik skilsmisse. Ved at udnævne sine egne folk til vigtige poster og bispeembeder (deriblandt unge drenge under 20!), førte paven en stor del af kirkens rigdomme til Italien.

Det var en kompliceret og rodet affære, men det endelige resultat blev en kirke praktisk talt uændret i sin tro og måde at virke på. De samme biskopper og præster var in situ, kirken var uændret, messen blev fortsat læst på latin, de samme messedragter og kar blev brugt

(nogle af dem er stadig i brug den dag i dag). I det ydre var intet forandret. Den tredelte orden bestående af biskopper, præster og diakoner (deacons) fra oldtiden blev meget nøje vedligeholdt og fortsætter i vor tid (ingen præst kan virke i den anglikanske kirke verden over uden at være blevet biskoppeligt ordineret, først som diakon, dernæst som præst).

Paven havde dog ikke længere nogen kompetence i England og over den engelske kirke. De gejstlige fik lov til at gifte sig, hvis de ønskede det, og inden længe blev messen læst på engelsk.

Resultatet er, at den anglikanske kirke ikke er en *protestantisk* kirke (selvom den har nogle protestantiske elementer i sig). Den er heller ikke en *romersk-katolsk* kirke, men en *engelsk-katolsk* kirke – »katolsk og reformert«.

Jeg har lagt mærke til, at der i nogle danske kirker findes lister over tidligere præster. Sommetider angives det tydeligt »før« og »efter« reformationen. Der var intet sådant »rent brud« i den engelske kirke.

Der er en liste over præster i de fleste engelske kirker. I mit forrige sogn, Kirton i Lincoln-stiftet, begynder listen med »Stephen de Cistera – 1213«. I 1971 blev mit navn føjet til listen – og man kan ingen steder se sammenføjningsstedet! Det er fordi, reformationen, således som det øvrige Europa oplevede den, aldrig fandt sted i England dels af de grunde, jeg allerede har nævnt, dels fordi England på grund af Den Engelske Kanals eksistens i det store og hele forblev upåvirket af de forskellige europæiske bevægelser.

Gudstjenesten

I 1549 og 1552 sammensatte ærkebiskop Thomas Cranmer henholdsvis den første og anden »Book of Common Prayer«, der kom til at indeholde den engelske kirkes bønner, ritualer og liturgi. Meget af det var en direkte oversættelse af den romersk-katolske messebog, der fastholdt en stærk liturgisk forbindelse med ældre traditioner. Denne bog bliver fortsat brugt, men for første gang blev der i 1980 udgivet en ny ritual- og bønnebog med et moderne sprogbrug.

Den vigtigste tjeneste i de fleste anglikanske kirker er stadigværk messen, eller eukaristien. For det meste bliver messedragten båret, og den engelske kirke er stolt af sin liturgiske praksis og holder fast på, at alting skal gøres »ordentligt og sømmeligt«. I de kirker, hvor man i særlig grad holder fast ved de traditioner, der var gældende før reformationen, bruges ofte røgelse, og nadveren »reserveres«. Man går til skrifte, og der er stor respekt omkring præsteembedet.

Alteret frem for prædikestolen er midtpunktet, skønt der er en stærk forkyndelsestradition i den anglikanske kirke. Ved siden af alt dette har lægmandsgerningen i de sidste 20-30 år udviklet sig betydeligt på alle områder, og der er en langt større deltagelse i gudstjenesten end tidligere. Det er derfor ganske normalt at se lægfolk læse dagens tekst, lede i bøn og hjælpe til med at uddele nadveren. Der er en voksende erkendelse af, at kirken er *hele* Guds folk, i hvilken præsterne har en speciel, men ikke universiel rolle.

Præsteuddannelsen

Den måde, hvorpå man udvælger præster i den engelske kirke, er sandsynligvis enestående i sin art. For tiden er der ingen kvindelige præster i den engelske kirke, skønt der er det i det anglikanske fællesskab (the Anglican Communion). Men denne tilstand kan ændre sig, når synoden går til valg om emnet i november måned dette år.

Hvis en mand føler et kald til at blive præst, skal dette først anerkendes af hans sognepræst og det lokale menighedsråd. Han bliver så henvist til biskoppen, som – hvis denne godkender ham – overgiver ansvaret til »the Diocesan Director of ordinands« (stiftsordinationsrådgiveren), som skal foranledige yderligere aflæggelse af prøver, vejledning og forberedelse. Til sidst deltager han i en 3-dages udvælgelseskonference sammen med omkring 15 andre kandidater og bliver observeret, aflægger prøver og bliver interviewet meget grundigt og indgående af et panel omfattende en biskop, en eller to præster, en underviser og en psykolog. I gennemsnit bliver 4-5 ud af de 15 »anbefalet til uddannelse« (endnu ikke til ordination!). Uddannelsen former sig på forskellig måde, men for en fuldtidslønnede præst omfatter den *altid* 2 års teologiske studier i et af flere præsteseminarier (theological colleges) – også selv om man allerede skulle være dr.theol.!

Hen imod slutningen af uddannelsen får hver kandidat tildelt et sogn og gør tjeneste dér som diakon i 1 år, før han ordineres. Han bliver i det sogn i 2-3 år som assistent og praktikant og flytter så normalt til et andet sogn for en yderligere 2-års-periode. Derefter kan han – 5 år efter præsteseminarieret – blive ansat i sit eget sogn, hvor der vil være en indsættelsesceremoni (Service of Institution) ved biskoppen og »the Archdeacon« (den gejstlige, der står umiddelbart under biskoppen).

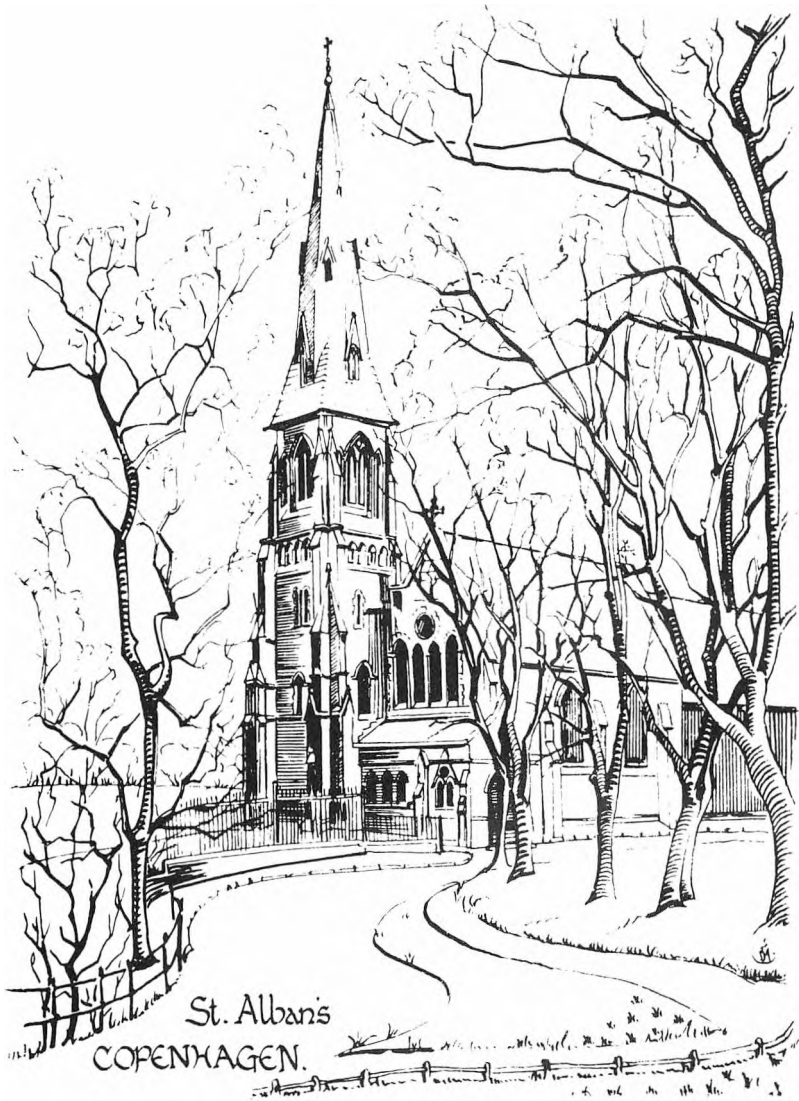
Det vil måske interessere jer at høre, at en ung dansker, der tidligere tilhørte St. Alban's menighed, blev ordineret i den engelske kirke i juni måned, og at en ung dansk kvinde påbegyndte sin uddannelse i september måned.

Præster udvælges normalt til et sogn af stiftets biskop, undertiden af private patronatsherrer i samråd med biskoppen. De udvælges *aldrig* af menighedsrådet, og hele den idé med at høre en mand prædike som en del af udvælgelsesprocessen er en ganske forfærdelig tanke i den engelske kirke. Præster bliver udvalgt *til* et sogn, ikke *af* et sogn. Den der betaler må *ikke* have lov at bestemme hvordan det skal være (et gammelt engelsk mundheld siger: »He who pays the piper calls the tune« (red.)). Konfirmander forberedes af sognepræsten – skønt andre hjælper til – men han kan ikke konfirmere. Dette sakramente har biskoppen eneret på. Ingen biskop – ingen konfirmation.

En uafhængig statskirke

Den engelske kirke er ligesom den danske kirke en »statskirke«, og teknisk set er Dronning Elizabeth dens overhoved. Der er dog betydelig forskel på de to kirker. Den engelske kirke får ingen økonomiske midler fra staten. Den har 2 væsentlige indkomstkilder: kirkekommissionen (the Church Commission), som investerer og administrerer de fonde, der igennem tiderne er blevet oprettet, og menighedens direkte offergaver. Intet fra staten! Selvom dette skaber problemer, især i økonomisk vanskelige tider, sætter den engelske kirke stor pris på at være fri for statens indblanding i dens anliggender. Denne frihed er for os en teologisk nødvendighed, og den gør det muligt for kirken at tale *til* regeringen og nationen, ikke bare *på dens vegne*. På ingen måde er en engelsk præst tjenestemand. Han er ikke ansvarlig over for regeringen, ikke engang over for menighedsrådet, men kun over for biskoppen, hvem han lover kanonisk lydighed, når han indsættes i et nyt sogn.

Jeg håber, at dette kortfattede sammendrag har givet jer en lille »smagsprøve« på den engelske kirke, og at det vil danne grundlag for yderligere udforskning og diskussion, alt mens vi sammen forsøger at tjene vor fælles Herre og arbejde for Hans rige.

*St. Alban's kirke ligger smukt i Churchill-parken nær Kastellet og Lange-
linje.*

Den engelske kirke i Danmark

Det ville være umuligt at fortælle om den engelske kirke i Danmark uden omfattende reference til Alec Jarvis' fortræffelige bog om emnet, udgivet i 1934. Hans beretning begynder med etableringen af en engelsk kirke i Helsingør i 1781. Pastor John Graham stod for kirkens ledelse, efter at tilladelse dertil var blevet givet af Christian VII. Helsingørs beliggenhed ved indsejlingen til Øresund gjorde byens havn til et naturligt sted for opkrævning af Øresundstolden, der blev indført i 1426. Denne told blev først afskaffet i 1857. Omkring 1850 anløb over 20.000 skibe Helsingør havn årligt »for at blive klareret«. Ca. 7.000 af disse var britiske skibe. Allerede i det 16. århundrede besøgte englænderne Helsingør. Nogle af Shakespeares kolleger optrådte på Kronborg Slot. Fra 1725 var der en britisk konsul, og et antal britiske skibsfartsagenturer blev etableret. I 1781 følte den engelske koloni behovet for en kirke, og passende lokaliteter blev købt i Søstræde. Fra 1793 til 1796 stod pastor William Jackson for kirkens ledelse. Man ved, at en pastor Nugent Wade kom til i 1833, men menigheden blev mindre og mindre, hvilket resulterede i, at den blev opløst i november 1839, og kirken blev lukket. Der var blevet gjort ihærdige forsøg på at holde liv i kirken mellem 1796 og 1833. Kirkebygningen blev faktisk sat i stand på ny i 1815, så den kunne bruges til gudstjeneste, men menigheden svandt kraftigt ind mellem 1820 og 1830. Det skal dog tilføjes, at de omskiftelige forhold under Napoleonskrigene ikke gjorde det lettere for kirken i disse år.

Det er derfor formålstjenligt at vende vor opmærksomhed mod den engelske kirke i København. Lige siden 1728 havde der været præster i København, men det var først, da pastor Robert Stevenson Ellis kom til i 1834, at der begyndte at ske noget, og »den engelske kirke« blev til en rigtig organisation. Før grundloven af 1849 var strengt taget ingen anden kirke end den lutherske tilladt i Danmark. Grundloven i 1849 gav imidlertid religionsfrihed til alle. Før den tid skulle man have speciel tilladelse til at gennemføre den engelske kirkes ceremonier uden for de diplomatiske gesandtskaber.

Det ser ud til, at kongelig tilladelse blev givet, for den engelske menighed lejede en kirkesal i Store Kongensgade. Vedtægter blev udarbejdet, som hvert enkelt medlem underskrev med løfte om at betale medlemsbidrag i mindst 2 år, fordi kirken i realiteten var selvfinansierende. Der var 19 kirkestole, og hver stol bar navnet på en bidragyder. En kirkekone fik 3 rigsdaler i kvartalet og en rengøringskone et lignende beløb.

I 1857 bragte husværten lejemålet til ophør. Kirkesalen blev derefter benyttet af baptisterne. Den engelske kirkes hjem blev et bønneværelse i de mähriske brødres ejendom i Stormgade 21, hvilket kun var til rådighed søndag morgen.

St. Alban's kirke på tegnebordet

Pastor Ellis var stadig meget aktiv. En komité blev nedsat i 1853 med henblik på at bygge en engelsk kirke i København, og komiteen rettede den første af mange appeller for at få midler til at bygge for. Beretningen om den ihærdige kampagne for at få tilladelse til at købe en byggegrund og for at indsamle de nødvendige midler for at kunne bygge, er en beretning om årtiers beslutsomhed, fremsynethed og åndelig styrke, udvist af nogle få trofaste mennesker. Byggekomiteen sendte også anmodning om støtte ind til myndighederne, og i 1864 appellerede man til prinsen af Wales (senere Edward VII) og dennes prægtige hustru, prinsesse Alexandra. Svaret var meget positivt, og der kom skred i udviklingen, da de hjalp til med at skaffe en ypperlig byggegrund nær Amalienborg, nemlig i den nuværende Churchill Park. Her kom St. Alban's kirke til at stå, opkaldt efter Englands første martyr, der døde i 303. Det menes, at helgenens jordiske levninger ligger i den nuværende Sct. Knuds kirke i Odense.

I 1883 trak pastor Ellis sig tilbage og blev efterfulgt af pastor Charles A. Moore, som fortsatte det gode arbejde på en sådan måde, at komiteerne i København og London i 1885 havde skaffet de 235.000 kr. (13.000 £), der skulle til for at bygge St. Alban's kirke. Den blev tegnet af Sir Arthur Blomfield og bygget af danske håndværkere under professor Fengers overopsyn.

Kirken bygges

Grundstenen blev lagt den 19. september 1885 med fuldt ceremoniel. 700 mennesker var til stede, og blandt dem var prinsessen af Wales, Kong Christian IX og Dronning Louise, tsaren og tsarinaen af Rusland og medlemmer af det græske og andre skandinaviske kongehuse. Denne pragtfulde begivenhed fik en fortsættelse den 17. september 1887, da kirken blev indviet af biskop Wilkinson af London i overværelse af prinsen og prinsessen af Wales. Avisen The Times beskrev begivenheden som en »storstået officiel festceremoni – en enestående begivenhed«. Så mange års arbejde og forhåbninger blev langt om længe kronet med succes. Både bygningen og omgivelserne fremkaldte enstemmig beundring.

St. Alban's kirke er et fint eksempel på viktoriansk neo-gotisk arkitektur, og på trods af kirkens engelske udseende er størstedelen af byggematerialerne danske. Væggene er beklædt med spaltet flintesten fra Stevns, og stenbeklædningen er kalksten fra Faxe. Spiret er lavet af glat tildannet sten fra Øland. Taget er dækket af Brosely tegl fra Shropshire. Det indre af St. Alban's kirke vidner om firmaer og private menneskers gavmildhed. For eksempel blev terracottadøbefonten, prædikestoden og alteret skænket af firmaet Doulton, gulvfliserne af Campbell Tile Co., de 8 rørklokker af »Damernes Byggekomité« og af prinsen og prinsessen af Wales. Mosaikruderne i det østlige vindue og de to sidevinduer i koret blev skænket af Sir Francis Cook, og W.J. Walker & Sons-orglet (som stadig trænger til yderligere kostbar restaurering) blev givet anonymt, en gave på ca. 500 £. I taknemmelighed over for pastor Robert Stevenson Ellis, der var præst i København i ikke mindre end 49 år, indsamlede menigheden pengemidler til at betale for en mosaikrude til minde om ham. Lidt trist at tænke på, at pastor Ellis døde blot 4 dage før kirken blev indviet.

Kirken under Anden Verdenskrig

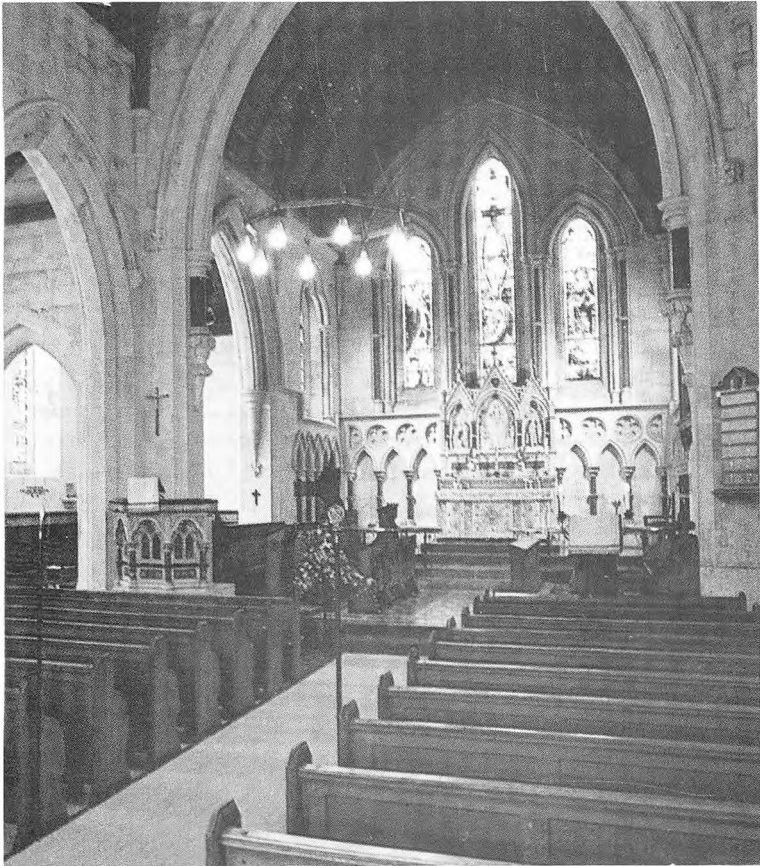
Under Anden Verdenskrig og Tysklands besættelse af Danmark blev der fortsat holdt gudstjeneste i kirken, takket være Anthony Woolrych, en forretningsmand bosiddende i København. Anthony Woolrych stod som lægmand for kirkens ledelse. Nadveren blev fra tid til anden forvaltet af pastor, dr. Appelberg, der var dansk statsborger og præsteviet i den episkopale kirke i USA, og som vovede den faretruende rejse fra Jylland for at udføre denne tjeneste.

Efter krigen blev et taksigelseskapel bygget i det nordlige tværskib med et vindue, som blev dediceret til prinsesse Viggo af Danmark (1894-1966), en af kirkens store velgørere.

St. Alban's kirke er altid blevet vedligeholdt ved frivillig hjælp og bidrag, ikke mindst af praktiske mennesker som Alec Jarvis, der gjorde så meget for kirkens bevarelse, og som i mange år gjorde trofast tjeneste i menighedsrådets forretningsudvalg. Han står som en repræsentant for de mange, der ingen anstrengelser skyede i arbejdet for at opretholde kirken.

St. Alban's kirkes restaurering og 100 års jubilæum

I 1982, da St. Alban's kirke nærmede sig sit 100 års jubilæum, blev der nedsat et jubilæumsudvalg, især på opfordring af Dame Anne Warburton, der var britisk ambassadør, pastor Kenneth Povey og kirke-

»St. Alban's kirke er et fint eksempel på viktorianske neo-gotisk arkitektur, og på trods af kirkens engelske udseende er størstedelen af byggematerialerne danske«.

værge »Sam« Harris. En større restaurering var nødvendig. Derfor blev en række aktiviteter iværksat for at skaffe penge til denne restaurering. Med mottoet: »Velgørenhed begynder derhjemme« rejste menigheden selv en ganske imponerende sum penge, før man begyndte at anmode om offentlig støtte.

En meget kompetent arkitekt, Jens Christian Varming, blev valgt

til arbejdet, og hans dygtige assistenter, Bente Lange, Mette Mægaard og Maria Steiner startede på den egentlige restaurering, nemlig en grundig rensning af det ydre og indre af kirken. Delvist nyt tag blev lagt på, og murene blev repareret. Orglet blev efterset, og epitafier blev nænsomt restaureret. Desuden blev der bygget et mødeværelse ovenpå. De totale omkostninger beløb sig til næsten 4 millioner kroner, og som ved et mirakel blev 4 millioner skænket til fonden, en stor del heraf af gavmilde danskere, kommunale myndigheder, firmaer og private personer.

Med en restaureret kirke kunne St. Alban's kirke i sandhed fejre en strålende 100 års jubilæumsgudstjeneste den 19. september 1985. Begenheden blev transmitteret på TV. Mange prominente gæster var til stede. Gudstjenesten blev overværet af Dronning Margrethe, Dronning Ingrid, prinsesse Margaret af England, den britiske ambassadør, Sir James Mellon, prins Georg og lady Beauchamp. »Bishop of Gibraltar in Europe«, John Satterthwaite, stod for gudstjenesten, assisteret af pastor Kenneth Povey. Siden 1980 har St. Alban's kirke og præsteembede hørt under det anglikanske europæiske stift (the Anglican Diocese in Europe). Dette hører igen under ærkebispem af Canteburry. St. Alban's kirke var tidligere under Londonbispens kompetence. Denne uddelegerede sit ansvar til Fulhambiskoppen, som havde det åndelige opsyn med Nord- og Centraleuropa.

St. Alban's kirke er den eneste anglikanske kirke i Danmark og som sådan det åndelige hjem for mange engelsktalende kristne i dette land og for mange danskere, der sætter pris på den anglikanske form for gudstjeneste. Mange tusinde turister besøger kirken i sommermånederne, og kirken sørger for et åndeligt og socialt centrum for gæster såvel som for fastboende.

St. Alban's kirkes præst og menighed er hele tiden opmærksom på deres ansvar med henblik på at vedligeholde dette vigtige gudstjenestested, og de er især bevidst om deres gæld til dem, der med tro og visioner tappert gik i spidsen for byggeriet af kirken for et hundrede år siden.

PS! Den engelske kirke indbyder medlemmer af andre kirker til fællesskab. I er velkomne til at besøge os i St. Alban's kirke og få et førstehåndsindtryk af en anglikansk gudstjeneste.

Engelsk gudstjeneste i Kingos Kirke

Af sognepræst Arne Kappelgaard, Kingos Kirke

Det begyndte med en opfordring fra den internationale bibelkreds i Kristeligt Forbund (KFS). De havde nogle nye kristne, som de havde oplært, men de havde *ikke nogen engelsksproget folkekirkemenighed at henvise til*, før de nye kristne gik over i en gendøbende engelsksproget menighed.

Samtidig fik vi opfordring fra en kristen inder i sognet til at lave engelsk gudstjeneste.

Derfor gik vi med menighedsrådets anbefaling og biskoppens tilladelse i gang med en månedlig engelsksproget gudstjeneste søndag eftermiddag med disse to *målgrupper* i tankerne:

1. Internationale studerende, der er i København på korte, engelsksprogede kurser.
2. Herboende udlændinge, der ikke er så fordanskede, at de føler sig hjemme i en dansksproget dansk folkekirkegudstjeneste.

Meget hurtigt blev en tredje målgruppe imidlertid helt dominerende:

3. Asylsøgere fra Røde Kors-centrene i Sandholm og andre steder i hovedstadsområdet.

Vor baggrund var for det første, at min kone Ingeborg og jeg havde 10 års erfaring med internationalt studenterarbejde i København og forskellige udlandsophold. For det andet havde jeg stor opbakning i menighedsrådet og hos kollegerne, og da vi netop det år, 1986, havde fået en tredje præstestilling p.gr.a. sognets kraftige vækst i indbyggertal, så var der overskud til at forsøge noget nyt.

For det tredje havde vi flere i menigheden, der ville hjælpe til med det praktiske.

Det viste sig jo hurtigt, at man samler ikke mange til gudstjeneste blot ved at sætte plakater op, og den internationale bibelkreds havde ikke mange at henvise i den nye sæson. Vores enlige inder var med en enkelt gang og flyttede så til London.

Derfor tog vi mod til os og *kontaktede Røde Kors-centeret i Sandholm*. Flygtninge havde vi næsten ingen erfaring med før. Vi fik lov til at sætte plakater op. Røde Kors kan som bekendt ikke tillade noget religiøst at foregå på området, og der bliver heller ikke annonceret for

andet end dette og muligvis katolsk gudstjeneste i Hillerød. Folkekirken regnes åbenbart for tilstrækkelig ufarlig! Faktisk har vi næsten kun mødt velvilje fra Røde Kors-personalet, der har fortvivlende få muligheder for at beskæftige asylansøgerne. Transport til kirken må vi selv finde penge til.

Det viste sig, at vi ramte ind i et enormt behov. Første gang fandt vi en bilfuld, anden gang stod der 35 og ventede på vore 2 privatbiler!

Vi måtte bruge bus og tog og en stor del af de penge, en gammel dame havde givet os til arbejdet. Hurra for de gamle damer i menigheden!

Det var stærkt at skulle prædike næste søndag om »Jeg var fremmed, og I tog jer af mig« (Matt. 25,35). Flere i menigheden tog kaldet op, snart fandt menighedsrådet en måde at hjælpe til med økonomien, og siden har vi sendt en privat lejet bus til Sandholm 9 gange om året og lavet afhentning på yderligere 2-3 asylcentre; det er nu Svane-parken, Kongelunden og Lysholm i Avedøre.

De 3 sommer måneder sagde vi fra for Kingos Kirkes vedkommende, men det nægtede medarbejdergruppen at bøje sig for, så de arrangerede gudstjenester i andre kirker de måneder – hurra for stædige medarbejdere!

Medarbejdergruppen er enkeltpersoner fra Kingos Kirke, KFS, Luthersk Missionsforening, Indre Mission, pensionerede DMS-missionærer, et pensioneret præstepar, nogle udlændinge med og uden flygtningebaggrund og enkelte andre, som regel et sted mellem 10 og 20. Af lønnet arbejdskraft har vi fået støtte af KFS' missionssekretær, og Indre Mission fik efterhånden ansat en flygtningemedarbejder, desuden har vi et løst samarbejde med Biblia (Bibelselskabets boghandel) og Mødestedet for danskere og indvandrere.

Af asylansøgere og andre kommer oftest 40-60, enkelte gange færre, sidste jul over 100 til 2. juledagsgudstjenesten. Der er derfor god brug for medarbejderne. Jeg selv bruger højst i gennemsnit en dag om ugen på alt, hvad der har med dette arbejde at gøre.

Før gudstjenesten bliver der trykt liturgi- og sangark, hentet asylansøgere fra centrene, lavet kaffe og te, indøvet engelske sange (så er der da nogle, der kender dem!), under gudstjenesten forsøger vi at inddrage lægfolk og helst altid nogle udlændinge iblandt dem. Under kaffen bagefter gælder det om, at vi tilsammen får snakket med flest muligt af asylansøgerne på den halve time, vi har; så er der lidt underholdning, f.eks. lysbilleder, der jo ikke kræver sprogkundskaber, et

par sange eller måske et kristent vidnesbyrd fra en af udlændingene. Der er bogbordet, opvasken og hjemtransporten, som også skal tages vare på. De fleste opgaver kræver engelsk, men ikke køkkentjenesten f.eks.

Et sigte med *gudstjenestens form* er at give en *introduktion til Den danske Højmesse* for at lette udlændinges indgang i en dansk kirke, der hvor de eventuelt får lov at slå sig ned i Danmark senere. Men gudstjenesten må forenkles en del i forhold til højmessens for at være *et sted, man føler sig hjemme* i det mindste i nogen grad, selv om man er her første gang. Halvdelen af dem, der kommer, er nemlig normalt førstegangsbesøgende! Nogle har en helt anden kirkelig baggrund, nogle har aldrig været i en kirke før, og de fleste har et meget begrænset engelsk ordforråd.

Liturgien har vi altså beskåret kraftigt, for nadverliturgiens vedkommende følger vi Det mellemkirkelige Råds oversættelse af højmessens, men til fadervor og trosbekendelsen bruger vi den nye engelske autoriserede udgave fra 1980 uden »thou« og »thee«. »The holy catholic church« bliver vi desuden nødt til at ændre til »the holy universal church« for at undgå for mange misforståelser.

Orglet har vi normalt erstattet med klaver og evt. guitar, koret er erstattet af nogle frivillige forsangere, til tider har vi haft udlændinge som solosangere eller sanggruppe – og alt sammen foran i kirkerummet, så der er øjenkontakt!

Sangvalget er en blanding af klassiske engelske salmer og letlærte enkle sange.

Ind- og udgangsbøn samt episteltekst er så vidt muligt ved en udlænding, og jævnligt har vi haft udlændinge til at prædike, men også andre danskere, der har fingeren på pulsen, hvad angår denne særlige situation.

I *prædikenen* lægger jeg vægt på at sproget skal være enkelt og komme dem imøde, der har få engelskkundskaber og ingen kristendomskendskab. Oftest vælger vi de ordinære søndagstekster, men vi føler os ikke bundet af dem. Det skal være sjælesorg for mennesker i nød, der har svært ved at se Guds omsorg, men også lovens forkyndelse for de mennesker, der er fristet til at se sig selv kun som ofre, så de står i fare for destruktiv selvmedlidenhed; mange af dem bærer dertil på en skyld, der kan knuse dem. Det er klar og stærk evangelieforkyndelse om fred ved Jesu stedfortrædende gerning for os, der skal til, formet så forståeligt som vi magter. Det gælder også, hvis der for eksempel er et flertal af muslimer en dag, for det er jo menneskehjertes, Gud vil tale til.

Før *nadveren* forklarer jeg så tydeligt, jeg kan, hvordan det foregår hos os, og at alle kristne er velkomne, så sandt de er døbt. Det er nødvendigt for det første, fordi nogle kirker ikke tillader andre end egne medlemmer at modtage *nadver*. For det andet skal muslimer, hinduer, buddhister osv. ikke forledes til at deltage i noget, de ikke ved hvad er, og for det tredje er det i de fleste kirker i verden en naturlig konsekvens, at dåb går forud for *nadver*. Altid mindes jeg, hvor vigtig en forkyndelse det var for en japaner, der blev kristen i København på studieophold, men ikke kunne beslutte sig til dåb i lang tid. Men det skal altså være en forkyndelse af, at Kristus ønsker et fuldt fællesskab, det skal jo ikke være forkyndelse af udelukkelse! Det kræver omsorg for at blive opfattet rigtigt. – Det princip betyder i øvrigt også, at hvis jeg genkender en ikke-kristen ved *nadvers*kranken, så vil jeg ikke afvise ham der, det er bagefter i en afslappet situation, at den sag skal diskuteres.

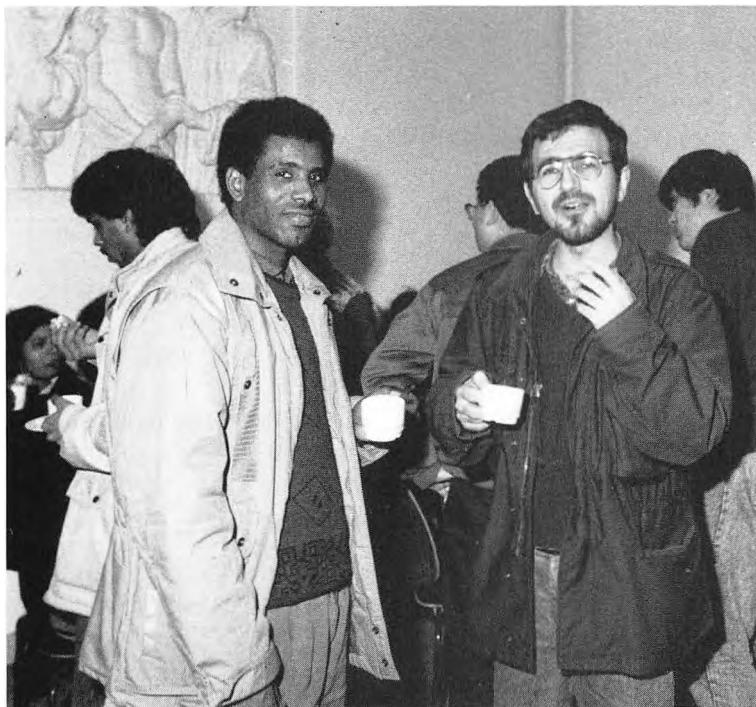
Bagefter ved kaffen er der et mægtigt snakkebehov, og der er brug for, at vi danske ikke falder for fristelsen til at snakke med hinanden, hvis det falder lettest. Nogle danskere finder asylsøgere, de har lyst til at invitere hjem, og lykkes aftalen, bliver det en dag, som gør et uforglemmeligt indtryk på begge parter.

Vi har et bogbord med Bibelen og Ny Testamente på flere sprog samt lidt småhefter, især med ren bibeltekst. Asylsøgerne har meget småt med lommepenge, så vi sælger Bibelen og Ny Testamente til absolut lavpris men ikke gratis, for vi vil ikke risikere, at nogle beder om en Bibel for at ødelægge den.

De fleste materialer får vi fra Biblia, noget fra Bethesdas Boghandel, men der er ikke meget udvalgt på mange sprog at finde i Danmark. Men der findes udenlandske kataloger med forklaring af titlernes indhold.

En vigtig ting ved kaffen er tilbud om opfølgning: Der er bibelkredse i nærheden af asylcentrene på engelsk og i et enkelt tilfælde fransk hver eller hver anden uge, så de, der ønsker nærmere kristent fællesskab, kan få det. Dertil har Indre Missions flygtningemedarbejder Vagn Christensen oprettet Det internationale Kontaktsted i Bethesda 3 eftermiddage om ugen, hvor der er tid til snak og intet fast program. Hermed er der adskillige muligheder for personlig omsorg både åndeligt og menneskeligt.

Enkelte gange har der været nogle, der ønskede dåb – eller konfirmation! Der tager jeg så så mange samtaler, som situationen kræver og tiden tillader.

Efter gudstjenesten samles man til kaffe, hvor det er muligt at samtale danske og flygtninge imellem – og nye kontakter kan opstå.

Jeg har lovet nogle skræmte flygtninge at indskærpe nogle få *sikkerhedsregler* i omgangen med flygtninge, særlig hvis de endnu er asylsøgere:

Flygtningen bestemmer selv, hvem der må vide noget om ham. Det betyder, at

- en flygtnings identitet, historie eller andet karakteristisk må vi aldrig udlevere til nogen fra samme land, og heller ikke videregive, så andre uforvarende kan udlevere de oplysninger. Gode venner blandt asylsøgerne undgår at lytte til hinandens historier for ikke at vide for meget!
- spørger ukendte efter en person, vi kender, så siger vi kun, at vi kan forsøge at opspore vedkommende og give ham adressen på spørgeren.

Det er få asylsøgere, vi ser mere end 3 gange – enten bliver de flyttet til andre lejre, får asyl, bliver sendt ud af landet, eller de ville blot komme en enkelt gang for at se, hvad en kristen gudstjeneste er. De, der bare trængte til en udflugt, er også velkomne. Få benytter sig af at finde kontakter gennem os, når de bliver flyttet et andet sted hen i Danmark.

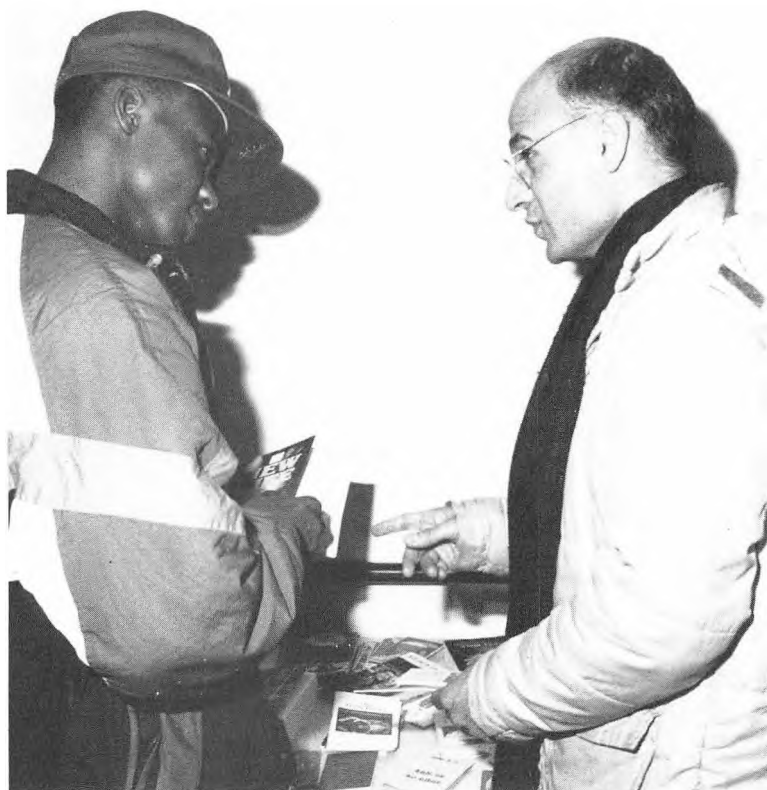
Vi er alligevel overbevist om, at det er *vigtigt, at asylsøgerne bliver mødt af Kirken i Danmark straks ved ankomsten*. Ingen bør kunne sige, at de kom til Danmark og aldrig blev mødt af nogle danskere, der tror på Gud. Det er på Kristi vegne, vi møder dem, men også på Folkekirkens vegne. Mormonerne er der og tilbyder deres bibelstudier, og Jehovas Vidner er Biblia's største kunde, hvad angår fremmedsprogede bibler!

I ankomstperioden er flygtningene mest sårbare og mest åbne for alt nyt, både godt og skidt. Jo længere de har været i landet, jo mere har de fundet en livsform, som det er svært for dem at ændre. Som mennesker, der tror på Gud, møder vi ofte mere tillid hos flygtninge af andre religioner end den dansker, der ikke tror, og vi har en mulighed for at hjælpe dem med at skelne mellem godt og skidt i den danske kultur – og det, der bare er anderledes, end de er vant til. Det er også vigtigt at lære dem, hvornår de overtræder vore danske uskrevne regler, såvel som hvorfor danskere ikke følger deres. Men det er jo kun de få, man når så langt ind på livet af.

Hvad med *fremtiden*? Flygtningegudstjenesterne vil fortsætte, så længe der er kræfter og behov for dem. Det er ikke en menighed, dertil er der for stort gennemtræk. Men som storbyerne bliver mere og mere internationale, må vi også finde en eller flere måder at sørge for, at udlændingene, der bor iblandt os, kan mærke, at vor kirke også er for dem.

Hvad kan man gøre for flygtninge, når man ikke lige står i dette arbejde?

Den, der allerede har kontakt med en flygtning, vil jeg gerne minde om Paulus' ord til thessalonikerne: »Således ville vi gerne af inderlig kærlighed til jer give jer ikke alene Guds evangelium, men også vort eget liv, thi I var blevet os kære.« (1. Thess. 2,8). Hvad er det dyrebareste, vi har at give et andet menneske – evangeliet eller os selv? Begge dele er der brug for, men snyd ikke begge parter for den oplevelse at fortælle bibelhistorie, hvis det er en, der måske ikke engang forstår,

»Det er vigtigt, at asylansøgerne bliver mødt af Kirken i Danmark straks ved ankomsten«. Et bord med bøger er en god anledning.

hvorfor vi fejrer jul, – eller fortæl Jesu lignelser, for en historie er aldrig påtrængende!

Kommer der en udlænding i kirken, så tro ikke, at han helst vil gå lige så ubemærket og isoleret, som han kom! Vent heller ikke med at hilse på ham, til det er klart, at ingen andre gør det! Kan du ikke selv

tage dig af ham, så introducer ham til en, der kan. Hav øje for dem i menigheden, der har levet i andre kulturer; de vil ofte have gode forudsætninger til dette.

Der er stort behov for mennesker, der er villige til at leje værelser ud til flygtninge. Dansk Flygtningehjælp har altid behov for flere.

Bor man i rimelig afstand fra et asylcenter, kender vi næsten altid nogle asylsøgere, der savner at kunne besøge et dansk hjem, – mange har ikke muligheden! – Og ved vore gudstjenester er vi altid glade for besøgende, der er interesserede i at møde udlændinge uden at være forpligtet til noget på forhånd.

Mødet med fremmede i en bibelbutik

Af forretningsfører Keld Bredvig, »Biblia«

Da BIBLIA åbnede sine døre for første gang i foråret 1987, var det meningen at den skulle være en art bogcafé med følgende to hovedformål som grundpiller:

- 1) salgs- og orienteringssted, hvor alle og enhver kan få oplysning og købe alle Bibelselskabets og Vajsenhusets publikationer samt bibelske skrifter på så at sige alle sprog.
- 2) kontaktsted, hvor der kan føres en bibelsk dialog med (bl.a. muslimske) gæstearbejdere og flygtninge.

Dertil kom nogle personlige erfaringer og visioner som jeg havde med hjem i kufferten fra 12 års litteraturarbejde i Mellemøsten.

Mit erfaringsgrundlag derfra var naturligvis først og fremmest dannet ud fra mit møde med Islam. Kunne det så uden videre benyttes under danske forhold og ville det imødekomme de to ovennævnte hovedformål?

Dette besvares bedst ved at vurdere BIBLIA's betydning i de fem år, der nu er gået siden den blev åbnet.

Som salgs- og orienteringssted taler omsætningen naturligvis sit eget sprog, og den kan kun siges at have været opmuntrende.

Desuden er vort tilbud af Bibelen på over halvtreds sprog ikke noget »PR-lune«, men en kontant refleksion på et behov, som vi prøver at efterkomme.

Flere og flere mennesker, over hele Danmark, der arbejder med flygtninge og indvandrere, enten individuelt eller i grupper, henvender sig til os for at få Bibelen eller kristen litteratur på dette eller hint sprog.

Som kontaktsted har BIBLIA også vist sin berettigelse, og det var dette aspekt af arbejdet, jeg var mest spændt på. Her tænker jeg især på kontakten til den store del af vore flygtninge og gæstearbejdere, som er muslimer.

Ville en muslim turde komme ind i en butik, hvor der udelukkende var Bibler og kristent litteratur?

Med min erfaring fra Mellemøsten ville sådanne omstændigheder være ensbetydende med at der, på døren, var sat et skilt op med ordene: »Adgang forbudt for muslimer«. Dette skal ses i sammenhæng

med at Islam i allerhøjeste grad er en samfundsreligion.

Islam er en måde at leve på, som en muslim ville udtrykke det, og det betyder at der er ting, man kan gøre, og ting, man ikke kan gøre. En af de ting, man ikke kan gøre er at vise nogen som helst interesse for en anden tro end Islam.

Jeg kunne dog, som de sidste par år har bevist, have sparet mig mine bekymringer. Langt de fleste udlændinge, som kommer ind for enten at købe en Bibel eller få en samtale om kristendommen, har nemlig været muslimer.

Min konklusion er at interessen for det kristne budskab er til stede i mange muslimer.

I Mellemøsten viste de det gennem skjulte og private samtaler; hvorimod de i Danmark, ude af den islamiske kontekst, føler sig frie til at vise deres interesse åbenlyst.

Jeg spurgte en gang en af disse muslimer hvad det var ved kristendommen, som tiltalte ham, og som han ikke fandt i Islam.

Svaret kom kort og præcist: »*Budet om næstekærlighed!*«

For en person som er blevet opflasket i en religion hvor der er klare retningslinier for hvad man skal, eller ikke skal, gøre i næsten enhver situation her i livet, må konsekvenserne af budet om næstekærlighed virkelig betyde en helt ny livsstil – en ny måde at leve på.

For en muslim er Koranen Guds ufejlbarlige og endelige budskab til mennesket, og derfor kan den ikke oversættes fra det sprog, den blev åbenbaret i, nemlig arabisk; og det er begrundet i umuligheden i at oversætte ordret fra et sprog til et andet.

Derfor har det skrevne ord så overordentlig stor betydning for en muslim. Heri ligger en anden afgørende forskel mellem Islam og kristendommen, som kan illustreres klart ved at sige at:

»Koranen er for en muslim hvad Kristus er for en kristen.«

Muslimen følger en bog ... den kristne følger en person – et eksempel.

Det er denne magt, som den hellige bog, Koranen, har på muslimen, der genspejles i hans forhold til og respekt for andres hellige bøger, deriblandt Bibelen.

Dette sidste undrer måske en del mennesker indtil vi forstår at Bibelen, til en vis grad, og ligesom Tora'en også er en del af Islams fundament.

Derfor er der lydhørhed, respekt og interesse når muslimen præsenteres for disse skrifter.

Men der er også skepsis, for muslimen har fået at vide at jøderne og

En bibelbutik er en åben dør over for fremmede af anden tro. Især muslimerne finder vej hertil og viser interesse for kristendommens bud om næstekærlighed.

de kristne har pillet ved deres skrifter og skabt nye guddomme, som i hans, altså muslimens, øjne sætter spørgsmålstegn ved den eneste ene Gud's suverænitet.

Fordi enhedsteologien i Islam er så stærk og altdominerende vil enhver form for blot antydning af en sidestilling med Gud opfattes som blasfemisk.

Det er på samme måde at Treenigheden, af en muslim, tolkes som polytheisme.

Derfor er det vigtigt at det skrevne ord følges op med samtale og dermed en udlægning af teksten, som en muslim kan forstå.

Vor erfaring i BIBLIA er dog at den altafgørende første kontakt, som oftest, er skabt ved at et menneske har set Bibelen, eller Det nye Testamente, på vedkommendes eget sprog, i vort udstillingsvindue.

Derved er så dannet grundlaget for den anden kontakt ... den personlige, som også ofte er blevet etableret via mødet med en kristen dansker eller en gruppe kristne, som arbejder ud fra en kirke og det være sig en frikirke såvel som en folkekirke.

I den forbindelse bør nævnes en lille, måske ukendt, men meget vigtig gruppe mennesker i indvandrermissionen.

Det er de indvandrere, der selv er kristne og som ser deres rolle i at bringe evangeliet til deres egne landmænd her i Danmark.

Til disse selvgjorte evangelister har BIBLIA også set det som sin opgave at hjælpe så meget vi kan m.h.t. bibler og kristen litteratur på de relevante sprog.

Disse mennesker kan nemlig, ofte bedre end nogen anden, »oversætte« evangeliet for deres landsmænd til et »sprog« som de forstår, både lingvistisk såvel som kulturelt.

Islam må møde kristendommen, ikke som én bog der møder en anden; men som ét menneske der møder et andet.

Evangeliet er ikke blot ord i en bog; det er også mennesker af kød og blod.

I den henseende fik BIBLIA's arbejde i september 1992 tilføjet en ny dimension med ansættelsen af en kristen iraner, Mich Tosan, der skal være med til at fremme og udvikle det udadvendte og opsøgende arbejde.

Indtil denne stilling blev oprettet, har BIBLIA's kontaktarbejde stort set været begrænset til de mennesker som kom ind i butikken eller på anden vis opsøgte os.

Nu kan vi møde dem, der hvor de er og på deres præmisser.

Asylcentrene er ofte det første sted vi møder dem efter at de er kom-

met til landet. Det er ikke ligefrem de mest muntre steder at mødes, men det er nok her at behovet for at der er nogen der interesserer sig for en er størst.

Udover det *direkte* opsøgende arbejde er der også et andet aspekt i arbejdet; nemlig en art konsulentvirksomhed overfor de menigheder og grupper af mennesker, som har kontakt eller ønsker at arbejde med vore nye landsmænd.

Vi vil gerne være med til at opbygge et netværk bestående af grupper og personer, som allerede har erfaring i den slags arbejde.

Desuden vil vi også gerne betragtes som et slags ressourcecenter m.h.t. bl.a. litteratur til brug i arbejdet blandt muslimer i Danmark.

Det er litteratur dels stilet direkte til muslimerne om hvad kristendommen er, og på så mange relevante sprog som muligt, og dels litteratur, stilet til danskere, om hvem disse nye landsmænd er, deres kultur, historie og tro.

Og på begge områder er mere oplysning særdeles påkrævet, hvis en fornuftig og afslappet sameksistens skal kunne opnås.

Ligesom de fremmede har en meget rudimentær forståelse af dansk kultur og åndsliv, ja så står det nu heller ikke meget bedre til hvis vi bytter fortegnene om.

Ikke mindst m.h.t. hvad muslimerne tror på, og ikke tror på, har jeg, blandt danskere oplevet en uvidenhed, som vi burde skamme os over.

Vi kalder dem navne, som forarger og tillægger dem en tro, som de i værste fald slet ikke kan genkende.

På den anden side er vi danskeres viden, eller rettere mangel på viden om os selv og det vi tror på, måske endnu mere rystende; og det er en udfordring, som vi også gerne vil tage op i vort arbejde.

For mødet med de fremmede, hvad er det?

Er det kun mødet med mennesker, som er fremmede overfor os, eller inkluderer det også mennesker, som er fremmede overfor sig selv?

Om de fremmede i Nexø

Om en speciel gudstjeneste, en besynderlig gang kirkekaffe og et festligt møde ved kasse 1.

Af provst Jørgen Trihøj, Poulsker

Det var den 16. december – det var 3. søndag i advent – og det er et par år siden – og jeg husker det, som var det i går. Klokkeren var et kvarter over 7 om aftenen – og jeg havde sat min bil ved Sømandshjemmet nede ved havnen i Nexø. Og dér i mørket ser jeg dem – den ene klynge på 4-5 mænd efter den anden komme gående – trent, tøvende, tvivlende og tavse.

De var på vej forbi Sømandshjemmet over til den hvide kirke – Nexø Kirke. Det var et mærkeligt syn med disse grupper af voksne mænd, der tilsyneladende ikke vidste, hvad det dog var for noget, de havde indladt sig på. Det var jo også derfor, de blev stående udenfor kirken, selv om de var indbudt. Men – nej, man går ikke bare ind i et hus, man ikke kender – og slet ikke ind i en kirke i et fremmed land, hvis sprog blot er mærkelige lyde uden mening. Det var måske et farligt sted – i hvert fald et usikkert sted.

Så gik Mogens Maagaard – bestyreren på Sømandshjemmet – ud til de russiske fiskere og ved tegnsprog blev de nødte ind i kirkens lune varme. Præsten ved kirken – Finn Kappelgaard – begyndte nu at fortælle på engelsk – små korte sætninger, som tolken oversatte. »Der var en gang en jul i Betlehem ...«. Det var som til en søndagsskole for 4-6 årige – enkelt og klart og ligetil. Ja, det var faktisk, som præsten fortalte til børn, der aldrig før havde hørt et ord om Jesus. I et par pauser under »prædikenen« sang nogle af pigerne fra Sømandshjemmet nogle bibelkor.

Jeg sad nede i kirken – alene dansker blandt 50 russiske fiskere, der dampede af renvask og af deres arbejde med fisk ud af de tykke stortrøjer. Jeg sløvede hen – prædikenen kunne ikke rigtig »fange« – og så stak tankerne af – ud af kirken. Det var jo disse fiskeres fædre, der for 45 år siden bombede denne dejlige bornholmske by sønder og sammen, så næppe noget hus undgik skader. Lige uden for, hvor jeg nu sad, er der stadig mærker i muren efter de russiske bombardementer. Jo, der er sår på kirken af krigen fra den gang, disse fiskeres fædre udløste rædsel over den fredelige by. Nu sidder krigsflyvernes sønner her

Russisk trawler fra Murmansk i bornholmsk havn.

i den samme kirke – indbudt til fællesskab om Guds ord. Nu sidder sønnerne efter de soldater, den russiske besættelsesmagt tvang bornholmerne til at tåle i den 11 måneder lange besættelsestid, der var fuld af angsten: Bliver de eller rejser de?

Besættelsesmagten rejste i april 1946 – men da den kolde krig begyndte, kom de igen. Nu kom de i fiskekuttere eller i store trawlere. Og hvad skulle de så til Nexø efter? De købte is for at holde fangsten frisk, og de søgte havnen for at finde læ, når efterårsstormen eller torskesæsonens østenpiben rasede. Så var det godt at være i havn. Men de måtte ikke gå i land. Og man stolede heller ikke på dem. Det værste var, når de gik ind i havnen med 30 kuttere på én gang – og det hverken var for at købe is eller på grund af vejret. Hvad skulle de så?

Mange nætter er jeg blevet vækket: Du må af sted – de er der igen – husk normalbeholdning af ammunition – I kan bruge telefonkiosken ved havnen, når og hvis I skal have fat i kasernen. Soldaterne var efterhånden dygtige til denne form for vagtjeneste: At passe på rus-

serne, når de pludselig dukkede op. Men det var mærkeligt at køre dér om natten tværs over den fredelige ø, der sov så trygt, ned til Nexø havn for at bevogte disse mærkelige kuttere, hvis besætninger, man ikke turde stole på – og så alle disse avancerede antenner, de havde sat op. De var ikke til at fange fiske med.

Nu sad jeg så med deres sønner i Nexø Kirke – i Guds hus – i den selvsamme by. Og disse russere kunne vel næppe gøre en flue fortræd. Men prædikenen var slut – og nu læste en af russerne Juleevangeliet på det russiske sprog, der er så smukt. Der blev sunget på ny af det lille kor, hvorefter den specielle menighed begyndte at røre på sig. Med ét var tankerne atter nærværende. På vej ud af kirken, spurgte et par fiskere om det mærkelige træ, der stod i kirken med lys på. Men nu skulle vi have kirkekaffe på Sømandshjemmet.

Der var dækket fint op i dagligstuen – og det varede kun kort, så var alle på plads – og kaffen blev skænket – og brødet budt rundt. Fiskerne var stadig tavse. De spiste og drak deres kaffe. Klart, at de var lidt fortumlede over besøget i kirken. Men da den anden kop blev skænket, kom snakken i gang over kopper og borde.

Så blev det min tur. Da de fremmede fiskere ikke måtte bevæge sig udenfor bygrænsen, var jeg blevet bedt om at vise nogle lysbilleder. Vi var jo stadig i 1990, hvor der skulle visum med mange stempler til, for at en russer kunne komme til Aakirkeby eller Rønne. Så derfor skulle jeg vise disse fremmede nogle lysbilleder, så de kunne få et indtryk af den bornholmske verden udenfor Nexø. Jeg lod billederne ledsage udelukkende af god musik for ikke at spolere billedernes malerier ved en snak, som ingen kunne forstå.

Så kom aftenens overraskelse, da jeg efter billederne faldt i snak med en af fiskerne, der kunne lidt engelsk. Det var herunder, han fortalte mig, at omkring 40 af de 50 russere aldrig før havde hørt Juleevangeliet. De havde aldrig før hørt om, at der var én, der hed Jesus. Det var derfor, sagde han, at de var så stille under den første kop kaffe. De tænker på, at de skulle helt til Nexø, hvor de havde bombet og været besættelsesstyrke – og hvor de var blevet bevogtet og betragtet som den onde fjende – for første gang at høre verdens største nyhed nogensinde: Der var født jer en frelser.

Sømandsmissionen bevilgede på stedet 3000 kr. til indkøb af 100 stk. af Det nye Testamente på russisk, som sømandshjemsbestyreren herefter udleverede til fiskerne om tirsdagen, som de havde været i kirke om søndagen. Der var stor glæde på kutterne, da han kom med

bøgerne. Og da det viste sig, at der ikke var nok i de 100 eksemplarer, bevilgede Nexø Menighedsråd 3000 kr. til yderligere 100 stk.

Et par dage efter mødte jeg en af fiskerne i byen. Vi rendte på hinanden ved kasse 1 i Kvickly. Han kom hen og gav mig et varmt og fast håndtryk – og så sagde han noget, som jeg ikke forstod, men nok fattede meningen med, fordi han så så glad ud. I stortrøjens inderlomme kunne jeg ane Testamentet.

Siden sejlede de hjem for at fejre nytår – og alle havde den nye bog med – i hvert fald 200 af dem. Forundrede, glade og taknemmelige havde de takket for bogen – nu skulle de hjem og læse op – for her var sandelig nyheder.

Jeg er sikker på, at de havde ét stort spørgsmål med hjem: Hvorfor har jeg aldrig før fået fortalt om julen og om Jesus – hvorfor skulle jeg være voksen og helt til Nexø – hvad er det dog for en verden? De mennesker dér i Nexø har både bananer og sportstøj og frihed og biler og kirke – og dertil *har* de hørt om verdens frelser. Nu har jeg dog *bogen* – den må jeg kigge i – nu er den ikke forbudt længere.

Jeg ved ikke, om de har været i Nexø siden. Men jeg ved, at der har været flere gudstjenester for disse fremmede fiskere, som pludselig dukker op i Nexø havn for at losse fangsten for at få hård valuta. De er også begyndt at få deres skibe repareret i Nexø. Det er bedre håndværk her end andre steder, siger de. Og kommunen har nu i to år talt om at indrette et samlingssted for disse fremmede fiskere fra Rusland, Baltikum og Polen. Det er endnu ikke lykkedes, så fiskerne må stadig nøjes med Sømandshjemmet, hvor døren altid står åben, og hvem som helst er velkommen.

I dag er Nexø fiskeindustri meget afhængig af de fremmede fiskeres landinger. De bornholmske fiskere kan ikke give industrien fuld beskæftigelse. Enten er kvoterne for små, eller også er der slet ingen fisk, dér hvor bornholmerne må fiske. Så nu lever vi af de fremmede. Hvis disse fremmede nogensinde har været afhængige af os, så er vi i hvert fald afhængige af dem i dag. Og efterhånden er de gledet helt ind i byens liv og billede.

Der er altså mange fremmede fra øst i Nexø by. De begyndte for alvor at vise sig under bombardementet i 1945 og i den efterfølgende besættelse – siden kom de under den kolde krige, indtil »vendingen« medførte tilløb til demokratiske tilstande i deres lande. Klart at beboerne i Nexø er letterede – usigeligt lettede – over ikke mere at skulle

mærke angsten fra øst. I dag kan vi ikke undvære dem – og de er velkomne i vor by. Hvad kan vi så byde dem ud over let adgang til butikstyveri og bajere og bilvrag? Vi må fortsætte vore små og famlende forsøg på at fortælle dem, at de er velkomne – men vi er altså ikke særlig dygtige til det, selv om vi her på Bornholm altid har skullet leve med de fremmede – selv om de fremmede altid har været en del af vor hverdag – længe før den øvrige del af Danmark.

Vi forsøger, som det er fremgået af det refererede ...

Fremmedsprogede menigheder i Københavns stift

*ved sekretariatschef, pastor Ane Hjerrild,
Det mellemkirkelige Råd*

Protestantiske menigheder:

Den *engelske* kirke i Danmark, St. Alban's English Church, (anglikansk), Churchillparken, 1263 København K.

Præst: Revd. Dennis Capes, St. Alban's House, Stigårdsvej 6, 2900 Hellerup.

Den *finske* kirke i Danmark (luthersk), Nyhavn 31 J, 1051 København K.

Præst: Jarno Raninen, Biskop Svanes Vej 4A, 3460 Birkerød.

Den *franske* reformerte Menighed (reformert), Gothersgade 107, 1123 København K.

Præst: ingen fast for den franske menighed, men den tyske pastor Ulrich Dusse er kontaktperson.

Den *indonesiske* Menighed (luthersk).

Kontaktperson: Johs. Bambang Arianto, Rughavevej 11, 2500 Valby.

Den *internationale* Kirke (engelsksproget; fortrinsvis luthersk/luthersk præst), Vartov, Farvergade 27, 1463 København K.

Kontor og præstegård: Gjørtingsvej 10, 2900 Hellerup.

Præst: Jack Hustad. Samme adresse.

Den *islandske* Menighed. Har til huse i Skt. Pauls Kirke, Gernersgade 33, 1319 København K.

Præst: Larus Guðmundsson, Øster Voldgade 12, 1350 København K.

Den *kinesiske* Menighed (luthersk), Trinitatis Kirke, Købmagergade, 1150 København K.

Præst: Jørgen Reebirk Hansen, Cypres Allé 3, 2770 Kastrup.

Den *norske* Kirke, Kong Haakons Kirke (luthersk), Ved Mønten 9, 2300 København S.

Præst: Ragnvald Seierstad, Jægervej 18, 2791 Dragør.

Den *svenske* Kirke, Svenska Gustavs Kyrkan (luthersk), Folke Bernadottes Allé 4, 2100 København Ø.

Præsteembedet: vakant.

Den *tyske* Menighed, Skt. Petri Kirke (luthersk), Skt. Peders Stræde, 1453 København K.

Præst: Rolf Dismer, Larslejstræde 11, 1., 1451 København K.

Den *tyske* reformerte Menighed (reformert), Gothersgade 109, 1123 København K.

Præst: Ulrich Dusse. Samme adr.

Ortodokse kirker:

Den *koptisk-ortodokse* Kirke.

Kontaktperson: Michael Bestawrous, Øster Farimagsgade 24, 2., 2100 København Ø.

Den *russisk-ortodokse* Kirke, Aleksandr Nevskij Kirke, Bredgade 53, 1260 København K.

Præst: Andrej Biron. Samme adr.

Romersk-katolske fremmedsprogede menigheder:

Jesu Hjerter Kirke, Stenosgade 4A. 1616 København V.

Messer på *italiensk* og *ungarsk*.

Sakramentskirken, Nørrebrogade 27, 2200 København N.

Messer på *engelsk* og *fransk*.

Skt. Annæ Kirke, Hans Bogbinders Allé, 2300 København S.

Messer på *polsk* og *engelsk*.

Skt. Ansgar Kirke, Bredgade 64, 1260 København K.

Messe på *vietnamesisk*.

Skt. Augustin, Jagtvej 183, 2100 København Ø.

Messer på *spansk* og *tysk*.

Skt. Johannes Kirken Søborg, Vandtårnsvej 11, 2860 Søborg.

Messe på *kroatisk*.

ACTA
SYNODI DIONYSIANAE
habitaë

Diebus 21.-22. Octobris 1992

Onsdag den 21. oktober åbnedes Københavns stifts landemøde i Københavns Domkirke med en prædiken af provst Jørgen Trihøj over Ezekiel 47,1-12.

Landemodegudstjeneste i Vor Frue kirke i København

Ved Jørgen Trihøj, Poulsker

Den 21. oktober 1992, kl. 19.00

Prædiketekst: Profesten Ezekiel, kapitel 47, vers 1-12

Salmer: 3, 396/284

Om døde fisk

Døde fisk flyder altid med strømmen. Jo – det er ganske vist. Og det er tydeligt, når jeg står ved åen derhjemme – dér, hvor den løber ud i Østersøen – et par kilometer vest for Dueodde – i Poulsker sogn. Den efterårsgyldne skov taber blade ned i åen – og de finder hurtigt retningen – med strømmen ud i havet. Et par døde småfisk følger efter.

Alt var så roligt og stille denne dag – der var kun nogle få turister, der nød en tur langs stranden, mens de fortabte sig i udsigten ud over havet. Men så sker der alligevel det forbløffende, at der opstår uro i åens vand, fordi en fisk kæmper sig vej modsat strømmen!

Jo, det er spændende og dragende at iagttage vandet i åen og i havet – og her i aften handler det jo også om vand: Om en af de gamle profeter, der så syner med masser af vand.

Om tempelkilden

Ezekiel blev ført rundt af en mand, der bar på en målesnor. Denne mand førte profeten til templets indgang, og profeten så, hvorledes vandet sprang frem under indgangsportalens dørtærskel. Og profeten så, at vandet tog retning mod øst og videre ned under templets sydside.

Så gik mændene udenfor murene, hvor de fulgte vandet – og manden med målesnoren førte profeten 1000 alen frem og lod ham gå gennem vandet, der nåede til anklerne. Atter målte målemanden 1000 alen – og nu nåede vandet profeten til knæene. Efter yderligere 1000 alen var vandet op til hofterne – og endelig, efter 1000 alen til, var der ikke til at bunde, så profeten måtte svømme, om han ville over.

»Har du set dét, menneskesøn?« spurgte målemanden. Han var høflig mod profeten ved at sige menneskesøn – mente vel blot: »Min gode mand, har du nu rigtig set, hvad jeg har vist dig?«

Om kilden til liv

Siden gik de tilbage langs vandløbet, og profeten så en masse træer på begge sider, alt imens målemanden gik og fortalte, at dette vand strømmede videre mod øst – ned mod Jeriko og mod Det døde Hav. Og så påstod han, at vandet ejede kraft til at gøre de døde vande levende. Hvor som helst dette »tempelvand« nåede frem, ville der blive liv. Selv Dødehavet ville blive en herlig fiskeplads, præcis som Det store Hav – Middelhavet. Dog ville der stadig være nogle steder – nogle sumpe og vandhuller – som aldrig ville blive sunde, som aldrig ville få tilført det rene, sunde, livgivende vand. Derfra skulle der så udvindes salt.

Men bortset fra disse gølge områder var der den dejligste frodighed langs med vandstrømmen – alle hånde stedsegrønne frugttræer, der til stadighed ville bære friske frugter. Og mens træernes blade skulle skænke mennesker lægedom, ville frugterne give mennesker mæthed.

Således fortæller Ezekiel om dette herlige syn. Vi finder tilsvarende syn hos profeten Joel (3,23), der taler om, at en kilde skal vælge frem fra Herrens hus – og vi finder det hos profeten Zakarias (14,8), der skriver: På hin dag skal rindende vand vælde frem fra Jerusalem.

Om kilden fra Golgata

For disse profeter er vandet et herligt billede på Guds velsignelse, der strømmer ud fra hans helligdom – ud i verdens død og ørken og bringer liv og frodighed. Og når vi så tilmed læser, at Ezekiel ser vandet løbe om ved alteret i templet, så peger dette også på de levende strømme af nåde og forsoning, der løb fra Golgata – fra stedet, hvor Guds lam blev slagtet – hvorledes disse strømme gennem Ordet og sakramenterne flød ud til den faldne menneskehed.

Og at vandløbet hos Ezekiel så hastigt voksede og blev dybere og dybere er også et fint billede på Guds ords vidunderlige væsen: At jo mere, man får lov til at leve med det, jo dybere bliver det. Hvilket Guds barn har ikke oplevet øjeblikke, hvor blot ét eneste Guds ord gav både glæde, trøst og frimodighed?

At vandløbet voksede, peger også på, hvorledes vi med tiden lærer Gud at kende på en langt dybere måde – lærer hans nåde at kende i større og større grad. Hvem har ikke mødt evangeliet om syndernes forladelse med stadig voksende længsel frem til troens overgivelse til nåden i Kristus, hvor ingen af os kan bunde, fordi vi her ude på nådens dyb.

Om stor tørst

Hvor som helst, vandet i Ezekiels syn nåede frem, blev der liv. Det er da et billede – også på vor egen verden – at også den ville blive frisk og sund ved at få lægedom og liv fra Guds ords kilder. Er det forbudt os at have syner og drømme? Hvem kan ikke se velsignelsens kilder strømme ud gennem Domkirkens indgangsportal – ud i Nørregade – strømmende til alle sider – lægende, livgivende velsignelse til alle og enhver. *For der tørstes omkring os!*

Luk op for sluserne – lad velsignelsens kilder strømme – op og ned ad gaderne – ud på landeveje og sogneveje – ind i husene. Og fortæl så, hvor kilderne har deres udspring. Og søg fællesskabet om de rige kilder. Det gjorde de pilgrimme, som vi læser om i salme 87, da de stævnede mod Jerusalem. Syngende og dansende søgte de frem til stedet, hvor alle deres åndelige livskilder havde deres udspring. Atter og atter lød omkvædet: »Alle mine kilder er i dig«.

Vi hører i denne gamle salme folkemængdens lovsang over de rige kilder, der havde deres udspring i templet. Taknemmeligheden over kildevældet trak mængder af mennesker til kildens udspring.

Jeg er døbt

Vi skal ikke rejse til Jerusalem for at lede efter kilden. Vi skal se Guds spor i vore egne liv – vi skal se tilbage over vort eget liv og opdage, at der langt tilbage – ved vort livs begyndelse – dér skete der en begivenhed, der rejser sig som en anden tempelportal. Også dér er der et kilde-spring til et hav. Det er gådefuldt, men det er en kendsgerning: *Jeg er døbt.*

Vi mindes om denne kendsgerning, hver gang vi synger en salme, beder en bøn eller læser Guds ord. Livet igennem melder denne kendsgerning sig og tvinger til eftertanke, for netop her viser Guds barmhjertigheds og forsonings uudgrundelige dyb sig. Her kan vi ikke bunde – her kan vi intet forstå – her kan vi blot tro, at over dette dybe hav modtog vi korsets tegn for ansigt og bryst til vidnesbyrdet om tilhørsforholdet til den korsfæstede Herre Jesus Kristus.

Og hvem vil ikke gerne tale om sin dåb, for den betyder jo, at være optaget i den strøm af liv og kærlighed, som Gud sendte til jord med Kristus. Og den strøm når os ikke kun til anklerne, knæene, hofterne eller hovedet – nej, den har taget os i besiddelse – og løftet os op på tilgivelsens, forsoningens, kærlighedens klippe – hvor vi er indviet til en plads i den himmelske verden, i hvis forgård vi befinder os nu – her på jorden.

Jeg er stadig døbt

På den måde bliver hele kristenlivet præget af den kilde, der sprang, da vi blev døbt. I træthed og fortvivelse eller i syndenød – når kristenlivet føles umuligt – forkynder dåben, at det *er* muligt at leve. Det er en utrolig gave, at vi igen og igen må vende tilbage til den virkelighed, at vi med sjæl og legeme er indviet til Gud. Hvem kender ikke til at blive lammet af dovenskab, overfaldet af dårligt humør, forfulgt af krænket stolthed, så hænderne synker, og arbejdet går både i stå og itu – og tjenersindet ligger brak. Når konfirmanderne ikke vil præcis, som jeg vil – når menighedsrådet ikke synes om alle mine fortræffelige ideer – når prædikenen ikke *vil* ud af computeren.

Da vil dåbens kendsgerning fortælle mig, at jeg er døbt til at bekæmpe mismod og modgang ved igen at øse af kildens klare vand og i Jesu navn tage fat påny. Hver dag kan vi tage fat på vort arbejde i den glade forvisning om, at dåbens forpligtelse og dåbens løfter gælder også i dag. Jeg er også i dag et barn af Gud for Kristi skyld. Der står stadig træer på begge sider af vandløbet – der er stadig rigeligt med frugter og lægende blade på træerne – og der er guds-tjeneste igen på søndag.

Jeg er døbt for altid

Og når vi til sidst på grund af alder eller sygdom ikke mere magter at udrette noget som helst, har vi blot dét tilbage: At overlade alt til Ham, som stod hós den gang, vi blev holdt over kilden – Ham, der modtog os, og som magter at opfylde alle løfterne på os.

Når profeten Ezekiels gamle syner om »tempelkilden« på denne måde får lov til at give *os* nye syner – syner om strømmene fra Golgatas høj – syner om »dåbens kilde« i vore egne liv – så oplever vi, hvorledes Det gamle Testamente påny vidner om Kristus, og på den måde er et budskab også til os, der lever i dag.

Og det forkyndes for os, at alle vegne, hvor vandløbet nåede frem – selv i bitre, salte vande – kom der liv. Her har vi billedet på, hvorledes vi mennesker kan blive vederkvæget og få lægedom og liv ved sandhedens ord. Alt, hvad der røres i disse vande, vinder evigt liv. I den hellige dåb overøses vi af vand fra denne kilde – af denne »tempelkilde« – og alle, der holder sig til denne kilde og daglig ser tilbage på denne dåbens kilde – livskilden fra Golgata – har både dagligt og evigt liv i Jesu navn. AMEN.

Den fornyende og fornyede gudstjeneste

Foredrag ved det udvidede landemøde i KFUKs Festsal, onsdag den 21. oktober 1992.

Af biskop Henrik Christiansen, Aalborg

Tusind år stod Kristi kirke
på sin klippe blandt os trygt.
Tusind år vort Dannevirke
var den mod al fjendens frygt.
Kunne træ og tag af strå,
end i ilden ej bestå,
altid dog – fra høje tårne –
kæmped' for os den Enbårne.

Tak for alle gode gaver
på vor mark i tusind år!
Tak, fordi – trods alle paver –
Ordet lever, Skriften står!
Med-bør, FADER, til god havn,
ved din ÅND, i JESU navn!
Så end, mellem belt og sunde,
bede alle kirkens munde.
(Malling: Dansk Salmehistorie, 5,61)

Med disse vers fra 1000-årsfesten i 1826 tolker Grundtvig sin kærlighed til sognekirken og den gudstjeneste, som menigheden fejrer i sognets fælles hjem. En sådan kærlighed til vor danske evangelisk-lutherske salmehøjmesse skal være ledetråden gennem disse betragtninger.

En oplevelse for livet

Den oplevede jeg første gang som 13-årig Palmesøndag 1935 i Højdevangskirken på Amager.

Om formiddagen var kirken blevet indviet med behørig gejstlig og verdslig pragt, og samme dags eftermiddag oplevede da jeg tretten år gamle københavnerdreng, der kom fra, hvad man i religionssociologien kalder et totalt kirkefremmed hjem, – mit livs første »almindelige« gudstjeneste, som blev fejret i kirken. Det blev en oplevelse for livet.

Jeg oplevede, at det er »vidunderligst af alt på jord« at være der, hvor Faderen og Sønnen og Helligånden fornyer vort liv, lader os ånde luften i fulde drag og synge Gud en sang for den lyse dag – og således udruster os til, at vi i »kald og stand vor Gud og Fader kan tilbørlig dyrke«!

Gudstjenesten om søndagen i sognekirken, lovsangen og fornyelsen i dåbpagten og Herrens Bord gør alle de søgne dage til tjeneste for Gud og næsten og skaberværket. Her opleves det, at »altid dog fra høje tårne kæmped' for os den Enbårne«.

Gudstjenesten – et problem?

Trods sådanne oplevelser må vi se i øjnene, at gudstjenesten fra at være det selvfulgelige centrum i kristenliv, i trosliv og folkeliv og kulturliv som alt andet i vor kultur er blevet problematiseret.

Det er ikke så mærkeligt endda, at netop gudstjenesten, dens indhold og form blev et problem. Den er jo den fornemste traditionsbærer i vor kultur. Den er tydeligere end noget andet udtryk for kristen forståelse af livet og af menneskets værdi og værdighed.

I en kulturperiode, hvor man næsten bevidstløst har forkastet alt, hvad der hedder tradition, måtte der blive sat spørgsmålstegn netop ved gudstjenesten.

I en tidsalder, hvor vi har sat mennesket i centrum, religiøst, filosofisk og pædagogisk, måtte gudstjenesten, hvor Gud ubetinget er i centrum, blive problematisk, først og fremmest p.g.a. sit indhold, men også p.g.a. de udtryksmidler, der bærer indholdet.

Eksperimenter

Hele det 20. århundrede igennem har der da også med stigende intensitet været diskuteret om og eksperimenteret med gudstjenesten overalt i vor kulturkreds.

Set i lyset af de erfaringer, vi har høstet ikke mindst i de sidste 30-40 års gudstjeneste-eksperimenter – lige fra den vildeste opløsning af enhver gudstjenstlig tradition til mere besindige og måske endda mildt konservative restaureringer af den klassiske, lutherske gudstjenesteform – er det et bemærkelsesværdigt og glædeligt træk, at der nu i århundredets slutning i vide kredse kan konstateres en voksende forståelse for nødvendigheden af faste former, for værdien af liturgi og ritual, en positiv fornemmelse af gudstjenestens »anderledeshed«, dens stilhed, og en gryende længsel efter helligstedet, både som tilflugtssted og som udgangspunkt for fornyelse af hele vor eksistens.

Fornyelse i troskab

De fleste af dem, der beskæftiger sig med åndsliv – og med den form for åndsliv, som gudstjenesten er, er enige om, at man kun kan forny, når det sker i troskab mod traditionen og med vågent øre og øje for nutidens menneskeliv og samfundsliv, for vor tids sproglige og kulturelle udtryksformer.

Man må kende vor gudstjenstlige tradition godt og holde af den, når man skal give sig ind i et troværdigt arbejde på at forny den. Det gælder om noget sted, at, »den har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær«.

Der må være sammenhæng mellem gudstjenestens form og udtryksmåder og så den kendsgerning, at den kristne gudstjeneste er en genoplevelse af de frelsesbegivenheder, som er sket en gang for alle midt i historien i Jesu Kristi jordiske levnedsløb.

Hver søndag en påskefejring

Søndagens gudstjenestefejring er i sit inderste væsen en stadig fortsat fejring af Påsken, af Kristi sejr over alt det, som ødelægger livet og en modtagelse af Kristi sendelse til at tage livet som gave og opgave i Guds tjeneste.

Sagt med Grundtvig:

Hver en søndag døden gyser,
mørket skælver under jord,
thi med glans da Kristus lyser,
kæmperøst har Livets Ord,
sejrsalig de bekrige
dødens drot og mørkets rige. (D.S. 372)

Frels da nu, Herre, giv lykke og held,
værket i dag er dit eget;
lad millioner dig takke i kvæld,
for du dem har vederkvæget! (D.S. 368)

Vor salmebog vidner stærkt om dette nytestamentlige og oldkirkelige syn: at gudstjenesten er den gentagne fejring og genoplevelse af den første kristne Påskedag: udfrielse af trældom under magterne og sendelse til tjeneste for livet.

Den mageløse opdagelse!

Det er ikke så mærkeligt, eftersom den sanger, som dybest har præget netop vor danske gudstjeneste, Grundtvig, i sit opgør med sin tids rationalisme som »en mageløs opdagelse« genfandt Det Nye Testaments og oldkirkens gudstjenestesyn: at kristenliv og kristentro og bekendelse ikke vokser ud af en bog, men springer ud af det gudstjenstlige møde med den Opstandne Herre Kristus.

Denne indsigt i den kristne gudstjenestes væsen som stedet, hvor den Opstandne kalder os til live, blev det bestandige udgangspunkt for Grundtvigs salmedigtning og for hans kirkelige og folkelige virke.

De nytestamentlige skrifter er praktisk talt alle nedslag af den gudstjenstlige prædiken om den korsfæstede og opstandne Herre og Frelser og af den bekendelse og lovsang, hvorved den gudstjenestefejrende menighed hylder Kristus, og af den tjeneste for verden, som den Opstandne fra gudstjenesten sender menigheden til.

»Øjne, I er lykkelige!«

I gudstjenesten gør Jesus Kristus det samme, som han gjorde ved den første gudstjeneste, han fejrede med sine fortvivlede og vantro disciple den første Påskeaften: »Fred være med jer«, hilste han dem, og så viste han dem sin side og sine hænder, tegnene på hans fuldbragte forløsergerning. Og disciplene blev glade, fordi de så Herren: Og han sagde igen til dem: »Fred være med jer. Ligesom Faderen har sendt mig, således sender jeg jer«. Og han åndede på dem og sagde: »Modtag Helligånden og gå med syndernes forladelse til alle folk. Gennem jeres tjeneste vil jeg skabe liv og håb og lade mulden blomstre, hvor I træde«.

Det som Herren gjorde ved den første påsegudstjeneste, det gør han hver søndag:

Øjne, I er lykkelige,
I, som ser Guds søn på jord.

Han som alt det brudte heler
i sit bad og ved sit bord,
Jesus Kristus med vor glæde
er lyslevende til stede. (*D.S. 142*)

Han, som har sejret over alt det, vi ødelægger, han, som har båret vor skyld og gjort sig solidarisk med os helt ned i gudsforladtheden, dø-

den og fortabelsen; Han, som går over alle grænser for at hente den tabte verden hjem til Faderen, det er ham, der møder os lyslevende i gudstjenesten, i prædiken om Kristus, i dåben og i bordfællesskabet med sit: »Fred være med jer«, d.v.s. med befrielse, helbredelse, nyt liv.

Og så sender han os til hverdagens samliv med hinanden, så at freden, Kristi Shalom, skal følge med den gudstjenestefejrende menighed som hans folk, der bærer Kristi fred for at smitte verden med håb.

»Så rejse vi til vort fædreland!«

Derfor er gudstjenesten også en forsmag eller et pant på den kommende verdens herlighed. For han, som kommer og holder gudstjeneste med os, er den samme, som vil komme for at »gøre alle ting nye, for at skabe nye himle og en ny jord, hvor retfærdighed bor, og tørre hver tåre af vore øjne, og der skal ingen død være mere«.

Tjenesten retter sig ikke blot bagud mod det, der var, og udad imod det, som er, men den retter sig også fremad imod den kommende verdens nyskabelse. Derved inspirerer den os til at leve med hinanden og med skaberværket under håbets fortegn.

Igen sagt med Grundtvig:

Som du begyndte, vor Frelser, bliv ved,
kom og til os gennem dørene lukte,
bliv ved den skik, du indførte og brugte:
Lov os din glæde og giv os din fred,
nådig indblæs os dit liv og din styrke.

Vige det gamle da skal for det ny,
som du på korsets os vandt og har givet,
så vi fornyes til evigheds-livet,
vandre derefter og møde i sky
dig, som er evig vort liv og vor styrke. (*D.S. 212*)

Gudstjenestefejring i fællesskab

Fra en sådan forståelse af gudstjenestens væsen falder der lys ind over den måde, vi fejrer gudstjenesten på.

Gudstjeneste er fællesskabs-handling. Det betyder ordet liturgi faktisk: Folkets arbejde. Kirkegængere, præster, organist og kor, kirketjener og kordegn, alle er vi levende, medvirkende, lovsyngende, bekendende og festfejrende.

Folket svarer på den liturgiske hilsen og opfordring til bøn. Menig-

heden er med i liturgiens bønner og bekræfter dem ved amen.

Hele menigheden beder med i den fælles syndsbekendelse, i Kyrie og Gloria, i trosbekendelsen og kirkebønnen og bryder ud i hyldesten til den Hellige, Han, som var og er og kommer. Menigheden deltager hjerteligt i nadverens store lovsang for skabelse og frelse, i Agnus Dei og naturligvis først og sidst og på en meget afgørende måde i den salmesang, som er et så karakteristisk og liturgisk væsentligt fælleskabelement i vor danske gudstjeneste.

Det påstås ofte og desværre med nogen ret, at vi i den danske folkekirke ikke fejrer eller deltager i gudstjenesten, men »overværer« gudstjenesten. Man er der som tilskuer.

Hvis det er tilfældet, er det kun, fordi vi endnu ikke har opdaget og erfaret, at gudstjeneste skal fejres som festen for livet, som det bedste der sker os hele ugen og det, vi lever af alle de søgne dage. Det er den afgørende forudsætning for gudstjenestens fornyelse.

Revision og nyordning

Hvadenten det drejer sig om revision og nyordning af liturgiens tekster og bønner eller om vor konkrete tilrettelæggelse af den enkelte gudstjeneste, om liturgisk optræden, om retoriske, musikalske, dramatiske eller andre kunstneriske udtryksmidler, må indlevelsen i og dermed hensynet til den kristne gudstjenestes karakter af frelsesbegivenhed og fællesskabshandling altid være det overordnede, både i kritikken over gudstjenestens form og i arbejdet med dens fornyelse.

Der er grund til at glæde sig over den støt voksende interesse for vor gudstjeneste og til at være taknemmelig for alle de kræfter, der er brugt på eksperimenter og forslag. Men vi er langt fra færdige. Det bliver vi aldrig på denne jord!

Der skal fortsat arbejdes konkret og lokalt med dygtiggørelse til at fejre gudstjenesten så intenst som muligt. De 1000 blomster skal blomstre i troskab og kærlighed både til vor tradition og til det folk, som vi fejrer gudstjenesten sammen med eller måske stundom stedfortrædende for.

Rummelighed

Nerven i det liturgiske arbejde, som folkekirkenes biskopper nu har gennemført, er just indbydelse til et fortsat arbejde med gudstjenestens fornyelse.

Den nye Alterbog, Gudstjenesteordning og Ritualer, som Dronningen efter biskoppernes forslag den 12. juni i år har autoriseret til

brug i Landets Kirker fra og med 1. søndag i Advent i år, er invitation til folkekirkens menigheder til at lade sig inspirere af det righoldige materiale.

Disse nye bøger er et fornemt udtryk for folkekirkens med rette højt besungne rummelighed.

Der er plads til både en meget beskeden, man kunne næsten sige lavkirkelig form, såvel som til en rigt udformet, man kunne næsten sige højkirkelig liturgi, ligesom der er værnet om den brede midtervej, som de fleste her til lands er fortrolige med.

Den fornyede gudstjeneste bærer præg af familieskab med de øvrige skandinaviske folkekirker og med den liturgiske fornyelse, som i det hele har fundet sted i både den lutherske og i de fleste andre kirker i det verdensvide kirkefællesskab.

Frem for alt er de nye liturgiske bøger en opfordring til menighedsråd og præster, organister og kor til at tage fat på at udforme gudstjenesten i de enkelte sogne, således at den kan fejres i pagt med just dette sogns folkelige og kirkelige egenart.

En rig mangfoldighed

300 års uniformitet er forladt til fordel for en rigt varieret rummelighed. Man vil dog altid kunne genkende vor danske lutherske gudstjenestes struktur, så at ingen behøver at føle sig fremmed.

Dertil kommer Alterbogstillæggets udbud af andre gudstjenesteformer ved siden af højmessens. Jeg nævner i flæng: børne- og ungdomsgudstjenester, sang- og musikgudstjenester, meditative eller dramatiske tjenester og meget mere, som de fire nye liturgiske bøger inspirerer os til.

Jeg kan ikke tilbageholde en hjertelig lykønskning til menighedsråd og præster og organister, fordi man nu har en stående indbydelse til i troskab mod traditionen og i reformatorisk åbenhed for tidens tarv at nyforme vor skønne danske gudstjeneste og berige vor kirke med et rigere udformet gudstjenesteliv alle ugens dage.

Det er godt at begynde her i tiden at forberede sig til at være med i den store festhøjmesse hjemme i Guds Rige, når vi får engletonen fat – for i kor med alle engle at synge den treenige Guds herligheds lovsang, – »hvor troen hviler, og håbet smiler, og kun evigt iler vort Gud ske lov!«

Gudstjenesten i vor sognekirke er en afglans af den himmelske gudstjeneste og en forjættende forsmag derpå.

Landemodeberetning 1992

Ved biskop Erik Norman Svendsen

Siden sidste landemode har vi mistet følgende præster, der var ansat i stiftet i deres sidste embedsperiode:

Provst Aage Bjerno, tidligere Bellahøj kirke.
Sognepræst Aage Fredbo-Nielsen, Adventskirken.
Sognepræst Svend C. Hartvig Kemp, Trinitatis kirke.
Pastor Mogens Severin Brandt, Dragør kirke.

Vi vil i taknemlighed mindes deres tjeneste i vor kirke og bede Gud bevare dem til en glædelig opstandelse på den yderste dag.

Æret være deres minde.

Bispekift

I god tid inden sidste landemode havde biskop Ole Bertelsen meddelt, at han ønskede at fratræde som stiftets biskop med udgangen af maj måned 1992. Der var således lejlighed til for landemodet at sige biskop Ole Bertelsen tak for hans lange og markante embedsperiode i forbindelse med det udvidede landemode 1991. Biskop Ole Bertelsen prædikede sidste gang som stiftets biskop ved højmesseri i Vor Frue kirke den 24. maj 1992. Ved samme lejlighed blev det portræt, som stiftets menighedsråd havde givet som gave ved biskoppens 60-års dag, ophængt på sin fremtidige plads i Domkirken.

Den 1. juni 1992 tiltrådte jeg som biskop i stiftet og blev bispeviet den 14. juni i Domkirken af biskop Thorkild Græsholt. Forinden holdtes provstemøde den 9. juni, hvor bl.a. dette års udvidede landemode blev planlagt.

Ved bispekiftet er Københavns bispegård atter blevet tjenesteboelig for biskoppen og hans familie. I den forbindelse har en større renovering fundet sted. Fremover bor bispefamilien udelukkende på 2. sal, hvor kongelig bygningsinspektør Jens Fredslund har forestået såvel ombygning som istandsættelse af de rum, som i en årrække har fungeret som kontor for Det mellemkirkelige Råd.

Grønland

Ved sidste landemøde kunne vicebiskop Kristian Mørch meddele, at forhandlingerne om at gøre Grønland til et selvstændigt stift syntes at være gået i hårdknude. Nu synes knuden imidlertid løst og en ny lov om kirken i Grønland ventes fremsat i denne folketingssamling, hvorefter Grønland fremover vil udgøre et selvstændigt stift inden for den danske folkekirke.

Selvom det i en vis forstand er vemodigt inden for to år at skulle udskille først Færøerne og derefter Grønland fra stiftsfællesskabet, er det dog først og fremmest godt, at denne naturlige udvikling i stiftets kirkeliv er ved at være tilendebragt samtidig med, at såvel Færøerne som Grønland er bevaret inden for det traditionsrige folkekirkelige fællesskab.

Selv havde jeg og min kone den glæde at deltage i dette års præstekonvent for de grønlandske præster og præstestuderende, som afholdtes i august måned i Ilulissat/Jakobshavn. Det var en god lejlighed til at lære hinanden at kende, ligesom det gav gode muligheder for at drøfte fælles anliggender. En særlig tak til Grønlands provster og vicebiskoppen for hjertelig modtagelse. I øvrigt henvises til vicebiskop Kristian Mørchs beretning, som antagelig bliver den sidste i vor stifts sammenhæng.

Bornholm

Heldigvis er Københavns stift fortsat andet og mere end storbyen København. Bornholms kirkeliv er et vigtigt indslag i stiftets kirkeliv med stærke og anderledes traditioner end hovedstadens. For yderligere at styrke stiftsfællesskabet afholdes i år en særlig stiftsdag i november måned på Bornholm, hvor programmet stort set svarer til dette års udvidede landemøde. Der er også planlagt ordination i Sct. Nikolaj kirke i Rønne, så de bornholmske menighedsråd for én gangs skyld får lejlighed til i større antal at deltage i en ordinationsgudstjeneste.

Stiftsfonden

Ligesom tidligere er der igen i år glædeligvis tale om en fortsat stigning i bidragene til Københavns Stiftsfond. Stigningen er endda betydelig, idet der er tale om en stigning på mere end 40.000 kr., svarende til en stigning fra ca. 175.000 kr. i 1990 til ca. 215.000 kr. i 1991. Også antallet af menighedsråd, der har givet tilskud, er steget væsentligt, nemlig fra 86 i 1990 til præcis 100 i 1992. Jeg drømmer om til næste år

at kunne sige, at nu har vi modtaget bidrag fra samtlige 110 menighedsråd i Københavns stift.

Fra Stiftsfonden gives der normalt tilskud til afholdelse af stiftspræstekursus og Årbogen for Københavns stift. De formål, hvortil der herudover er givet de største bevillinger i det forløbne år, er udgivelse af bøger på grønlandsk på basis af undervisningen i forbindelse med specialuddannelsen af præster under den grønlandske kirke, Kontakttjenesten for handicappede til handicapkørsel til lørdagsgudstjenesterne i Vor Frelses kirke samt udgivelse af en kirkeregistrant for det daværende Københavns søndre provsti.

Endelig har vi brugt sidste del af den særlige bevilling til pilotprojekter fra Chr. P. Hansens og hustrus legat til Udvalget for Børne- og Familiearbejde i Københavns stift.

Stiftsudvalgene

Der henvises til de særskilte beretninger fra disse udvalg.

Folkekirkens Skoletjeneste

Den 1. september blev der i de nyindrettede lokaler på Lollandsvej på Frederiksberg holdt »rejsegilde« for Folkekirkens Skoletjeneste i København og på Frederiksberg. Kirkeminister Torben Rechendorff, der har formidlet en halv million kroner til skoletjenestens start, holdt hovedtalen, mens Frederiksbergs borgmester John Winther bød velkommen til kommunen.

Formanden for skoletjenesten, sognepræst Erik Balslev-Clausen kunne oplyse, at omkring 30 menighedsråd i København og på Frederiksberg foreløbig er gået ind i projektet og støtter det økonomisk gennem loven om samarbejdende menighedsråd. Det daglige arbejde med at udvikle skoletjenesten som et tilbud til de to kommuners skoler er lagt i hænderne på pastor Helle Krogh Madsen og lærer Mette Paustian.

Netop i storbyen, hvor der af mange grunde er problemer med at få et samarbejde mellem skole og kirke i stand, er dette projekt af største betydning. Forhåbentlig udvikler arbejdet sig på en sådan måde, at mange flere menighedsråd fremover vil være med i skoletjenesten og være med til at bære den økonomisk.

Præstestillinger

Senest i 1995 skal nedlæggelse af præstestillinger i Københavns stift efter kirkeministeriets erklærede hensigt påbegyndes. Den pause er

der grund til at udnytte til realistiske overvejelser og til at sikre, at den bebudede nedskæring kan gennemføres så sagligt og hensigtsmæssigt som muligt. I den forbindelse skal det ikke overses, at der er sogne og institutioner, der bør have forøget præstelig betjening, ligesom der er sogne, der grundet befolkningsnedgang og stærkt ændret sociologisk sammensætning, ikke kan opretholde den nuværende præstelige betjening.

Det er grunden til, at de hidtil nedlagte præstestillinger omgående er blevet overført til andre områder. Trods truslen om nedskæring er det således lykkedes at opnormere en hjælpepræstestilling på halv tid i Skelgårds sogn til en fuldtids sognepræstestilling, så sognet med ca. 13.000 indbyggere fremover har 3 sognepræster. Ligeledes er det lykkedes at oprette en helt ny stilling som sygehuspræst ved Frederiksberg Hospital og sognepræst i Godthåb sogn, der med sine godt 10.000 indbyggere og to sognepræster længe har trængt til aflastning. Først og fremmest er det dog stillingen som sygehuspræst, der har været afgørende for stillingsoprettelsen.

Jeg har i sommerens løb forhandlet pastoratsomlægninger med menighedsråd i enkelte sogne. Også fremover vil der i tilfælde af overvejelser om sådanne ændringer blive gennemført møder med de berørte menighedsråd og præster.

I landemodeåret har der været opslået 14 præstestillinger i stiftet, der er blevet søgt af i alt 273 ansøgere eller af 19,5 ansøgere pr. stilling. Der har været afholdt 4 ordinationer med i alt 7 ordinander.

Provsti- og pastoratsstrukturen

Kirkeministeriets bebudede nedskæring af antallet af præstestillinger i stiftet med 7,4 stillinger har som bekendt sat ekstra skub i de strukturdrøftelser, som i de senere år er blevet rejst bl.a. af Distriktsforeningen af menighedsrådsmedlemmer i København og på Frederiksberg, Præsteforeningen og Kirkefondet. I den sammenhæng skal også stiftets årbog for 1991 nævnes, hvor Københavns stifts sognestruktur blev belyst både grundigt og alsidigt.

På provstemødet i juni måned nedsattes en hurtigt arbejdende udredningsgruppe bestående af de 9 provster i København og på Frederiksberg med provst Hans Lundsteen som formand. Udredningsgruppen har gennemgået alt foreliggende materiale fra den forløbne strukturdebat og på den baggrund udarbejdet en rapport om mulige stillingsnedlæggelser og ændringer i sogne- og provstistrukturen i København/Frederiksberg.

Den principielle del af rapporten vil senere blive tilsendt provstiuvalg, menighedsråd og præster med henblik på drøftelser og overvejelser. Jeg har opfordret provsterne til sammen med provstiuvalgene at indkalde til provstიმóder, hvor strukturspórgsmålene kan blive dróftet og vurderet i en lokal og forpligtende sammenhæng. Disse dróftelser tænkes afsluttet inden sommeren 1993, hvorefter der muligvis kan afholdes et stiftssamråd om disse fælles anliggender.

Provsterne har som deres principielle udgangspunkt ónsket at styrke sognene, fórst og fremmest ved at bevare og helst foróge pręstestillingernes antal fremfor prędikestederne. Selvom denne hovedtanke ikke svarer til kirkeministeriets bebudede nedskęring af stiftets pręstestillinger, kan den dog reelt medfóre stórrе besparelser end nedlęggelsen af 7,4 stillinger samtidig med, at kirkens forkyndelsesmęssige forpligtelse vil blive styrket.

Med hensyn til forslaget om flersogns- eller bydelspastorater finder provsterne, at der er tale om en smuk idé, som dog vil vise sig mere end vanskelig at fóre ud i livet, bl.a. pą grund af ledelsesspórgsmålet og menighedsrådenes kompetence og indbyrdes forhold. Men man er åben over for nærmere afgręnsede bydelsforsóg, der kan gennempróves pą frivillig basis og med de berórtе menighedsråds accept, ligesom man er åben over for koordinering af særlige arbejdsopgaver for pręsterne inden for et provsti. I stedet for flersognspastorater peger udredningsgruppen pą det hensigtsmęssige i regulering af sognegręnsler, są sognene i hójere grad bliver selvbęrende og med fuldtidsansatte pręster og kirkelig betjening.

Både forslaget om nedlęggelse af nogle kirker i Kóbenhavn (prędikesteder) samt forslaget om regulering af sognegręnsler skal sętte yderligere skub i strukturdebatten. Det eneste sikre synes at vęre, at det ikke vil vęre muligt af ókonomiske grunde at bevare status quo i hovedstadens kirkeliv, ligesom det heller ikke forekommer hensigtsmęssigt rent arbejdsmęssigt. Men nu er spórgsmålet lagt ud til fri og forhåbentlig frodig dróftelse. Her er for alvor en sag, hvor det er ónskeligt at menighedsrådene og pręsterne får mund og męle og dermed medansvar for de kommende års udvikling i storbyens kirkeliv.

I forbindelse med de ovennævnte strukturspórgsmål har provsternes udredningsgruppe også lagt et forslag til mulig ændring af provstigręnsler pą bordet, som fórst og fremmest sigter pą at ændre provstigręnslerne, są de bliver mere bydelspręgede. Én provstiændring har allerede fundet sted, idet det alt for store søndre provsti den 1. januar

blev delt i henholdsvis Amagerbro og Amagerland provstier efter en grundig drøftelse forud med provstiudvalg, provstiets menighedsråd og præster.

Københavns økonomi

I 1991 fik Københavns stift stillet 30 millioner kroner afdragsfrit til rådighed foreløbig for 5 år fra andre stifter som udlånskapital. Så vidt så godt. Men den hårdt tiltrængte udlånskapital vil snart få ben at gå på, idet en udforudset og meget omfattende reovering af Vor Frelseres kirkes tårn og spir til knap 50 millioner kroner er uomgængelig. Samtidig trænger andre store restaureringsopgaver sig på, ligesom det fortsat er uafklaret, om Københavns kirkeligning vil blive pålagt udgifter til vedligeholdelse af Sankt Petri kirke.

Vi er vist ved at nå sandhedens time i Københavns kirkeøkonomi, hvor selv kirkeskattestigning ikke kan sikre de historisk-monumentale citykirkers fortsatte vedligeholdelse. Allerede i 1987 udarbejdede en arbejdsgruppe af provster et forslag om en kirkelig udligningsordning for det storkøbenhavnske område i lighed med forholdene på det kommunale område. Trods gentagne henvendelser fra landemode og stiftsøvrighed til kirkeministeriet i denne sag, er det ikke lykkedes at skabe den fornødne forståelse for nødvendigheden af en sådan eller lignende ordning, der sikrer byen København sine mest markante og historiske kirkebygninger. Måske kan folkekirken i København godt undvære nogle af de store og bekostelige citykirker, men deres eventuelle lukning vil være et kulturelt tab af hidtil usete dimensioner for både hovedstaden og dens kirkeliv.

Samtidig må vi spørge os selv, om vi forvalter vore faktiske men desværre vigende kirkeskatteindtægter godt nok. Der henligger i en del sogne ret så betydelige midler til større reoverings- og formyelsesarbejder, som hvis de blev administreret og forrentet centralt kunne blive et væsentligt bidrag til forbedring af den skrantende kirkeøkonomi. Der kunne måske også opnås besparelser og muligvis forbedringer, såfremt meget store bygningsarbejder blev planlagt og gennemført på provsti- eller stiftsplan og ikke som nu på sogneplan. Men det ville unægtelig kræve nytænkning i menighedsrådene og ny lovgivning.

Der kunne også spares i de stadig voksende budgetter til vikarer, såfremt man opgav at lade alle kirker have fuldt beredskab alle ugens 7 dage; eller tænk om man inden for et provsti kunne etablere fælles indkøbsordninger eller indkøb af fælles materiel/materialer, der ikke så ofte benyttes!

Sådanne besparelsesmuligheder hverken kan eller skal dog bruges til at bevare de historisk-monumentale kirkebygninger i København, men derimod til styrkelse af menighedens liv og vækst. De bevaringsværdige citykirker i København er et fælles anliggende for hele hovedstadsområdet, som ikke mere kan bæres af de københavnske kirkeskatteydere alene.

Ny bekendtgørelse

Menighedsråd og provstiudvalg bør være særligt opmærksomme på den nye bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, der trådte i kraft den 1. juli. Heri skelnes der mellem kirkebygninger og inventardele, der er henholdsvis over og under 100 år gamle, ligesom der er nye bestemmelser vedrørende anskaffelse af løse kunstgenstande og automatiske ringeanlæg. Kirkeministeriet har udarbejdet en vejledning, efter at et udkast har været til høring hos provsterne og i stiftsøvrigheden.

Den nye bekendtgørelse skal gøre sagsbehandlingen smidigere samtidig med, at den sikrer større indflydelse for menighedsrådet og provstiudvalget. Men der er grund til at minde om, at kompetence og sagkundskab ikke nødvendigvis altid følges ad. Det kan således være særdeles fornuftigt fortsat at anvende stiftsøvrighedens konsulenter, også selvom det ikke mere kræves i samme omfang som tidligere. Som hovedregel kan jeg anbefale at spørge sig for hos provst og provstiudvalg.

Ny Bibeloversættelse

Den 8. november udkommer hele Bibelen i ny oversættelse. Dagen vil blive markeret på mange forskellige måder, bl.a. i sognekirkerne ved dagens højmesse. I Københavns Domkirke bliver den ny bibeloversættelse taget officielt i brug under overværelse af Hendes Majestæt Dronning Margrethe.

Notér allerede nu den 26.-27. marts 1993, hvor der holdes stiftsstævne på Frederiksberg om »Storbyen og Bibelen«. Stiftsstævnet er tilrettelagt af det hidtidige stiftsinitiativudvalg i samarbejde med Bibelselskabets stiftsudvalg.

Ny Alter- og Ritualbog

Fra og med det nye kirkeår, advent 1992, er det tillige muligt at tage den nye alterbog og ritualbog i brug. Tidligere autoriserede alterbøger og ritualer forbliver dog gyldige. Derimod bringes alle tidligere

forsøgsordninger vedrørende folkekirkens liturgi og ritualer til op-hør, så snart det såkaldte Alterbogstillæg foreligger, hvilket antagelig sker i begyndelsen af 1993. Selve alterbogen og ritualbogen foreligger i midten af november i år.

For god ordens skyld skal jeg minde om, at præsten ifølge menighedsrådslovens § 29 skal have menighedsrådets samtykke til, at der anvendes anden autoriseret liturgi eller andre autoriserede ritualer end dem, der hidtil er anvendt i menigheden. For de præster og menighedsråd, der ønsker at tage nyudgivelserne i brug, anbefaler jeg at prøve disse f.eks. i tiden frem til pinsen 1993, forinden man tager endelig stilling.

I løbet af første halvdel af 1993 udkommer også Den danske Salmebog med ny tekstdel, hvori indgår den nye alterbog og de nye ritualer. Den nye salmebogstekstdel udkommer endvidere som særtryk, der kan bruges sammen med de eksisterende salmebøger.

I 1993 forventes også det nye tillæg til Den danske Salmebog at se dagens lys med salmer og melodier fra vores egen tid. Hermed er en generations intense arbejde med gudstjenestefornyelse ført til en afklaring, der fortjener at blive prøvet og vurderet over en længere periode.

Kirkens mund og mæle

For kort tid siden udkom den meget omtalte debatbog »Kirkens mund og mæle«. Bogens hovedbudskab er, at den danske folkekirke hurtigst muligt organiserer sig på en sådan måde, at den får mund og mæle både lokalt, nationalt og internationalt. Der bør derfor oprettes en synodal ordning med stiftsråd, kirkemøde og kirkeråd, der kan debattere og tale på kirkens vegne ikke mindst, når det drejer sig om de store etiske og samfundspolitiske anliggender.

Det er flot at rejse den gamle debat om kirkens røst i en nutidig sammenhæng. Ikke mindst fordi den danske folkekirke så åbenlyst mangler organer til at drøfte sine anliggender på tværs af sognegrænser og på tværs af teologiske og kirkepolitiske grupperinger. Selve bogens fremkomst kan man derfor hilse velkommen, også at den i manifestets form træder på nogle ømme ligtorne i den folkekirkelige tænkning og struktur.

Men når det er sagt, skal også siges, at bogens forslag efter min mening går langt ud over det acceptable i en dansk folkekirkelig sammenhæng, som hvis de førtes ud i livet ganske enkelt ville ophæve den fælles folkekirke. Oprettelse af et kirkeråd, der også skal kunne tegne

kirken i de store samfundsspørgsmål, vil uundgåeligt føre til en utålelig politisering af kirken, såvel i valgproceduren som i dens virke. I den danske folkekirke er der nu engang ikke én men mange meninger, som brydes i frihed og i fælles forpligtelse over for samfundet.

Forfatterne til debatbogen tænker, så vidt jeg kan bedømme, for ringe om den nuværende kirkeordning og tilsvarende for godt om en synodal ordning. Kirken har gennem sin forkyndelse og sit arbejde i høj grad mund og mæle både over for det enkelte menneske og over for samfund og myndigheder. Men hvis bogen kan lære os i menighederne at være mindre berøringsangste over for at beskæftige os med de store samfundsspørgsmål ud fra en kristen grundholdning, så tror jeg forfatternes egentlige intention er nået.

Tilbage bliver behovet for at kunne tale forpligtende sammen om kirkens forhold i stiftet, bl.a. om gudstjenesteliv og kirkelig undervisning, økonomi og struktur, diakonal indsats og indsats over for nyreligiøse. Her mangler vi officielle organer, der på provsti- og stiftsplan kan danne ramme om samtalen. Men i mangel af sådanne organer kan vi selv skabe dem efter behov, sådan som der netop er god tradition for i Københavns stift.

Til slut en stor tak til alle menighedsrådsmedlemmer, der har haft medansvar for menighedens liv og vækst gennem de sidste fire år. Menighedsrådenes ansvar og kompetence er blevet øget i den sidste valgperiode og vil antagelig yderligere blive styrket i den kommende. Tak også til alle stiftets præster og øvrige ansatte og til provsterne, der både i provsti og landemode udfører et stort og slidsomt arbejde.

Kirken i Grønland 1992

Beretning til Københavns landemøde 1992

Ved vicebiskop Kristian Mørch

Ca. én måned efter atlæggelse af min sidste beretning til Københavns landemøde satte jeg kursen nordpå til Uummannaq præstegæld medio november for at indvie en bygdekirke i Nuugaatsiaq. Turen var spændende, måske snarere lidt betænkelig, da isen allerede var begyndt at lægge til og da en stor båd, jeg skulle have lejet, havde fået motorskade. Men til alt held fandt jeg en rejekutter fra Ilulissat/Jakobshavn, som opholdt sig i Uummannaq og lejede den. Vi sejlede mange timer, selv om strækningen kun målte godt 100 km. Vi slap dog helskindet igennem både på ud- og tilbageturen. Selv om sådanne halvspændende ture kan betragtes som hverdagsbegivenheder for os, der kan nikke genkendende mod nysen, er man altid taknemlig, når man kommer velbeholden hjem.

Da der igen var gået én måned, gik turen til Aalborg for at deltage i Søren Lodberg Hvas' bispevielse. På tilbageturen stod jeg af i Narsarsuaq for at fortsætte til Nanortalik for at indvie bygdekirken i Tasiuaq i Nanortalik præstegæld. Skønt rejsen fra Narsarsuaq til Nanortalik gik planmæssigt, måtte jeg afvente vejrbedring dér, idet nordenstormen rasede i de første 2 dage. Men da trediedagen var rigtigt opholdsvejr, benyttede jeg lejligheden til at sejle til bygden med en mindre båd og indviede kirken, hvorefter jeg skyndte mig tilbage til Nanortalik for at nå helikopteren, som skulle flyve passagerer til sidste flyforbindelse fra Narsarsuaq til Nuuk inden jul.

Da jeg nu er i gang med kirkeindvielser, må jeg hellere løbe linen ud. I februar blev kirken i Kulusuk i Ammassalik præstegæld genindviet efter en større renoveringsomgang efter arkitekt Holger Jensens forarbejde. I august i forbindelse med min rejse til præstekonvent i Ilulissat/Jakobshavn indviede jeg gudstjenestelokalet i Ikerasaarsuk i Kangaatsiaq præstegæld og i begyndelsen af denne måned blev gudstjenestelokalet i Innaarsuit i Upernavik præstegæld indviet. Betegnelsen gudstjenestelokale bruges, når lokalet har fælles tag med eksisterende skolebygning. Det skal dog forstås sådan, at vi på den måde får flere kirker og gudstjenestelokaler. Antallet af kirker og gudstjenestelokaler er konstant. Det er for det meste renoverede bygninger, der bliver genindviede, mens nybygninger bliver indviede, når

det viser sig, at nogle af bygningerne er blevet for gamle eller små.

Antallet af tjenestegørende præster har ikke ændret sig i år, i alt 27 inkl. 3 provster, 2 udstationerede præster i Danmark og undertegnede; vi har ellers brug for 2 præster mere, da 2 af vore yderdistriktspræstegæld, Thule og Scoresbysund, er vakante. En af vore præstekolleger, John Petrussen, som har været konstitueret siden 1. august 1990, er nu pensioneret og er begyndt at nyde sit otium i Paamiut/Fredrikshaab; andre 5 følger pr. 31. december efter at have siddet i kortere eller længere perioder i konstitutionsstilling.

Den specielle præsteuddannelse er ved at blive fuldført, og i forbindelse dermed forventer vi efter vore forhold masseordination, i alt 11 ordinander den 22. november d.å. i Sisimut/Holsteinsborg, hvor de kommer til at gennemføre deres uddannelse. Der er ansat 3 dansksprogede præster, én i hvert provsti. Kangerlussuaq betjenes herfra (Nuuk), mens Pituffik (Thule Air Base) besøges henimod højtiderne.

Midt om sommeren havde undertegnede og 3 provster den glæde at kunne deltage i højtideligheden, da Københavns, Bornholms og Grønlands biskop Erik Norman Svendsen, blev bispeviet. Ved samme lejlighed takkede vi hans forgænger Ole Bertelsen, som i sin 17-årige tjeneste har besøgt os adskillige gange bl.a. ved minderige vicebispevielser i 1980 og 1984.

Hver gang, der skulle være præstekonvent, har jeg undersøgt, hvor meget det kan koste, hvis konventet skal holdes i Ilulissat/JakobsHAVN, da stedet som gammelt provsti hører med til de mest betydningsfulde bebyggelser i landets missionshistorie. Men de forsøg plejede at strande på alt for høje priser. Da vi endelig i slutningen af sidste år blev præsenteret for et meget favorabelt tilbud fra Hotel Arctic, slog vi til, og som følge deraf har vi gennemført et godt konvent i dejlige omgivelser og var mest optaget af kursusemner i psykologi og homiletik under ledelse af psykolog Else Poulsen og provst Magnus Larsen; vi havde også inviteret docent, dr.theol. Johannes Aagaard, som gav os en fyldig indføring i nyreligiositet. Vi var selvfølgelig også optaget af andre opgaver og spørgsmål såsom overgang til alkoholfri kirkevin, prøveritualbog, tillæg til salmebog, den nye koralbog og revision af indsamlingsdage (kollekt dage). Vi fik også besøg af vores nybakte biskop og bispinden. Biskop Erik Norman Svendsen benyttede lejligheden til at bringe en hilsen fra den danske folkekirke ved konventgudstjenesten i Zionskirken den 16. august og samme dags aften orienterede biskoppen under samværet med præsterne og den lokale menighedsrepræsentation, som er værter for samværet, om nogle af de vigtigste begivenheder i dansk kirkeliv f.eks. den nye bibelover-

sættelse, som snart skal udkomme, en ny ritual- og alterbog, der skal tages i brug adventssøndag d.å. og endelig at man forventer udgivelse af nutidige salmer med melodier til næste år.

Vort lands overgang til selvstændigt stift skal forelægges på ny på landstinget en af de nærmeste dage. Det er lidt ærgeligt, at jeg ikke kan bringe resultatet af den kommende drøftelse i landstinget.

Jeg vil slutte denne »rejseberetning« med ønsket om godt landemøde og kærlig hilsen til alle.

Referat af landemodefórhándlingerne den 21. oktober 1992 i Københavns Bispegård

Ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen

Forhándlingerne pábegyndtes i Københavns bispegård onsdag den 21. oktober 1992 kl. 9. Forhándlingerne indledtes med salme nr. 686 i Den danske Salmebog: »Rind nu op i Jesu navn«. Herefter holdt biskoppen en kort andagt.

I forhándlingerne deltog landemodets medlemmer bortset fra vicebiskop Kristian Mørch.

Biskoppen bød velkommen til forhándlingerne, specielt til de nyudnævnte provster for Amagerbro, Amagerland og Københavns vestre provsti, henholdsvis Leo Kamstrup Olesen, Palle Thordal, og Sten Wenzel-Petersen.

Der var for mødet udsendt følgende emneliste:

1. Godkendelse/supplering af emnelisten.
2. Beretning ved biskoppen – herunder om kirken i Grønland.
3. Fiscus, Nascous og Biskop Balles legater.
4. Stiftårbogen 1993.
5. Stillings- og pastoratsstrukturspørgsmål.
Oplæg fra arbejdsgruppe.
6. Indførelse af ny gudstjenesteordning (Udkast til skrivelse vedlagt).
7. Samarbejdet mellem Folkekirkenes pædagogiske institut og Københavns stift (skrivelse af 29. september 1992 vedlagt).
8. Kollats og indsættelse af vikarer under studie- og barselsorlov.
9. Stiftsstævne 1993 – Storbyen og Bibelen.
10. Den økonomiske situation i København.
11. Ny provstirevisorordning, jfr. cirkulære af 22. juli 1992 om kirkelige kassers budget, regnskab og revision m.v.
12. Valg af 2 medlemmer til bestyrelsen for Københavns Stiftsfond.
13. Tidspunkt for fremtidige landemoder.
14. Det udvidede landemode 1993, herunder valg af prædikant ved landemodegudstjenesten 1993.
15. Eventuelt.

- Ad 1. Godkendelse/supplering af emneliste.*
Emnelisten blev suppleret med et nyt punkt 12 a: Provster-
nes repræsentationsudgifter og 12 b: Bekendtgørelse om
stiftelse og ophør af sognebåndsløsning samt om sogne-
båndsløseres valgret til menighedsråd.
- Ad 2. Beretning ved biskoppen – herunder om kirken i Grønland.*
Biskoppen gennemgik udkastet til sin udførlige beretning
på det udvidede landemøde samme aften. Enkelte ændrin-
ger blev foretaget. Beretningen er i sin helhed gengivet oven-
for side 108–116.
- Ad 3. Fiscus, Nascous og Biskop Balles legater.*
De forelagte landemodelegater blev godkendt.
- Ad 4. Stiftsårbogen 1993.*
Det fremgik, at temaet for stiftsårbogen for 1993 ikke var
fastlagt.
- Ad 5. Stillings- og pastoratsstrukturspørgsmål.*
Oplæg fra arbejdsgruppe
Udgangspunktet for drøftelserne var de københavnske
provsters rapport omkring stillingsnedlæggelser og forslag-
ene om ændringer i sogne- og provstistrukturen i Køben-
havn. Der foregik en længere drøftelse af de mange principi-
elle og praktiske spørgsmål, herunder om oprettelse af by-
delsprægede provstier. Endvidere berørtes problemerne
vedrørende flersognspastorater (bydelspastorater) samt
spørgsmålet om koordinering af særlige præstelige opgaver.
F.eks. kunne præster, der ikke havde konfirmander, få på-
lagt særlige arbejdsopgaver oven i de øvrige almindelige
præsteopgaver.
Der var enighed om, at arbejdsgruppen udarbejdede en
ekstrakt af rapportens principielle del med henblik på drøf-
telse ved provstimøder efter menighedsrådsvalget.
- Ad 6. Indførelse af ny gudstjenesteordning (Udkast til skrivelse ved-
lagt).*
Udkastet til skrivelsen til præster og menighedsråd vedrø-
rende den autoriserede alterbog og de autoriserede ritualer
svarede i det væsentlige til tilsvarende skrivelser fra de øvri-
ge biskopper. Forskellige tvivlsspørgsmål blev drøftet. Det
blev præciseret, at alle hidtidige forsøgsordninger vedrøren-
de liturgi og ritualer bringes til ophør. Der vil fremtidig kun
kunne benyttes en af de former, der fandtes i den nye alter-
bog.

Ad 7. Samarbejdet mellem Folkekirkens pædagogiske institut og Københavns stift (skrivelse af 29. september 1992 vedlagt).
Der aftales en nærmere forhandling om omkostningerne i forbindelse med Religionspædagogisk Centers funktion som Københavns stifts materialecentral.

Ad 8. Kollats og indsættelse af vikarer under studie- og barselsorlov.
For fremtiden vil der altid blive givet kollats i tilfælde af konstitutioner.

Derimod vil der ikke i alle tilfælde finde en egentlig indsættelse sted. Eventuelt kunne vedkommende provst bemyndige en anden præst ved kirken eller et medlem af menighedsrådet til at oplæse kollatsen.

Ad 9. Stiftsstævne 1993 – Storbyen og Bibelen.

Stiftsstævnet finder sted den 26. – 27. marts 1993, og der blev henvist til den forhåndsomtale, der ville blive uddelt på det udvidede landemode samme aften.

Ad 10. Den økonomiske situation i København.

Som konsekvens af den økonomiske situation overvejes spørgsmålet om nedlæggelse af kirker som gudstjenestesteder. I forbindelse med finansieringen af større arbejder drøftedes problemerne omkring tilvejebringelse af en langtidsprognose for sådanne arbejder. For så vidt angår selve finansieringen drøftedes spørgsmålet om midler, der var opsparet af et menighedsråd, midlertidigt kunne anvendes andet steds, når blot midlerne var til rådighed på det tidspunkt, de skulle anvendes af det første menighedsråd. Som led heri forelagdes spørgsmålet om opsparede midler i stedet for indsættelse i pengeinstitut på tilsvarende vilkår kunne »indsættes« i Københavns stiftsøvrighed og udlånes andre steder i stiftet for dyre lån i pengeinstitutter eller realkreditinstitutter.

Landemodet var klar over, at der krævedes ikke blot nytænkning, men eventuelt også ændring af den gældende lovgivning.

Ad 11. Ny provstirevisorordning, jfr. cirkulære af 22. juli 1992 om kirkelige kassers budget, regnskab og revision m.v.

Der omtaltes bestræbelserne på at nedbringe revisionsudgifterne ved at begrænse antallet af provstirevisorer. Besparelsen påtænkte herefter opnået som følge af stordriftsfordele. De bornholmske provstier kunne have fælles provstire-

visor, mens den øvrige del af stiftet enten måtte betragtes som en helhed eller opdeles i 2 dele.

Ad 12. Valg af 2 medlemmer til bestyrelsen for Københavns Stiftsfond.

Provst Karsten A. Woll blev foreslået genvalgt med sognepræst Palle Dinesen, Trinitatis kirke, som suppleant.

Som nyt medlem blev foreslået sognepræst Lisbeth Smedegaard Andersen, Holmens kirke, med sognepræst Lisbet Müller, Lindevang kirke, som suppleant.

Ad 12a. Provsternes repræsentationsudgifter.

Retningslinierne for afholdelse af repræsentationsudgifter indenfor det statslige område blev kort gennemgået.

Ad 12b. Bekendtgørelse om stiftelse og ophør af sognebåndsløsning samt om sognebåndsløseres valgret til menighedsråd.

Det fremgik, at det nuværende blanketsæt var utilstrækkeligt, men at provsteforeningen var klar over problemet. Spørgsmålet ville blive gjort til genstand for en mere detaljeret drøftelse på forårsprovstemødet.

Ad 13. Tidspunkt for fremtidige landemoder.

Der var overvejende stemning for at bibeholde traditionen, hvorefter landemødet i Københavns stift holdes i oktober måned. Kollision med efterårsferien måtte dog undgås.

Ad 14. Det udvidede landemøde 1993, herunder valg af prædikant ved landemodegudstjenesten 1993.

Næste landemøde finder sted onsdag den 13. oktober 1993.

Ved landemodegudstjenesten prædiker provst Leo Kamstrup Olesen, Amagerbro provsti, og i hans forfald provst Palle Thordal, Amagerland provsti.

Ad 15. Forårsprovstemøde blev fastsat til onsdag den 21. april 1993 kl. 9.00.

Forhandlingerne afsluttedes kl. 15.30.

Skole – kirke – samarbejde

Kirkeminister Torben Rechendorffs tale ved åbningen af Folkekirkens Skoletjeneste 1. september 1992

Sådan set er det ikke noget nyt at kæde de tre ord – skole-kirke-samarbejde – sammen, som det sker ved det projekt, vi sætter i dag.

Tværtimod: det er en århundredgammel kendsgerning, at skole og kirke har været nært knyttet til hinanden. Ja, da vi i 1814 fik den første almueskolelov, kan man vel hævde, at skolens og kirkens funktion så at sige var to sider af samme sag: »Hensigten med børnenes undervisning skal være at danne dem til gode og retskafne mennesker i overensstemmelse med den evangelisk-lutherske lære samt at bibringe dem de kundskaber og færdigheder, der er nødvendige for dem for at kunne blive nyttige borgere«. Ingen tvivl: skolens samlede opdragende og undervisende virksomhed var klart forankret i den evangelisk-lutherske kristendom.

Men der er unægtelig sket ændringer gennem de sidste par årtier.

Det hænger sammen med den ændrede formålsformulering for folkeskolens samlede virksomhed, det ændrede formål med skolens kristendomsundervisning, og sporene efter den helt meningsløse indoktrineringsdebat i 70'erne.

Skolen har sine egne værdinormer, sin egen formålsbeskrivelse. Når man læser den, er der jo ingen tvivl om, at den bygger på den danske kultur, der trods al sekularisering stadig er gennemsyret af 1000 års dansk historie med kristendommen som den fælles religion. Men skolen er alligevel frigjort af den tidligere bundethed til kirken, til den evangelisk-lutherske kristendom.

Jeg tror, det går an at sige, at både kirke og skole i de første år efter 1975 havde svært ved at håndtere den nye situation.

Skolen har nok i nogen grad reageret som de unge mennesker, der – f.eks. omkring den tid, hvor de flytter hjemmefra – gør lidt oprør mod forældrene og forsøger at frigøre sig fra de holdninger, som de unge er blevet præget med i hjemmet.

Kirken har haft svært ved at omstille sig til, at skolen ikke mere var dens forlængede arm, når det gjaldt den oplæring i kristendom, som er en nødvendig følge af barnedåben. Det har ind imellem ført til megen, gold kritik af skolen i stedet for en erkendelse af, at her var en opgave, som kirken selv måtte gøre en indsats for.

Men heldigvis har vi i de allerseneste år set, at såvel skolen som kir-

ken er nået til en større afklaring af, hvad der er deres opgaver og forpligtelser hver for sig. Og at skole og kirke samtidig har erkendt, at ingen af dem har eller bør have magt over den anden, men at de tværtimod kan supplere hinanden og samarbejde.

Jeg mener, det har været særdeles positivt at se det voksende antal sogne, der tager dåbsoplæringen – den indledende konfirmationsforberedelse på 3.-4. klassesetrin – op. Og det har mange steder vist sig at blive ikke blot et supplement til skolens kristendomsundervisning, men også starten på et samarbejde, et samspil, mellem kirke og skole.

Og samarbejde mellem kirke og skole kan man jo for alvor tale om i denne Folkekirkens Skoletjeneste. Tillige er der jo tale om et perspektivrigt samarbejdsprojekt i rent kirkelig henseende, når omkring 30 sogne kan finde ud af at gå i samarbejde om et initiativ. Der er ingen andre samarbejdsprojekter under menighedsrådslovens kapitel 9 A, som kan mønstre så mange deltagende sogne.

Når det har været en fornøjelse at bevilge en halv million kroner i støtte til projektets start, skyldes det naturligvis bl.a. den brede kirkelige opbakning.

Men endnu mere skyldes det, at jeg både som tidligere skolemand og i mit nuværende job anser det for et meget værdifuldt projekt. I en storby, hvor sognegrænser og skoledistriktsgrænser går på kryds og tværs af hinanden, kan et projekt som dette forhåbentlig være med til at genskabe et samspil mellem skole og kirke. Et samspil, som skolen kan nyde godt af ikke blot i sammenhæng med kristendomsundervisningen, men i forbindelse med alle de etiske spørgsmål, som i stigende grad indgår i undervisningen. Et samspil, som også kirken kan nyde godt af i forbindelse med den opgave, kirken har med at oplære nutidens børn og unge i kristendommen.

Folkeskolen har store vanskeligheder med at fastholde en gedigen kristendomsundervisning. Så store, at jeg gerne erklærer mig enig med Religionslærerforeningens just afgåede formand Mette Strøm, når hun i sin beretning i juni måned retorisk spørger: »Hvad betyder alt dette for faget kristendomskundskab?»

Tilsyneladende ikke ret meget! Faget befinder sig fortsat i folkeskolen i samme, trange situation som for 15-20 år siden. Der er tilsyneladende ingen forbedringer i vilkårene for at drive faget.«

Folkekirken har store problemer med at finde sine egne ben i den nye situation. Der er gode initiativer mange steder, men der er sandelig også afmagt og opgivelse. Det bliver et krav i de kommende år for alle sogne at overveje og nyformulere en dåbsoplæringspolitik.

Københavns Mellemkirkelige Stiftsudvalg – Beretning for 1992

*Ved sognepræst Anders Gadegaard, Sions Kirke,
(udvalgsformand)*

»At lære er: at ville befri sin ensomhed ..., at bøje sig over livet selv og fylde sind og øje med tankens himmelhvælv ..., at famle i mørket, blind og stum, at sprænge eller samle sit eget verdensrum, at ...«

Sådan siger Halfdan Rasmussen i en sang fra 1949. Det kunne lige så godt stå som overskrift for, hvad der *kan* komme ud af et møde mellem kirker. Idet man mødes med mennesker, der tænker og muligvis lever anderledes end en selv, men som man alligevel har tro og håb tilfælles med, kan denne ideelle læreproces ske: at sind og øje fyldes af tankens himmelhvælv, at ens verdensrum sprænges – eller samles, at fællesskab opstår.

Når man rundt om i stiftet har afholdt mellemkirkelige arrangementer, modtager vi ikke så få reaktioner, som viser, at noget i den retning rent faktisk sker. Og det er, hvad vi med arbejde og penge fra stiftsudvalgets side allerhelst vil medvirke til.

Udvalget har i løbet af året holdt 5 udvalgsmøder og i øvrigt arrangeret et stort stiftsstævne den 28. marts med ca. 200 deltagere. Det Lutherske Verdensforbunds generalsekretær, nordmanden Gunnar Staalsett, holdt foredrag og opfordrede os i Danmark til at spille mere aktivt med i det internationale kirkesamarbejde. Desuden havde vi besøg af en kirkespilsgruppe fra Lund og ca. 30 korsangere fra den lutherske kirke i Estland. De boede privat hos Skt. Matthæus' menighed på Vesterbro og gav koncert både på stiftsstævnet og i Skt. Matthæus kirke.

Som bekendt finansieres de mellemkirkelige aktiviteter ved menighedsrådenes frivillige bidrag fra den kirkelige ligning. De indkomne beløb anvendes foruden til et arrangement som stiftsstævnet og vores årlige udgivelse af bladet »Mellem kirker« hovedsageligst til imødekommelse af ansøgninger fra menigheder og kirkelige grupper om støtte til arrangementer, f.eks. besøg til eller fra menigheder i udlandet. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at opfordre til, at man gør brug af denne mulighed – både ved at støtte arbejdet med bidrag fra menighedsrådene og ved at søge om del i midlerne.

Udvalget anser det for en hovedopgave at få skabt interesse for de

lokale muligheder, der ligger i det mellemkirkelige arbejde. Ved tilde-
ling af midler lægger vi derfor vægt på:

- at anvendelsen især på lokalt plan gavner den mellemkirkelige kon-
takt, øger indsigten i andre kirkers liv og lære og – ikke mindst –
styrker den mellemmenneskelige forståelse
- at de planlagte aktiviteter involverer menigheder eller andre grup-
per og kræver deres aktive deltagelse
- at stiftsudvalgets evt. bidrag ikke er det eneste, men at også de(n)
arrangerende part(er) bidrager
- at den kontakt mellem kirker eller den information om kirkesam-
funds liv og lære, ansøgningsformålet sigter på, har en sprednings-
effekt
- at der i tilfælde af formål, som kun involverer en enkelt eller enkelte
personer, er mulighed for, at resultatet kan komme en bredere
kreds til gode
- og at der tilbagerapporteres til udvalget om brugen af støtten og
forløbet af aktiviteterne, så erfaringerne kan gives videre.

I løbet af året har stiftsudvalget meldt sig ind i Danske Kirkedage
og i Det Økumeniske Fællesråd for at repræsentere stiftet de steder,
hvor de forskellige danske kirkesamfund mødes og udveksler ideer og
erfaringer. Netop kendskabet til de mange kirkesamfund, som findes
i vort eget stift, er noget vi i det kommende år gerne vil arbejde mere
med.

Et andet »fremtidsprojekt« er opstået på baggrund af en henven-
delse fra nogle stykker rundt i stiftet, som har givet udtryk for lyst til
at give sig i kast med venskabsmenigheder og besøg til og/eller fra kir-
ker især i Østueropa. Men samtidig har de været usikre på, hvordan
og med hvem de skulle gribe det hele an. Stiftsudvalget er derfor i færd
med at overveje mulighederne for at arrangere en fællestur for repræ-
sentanter for de menigheder, der kunne tænke sig en sådan kontakt.
Turen kunne finde sted i det tidligere efterår 1993 og gå til udvalgte
kirker og menigheder i forskellige dele af Østeuropa med henblik på
at opsamle information og skabe en første kontakt, som det derpå
måtte være deltagerne og deres menigheders frie initiativ, om de vil
følge op på.

Har man interesse for deltagelse i en sådan tur – eller ønsker man
eksemplarer af den nye udgave af »Mellem kirker«, eller har man an-
dre spørgsmål vedrørende det mellemkirkelige arbejde i stiftet, er
man meget velkommen til at kontakte stiftsudvalget på stiftsøvrighe-
dens adresse: Nørregade 11, 1165 Kbh. K, tlf. 33 13 28 83.

Årsberetning for Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift

Ved stiftspræst Inger Krogh Nielsen

Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift har nu bestået i 15 år, og har også i året, som gik prøvet at leve op til det, som står i udvalgets formålsparagraf, nemlig: »at stiftsudvalget ser det som sin væsentlige opgave at få gjort Ydre Mission til en naturlig del af sognemenhedens arbejde«. Derfor har der også i år været afholdt konfirmandtræf, provstistævner, stiftsstævne, udstillinger, og andre arrangementer forskellige steder i København og på Bornholm.

Her handlede det om Israel, og evangeliet til dem, her stod en tidligere buddhist, den kristne bhutaneser i sin nationaldragt og fortalte om sit land, det lille kongedømme i Himalayabjergene og om det arbejde han stod i med at bringe lindring til dem som led af den frygtede sygdom spedalskhed, her blev der sat focus på Afrika, Asien og Mellemøsten, og på vore landsmænd der lever som fremmede i Østen, hvor de søger mening med livet i andre religioner, alt i alt en broget mangfoldighed af folk og kulturer, men netop der skal evangeliet forkyndes til alle folkeslag.

Provstistævner

Det første stævne, der blev holdt var på Amager. Ydre Missions Udvalget for Amagerland og Amagerbro holdt sit årlige stævne tirsdag den 31. marts 1992. Det foregik i Korsvejskirken, hvor vi beskæftigede os med projektet: »Vestens Unge i Østen«. Vi så filmen »Vestens unge i Østen - religionsmøde på Verdens Tag«. Derefter talte Elsebeth Schiller om sin tid som volontør i projektet i Nepal og overvejelser om forholdet mellem kristendommen og hinduismen og buddhismen. Det blev en meget fin aften med særdeles god tilslutning.

Arbejdet på Bornholm

Her har man i de sidste 2 år haft et projekt »Vestens Unge i Østen« kørende, og projektet har været for hele øen. Stiftspræst Peter Buch har sendt meddelelser ud til alle præster og menighedsråd, og der har været mange møder derom i årets løb. Der har været vandredstillinger, film, muligheder for at låne materialer til konfirmandundervisning.

Santalmissionens ungdomssekretær Heinrich Pedersen holdt en

række møder og fik også lejlighed til at besøge gymnasiet i Rønne og andre skoler og undervise om mission, samt besøge mange sogne, hvor han fortalte om Nepal og hans og hans kones møde med de nyreligiøse der.

Da nu projektet sluttede i foråret 1992, gik man straks i gang med et nyt projekt, nemlig »Projekt Benner«.

Regin Benner, sognepræst i Klemensker var af Dansk Sudanmission sammen med sin kone Ingelise, blevet antaget og udsendt til Nigeria, hvor de skal undervise på en præsteskole i Mbamba. Det var derfor helt naturligt, at man samlede sig om dem og deres arbejde med præsteuddannelsen.

Folkekirkeligt stævne for Ydre Mission

Lørdag den 19. september 1992 holdtes det årlige stævne for Københavns stift i Sct. Johannesgården.

Her var det første foredrag ved sognepræst Jørgen Bækgaard Thomsen, Vorbasse. Hans emne var »Jøden Jesus til Jøderne«. Det blev en stor oplevelse og et dybt indblik i hvor svært det kan være at forkynde godt budskab til et folk, som har båret gennem tiderne ubeskrivelige lidelser af dem som kaldte sig kristne. Pastor Bækgaard Thomsen har selv været præst i Jerusalem for Dansk Israelsmission i flere år, så han var velkendt med forholdene og hvad der sker i Israel i dag. Der blev stillet mange spørgsmål bagefter, og man fik virkelig svar.

Indslag om arbejdet blandt mennesker der lider af spedalskhed

Stævnets anden taler var Mr. Kaka Tschering, den kristne bhutaner som fra sin tidligste ungdom har arbejdet blandt mennesker, der lider af den frygtede sygdom. Han gav os en grundig redegørelse om sit land Bhutan og hvordan man for ca. 25 år siden var begyndt at gøre noget effektivt for kontrol, behandling, og helbredelse af de spedalske, således at der nu flere steder er oprettet hospitaler og centre hvor man benytter moderne metoder til helbredelse. Man har indbudt flere kristne missioner til at tage del i arbejdet.

Således var sygeplejerske Lisbeth Andersen, hans tolk, sammen med sin mand Steen Andersen med i staben på hospitalet i Gida Kom. Steen Andersen er overlæge. Danida støtter arbejdet økonomisk.

En fin lysbilledserie illustrerede den skønne natur og det uvejsomme terræn som arbejdet må gøres i.

Udstilling

Landssekretær Peter Schmidt, Den Danske Israelsmission viste til sidst en meget fin udstilling om brugsgenstande fra Israel. Vel mest interessant var en rigtig Torah rulle, som var skænket Israelsmissionen af polske jøder – vist den eneste der ejes af ikke jøder.

Det blev en indholdsrig eftermiddag, med god tilslutning og hvor Sct. Johannes kirkens menighed sørgede for os på bedste måde.

Konfirmandtræf

Forsøget med konfirmandtræf i Skelgårds kirke forløb så godt, så man fik lyst til at fortsætte, og den 24. og 26. november er der igen konfirmandtræf. Der bliver igen 4 undervisningstimer og tre volontører fra Dansk Santalmission vil ved film og tale fortælle om unge som rejser over land og hav for at finde mening i tilværelsen, og ender i Nepal eller andre steder som Thailand og Indien, hvor det ikke er kristendommen, som de er døbt ind i men derimod Østens religioner, som de undervises i. Hvad bliver der af dem derude?

Gennem alle årene siden stiftsudvalget blev stiftet har biskop Ole Bertelsen været dets formand. Ved udvalgmødet i februar var biskoppen med for sidste gang. Stiftsudvalget vil gerne sige ham tak for hjælp og inspiration til arbejdet.

Stiftssekretær cand.theol. Betty From Jensen trådte tilbage efter eget ønske i april 1992. Vi er taknemmelige for hendes indsats i søndre provsti.

I 1993 vil der blive et provstistævne i Valby-Vanløse provsti, netop nu planlægges arbejdet for det kommende år.

Stiftets nye biskop er nu formand for stiftsudvalget, og vi glæder os til samarbejdet.

Det er også et håb at det vil blive muligt det kommende år at få nye medarbejdere til det store stift.

Udvalget for Børne- og Familiearbejde i Københavns Stift

Udvalget i 1992:

I det forgangne år har udvalget beskæftiget sig med:

- 1) En rapport over begivenheder og drøftelser gennem årene 1986-1992 vedrørende børn i byen. Formålet var, at fremlægge synspunkter til fortsat overvejelse og debat om, hvad vi voksnes opgaver er i kirke og sogn i fortsættelse af eller i modsætning til tidligere tiders opgaver. Enkelthederne er opstillet, ikke i kronologisk rækkefølge, men i alfabetisk, i håb om, at den videre behandling må blive omfattende og vedvarende, ligesom vi har kaldt rapporten Københavns Stifts Tidende ud fra forestillinger om, at stiftet burde have et blad med oplysninger og debat på kryds og tværs af sognegrænser.
- 2) Børnepinsekarnevallet, hvor udvalget igen var med til at planlægge og gennemføre børnegudstjeneste i Trinitatis kirke. Forinden blæste to lurblæsere fra toppen af Rundetårn til samling, mens et par hundrede børn legede med legoklodser i lange baner ude på pladsen, til Abanda-sambaorkesteret spillede alle med ind i kirken. Det storslåede barok-kirkerum fik et festligt præg af børnenes mangeartede bygningsværker.
- 3) Den latinamerikanske børnefestival i Vor Frue kirke og på Frue Plads lørdag den 10. oktober. Her var mange forskellige grupper og organisationer fælles om at gøre »den nye verden« nærværende gennem eventyrfortælling, boder, kunsthåndværk og danse. Festivalen sluttede med gudstjeneste i domkirken.
- 4) Desuden har udvalget været repræsenteret ved et kursus på Præstehøjskolen om tidlig konfirmandundervisning i byerne, været med som gæst ved EPS (Evangelisk pædagogisk Samvirke)'s repræsentantskabsmøde og er med i planlægning af en bibelmusical-opførelse som én af de mange markeringer for den nye bibeloversættelse.
- 5) Et spørgsmål, som udvalget så småt er begyndt at drøfte, er kirkerne og sognehusenes rolle i 1996, hvor København er udnævnt til at være international kulturby. Hvordan kan vi være med til at bestemme kultur som den samfundsvirkelighed, vi i fælles skaben frembringer, inspireret af tradition og visioner?

Svend Gudman

Karen Lundblad

Corrie de Place Hansen

Finn Vejlegaard

Det Danske Bibelselskabs Stiftsudvalg for Københavns stift

*Ved Henning Palludan, stiftsudvalgsmedlem for
Københavns Stift, formand for Vor Frue Sogns Menighedsråd*

I det forløbne år har arbejdet især været præget af afslutningen af oversættelsesarbejdet vedr. den nye Bibel og af forberedelsen til dens udsendelse.

Oversættelsesarbejdet har nu stået på siden 1975. Da holdt Bibelselskabets bestyrelse sit første møde om en ny oversættelse af Det Gamle Testamente. I 1986 blev det besluttet, at også Det Nye Testamente skulle oversættes. Det har i de forløbne år været en opgave for stiftsudvalget at søge at holde sognene orienteret om arbejdet – ikke mindst på grundlag af kvartalsskriftet »Nyt fra Bibelselskabet«.

19. december 1991 kunne Bibelselskabet overdrage kirkeministeren den nye oversættelse, som 19. februar 1992 blev autoriseret af dronningen. Bibelen udgives 8. november 1992.

Medens stiftsudvalgets arbejde indtil dette tidspunkt overvejende har bestået i at informere om oversættelsesarbejdets forløb, står man nu foran den ansvarsfulde opgave at medvirke til, at den nye Bibel kommer så bredt ud i det danske samfund, som det er muligt.

8. november 1992 udsendes den nye Bibel. Det er første gang siden Christian VI's Bibel fra 1740, at der udkommer en samlet oversættelse af både Det Gamle og Det Nye Testamente.

Allerede i slutningen af 1990 begyndte de første arbejder i stiftsudvalget om, hvad der skulle ske ved den nye Bibels udgivelse, idet biskop Ole Bertelsen etablerede et samarbejde mellem det af ham nedsatte Stiftsinitiativ-udvalg og Bibelselskabets stiftsudvalg.

Der afholdes 26.-27. marts 1993 et stiftsstævne med titlen »Storbyen og Bibelen«:

Fredag 26. marts 1993 holdes om aftenen i Frederiksberg rådhus et gratis møde med adgang for alle. Her vil en kendt kunstner læse bibelske tekster i den nye oversættelse, der vil blive holdt tale over emnet »Budskabet til byen« og i panel ført samtale om »Biblens brug i dag«, ligesom der vil blive fremført gamle og nye bibelske sange.

Lørdag 27. marts 1993 afvikles på Nylandsvejens Skole på Frederiksberg en temadag, hvortil tilmelding er nødvendig, og hvor der kræves betaling af de deltagende. Efter en morgenandagt vil en række aktuelle problemer blive behandlet i 10 temagrupper som indledning

til drøftelser i smågrupper. Med udgangspunkt i en række opgivne bibelttekster vil man behandle spørgsmål som gudstjenesten og dens fællesskab, dåb, oplæring, ægteskab, familieliv, arbejdsliv, samfundsliv, de fremmede, fremtiden (håbet) og døden. Mødet afsluttes med opførelse af tekster og sange fra en musical over et bibelsk emne.

På selve udgivelsesdagen 8. november 1992 forventes det, at højmesse rundt om i stiftets kirker vil være præget af den nye Bibel, og der er i den forbindelse udsendt omfattende materiale fra Bibelselskabet til de enkelte sogne.

Samme dag kl. 14.00 markeres udgivelsen ved en festgudstjeneste i Vor Frue Kirke – Københavns Domkirke. Den overværes af Dronning Margrethe og transmitteres direkte af Danmarks Radio TV.

Endelig har stiftsudvalget i 2 år arbejdet på en udstilling »Den nye danske Bibel«. Den holdes i Bibliotekssalen i Rundetårn i København. Den er åben fra lørdag 7. november 1992 - søndag 13. december 1992. Det er tanken at give gæsten et indblik i Bibelens historie i Danmark, og at fortælle om, hvordan Bibelen har påvirket danskerne gennem tiden: folkeligt, kirkeligt, kunstnerisk og sprogligt. Dronningen har stillet nogle eksemplarer af Bibelen til rådighed fra sit håndbibliotek, ligesom Den Rosendalske Bibelsamling fra Esbjerg og Det kgl. Bibliotek har stillet værdifulde værker til rådighed. Med bibelske bogillustrationer udstilles malerier, kobberstik, glansbilleder og kunsthåndværk fra forskellige tider. Arbejdet med den nye bibeloversættelse beskrives og alle de nye bibeludgaver præsenteres.

Jævnside med dette arbejde, der specielt har vedrørt bibeloversættelsen, har selskabets informationssekretær Annelise Thomsen været benyttet rundt om i stiftet til møder arrangeret af stiftets præster og menighedsråd, eller holdt i foreninger, på gymnasier eller i ungdomsskoler.

Af de emner, hun har dækket, kan foruden »Den nye Bibel« nævnes »Baggrunden for den ny oversættelse«, »Bibelspredning over hele verden« med særlig vægt på arbejdet i østlandene, »Bibelske motiver af Marc Chagall« med omtale af hans værker fra såvel det Gamle som Det Nye Testamente, ligesom hun også har talt om den østrigsk-danske kunstner Adi Holzers bibelske illustrationer.

Præster: Tilgang – afgang

1/10 1991 – 30/9 1992

1. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter.
2. Embedsskift inden for stiftet.
3. Afskedigelser.
4. Døde.
5. Forflytninger til embeder i andre stifter.

1. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter

1/10 1991	Frederikke Louise	Bodilsker kirke,
	Hostrup Kjeldsen	sognepræst k/b.
1/10 1991	Jørgen Lomholt Trihøj	provst for
		Bornholms østre provsti.
15/11 1991	Lone Søderstrøm Nielsen	Højdevang kirke,
		sognepræst, konstitution.
1/12 1991	Lene Østergaard	Bellahøj kirke,
		sognepræst k/b.
1/12 1991	Kirsten Evald Grønbech	Davids og Skt. Jakobs
		kirker, sognepræst.
1/12 1991	Lene Matthies	Tårnby kirke, sognepræst.
1/3 1992	Ulrich Paul Georg Vogel	Tingbjerg kirke,
		fungerende sognepræst k/b.
1/3 1992	Helle Møller Jensen	Sundby og Højdevang kirker,
		sognepræst.
1/3 1992	Birgitte Veit	Mariendal kirke, sognepræst.
1/5 1992	Elsebeth Diderichsen	Rigshospitalet
1/5 1992	Gitte Raun Iversen	Sct. Andreas kirke indtil
		30/11 92, fungerende
		midlertidig hjælpepræst.
1/6 1992	Helle Krogh Madsen	Frederiksberg kirke,
		midlertidig hjælpepræst.
1/7 1992	Christine Gjerris	Johannes Døbers kirke,
		sognepræst.
1/9 1992	Børge Haahr Andersen	Emdrup kirke, sognepræst
		k/b.
1/9 1992	Frank Bjørn Christensen	Jesuskirken, sognepræst k/b.
1/9 1992	Birthe Marie Schiøler	Vanløse kirke, fungerende
		sognepræst.

15/9 1992 Eva Tøjner Gotke Sions kirke indtil 14.2.1993,
fungerende sognepræst.

2. Embedsskift inden for stiftet

1/10 1991 Hans Anker Jørgensen Solvang kirke, sognepræst
med forpligtelse til at gøre
tjeneste som studenterpræst
på Amager.

1/10 1991 Peter Konggaard Sundby kirke, sognepræst.

1/10 1991 Jørgen Lomholt Trihøj Bornholms Østre provsti,
provst.

1/2 1992 Leo Kamstrup Olesen Amagerbro provsti, provst.

1/6 1992 Erik Norman Svendsen biskop.

1/8 1992 Palle Thordal Amagerland provsti, provst.

1/9 1992 Christian Bjørn Landberger Dragør kirke, sognepræst.

1/9 1992 Jørn Sjøholm Dansk Kirke i Udlandet.

3. Afskedigelser

31/12 1991 Elisabeth Øllgaard Mariendals kirke.

29/2 1992 Torben Bent Jørgensen Vanløse kirke.

31/7 1992 Carsten Dalsgaard Hansen Emdrup kirke.

31/7 1992 Regin Buus Den danske
Diakonissestiftelse.

31/8 1992 Erik Baylum Andersen Jesuskirken.

31/8 1992 Inge Weber Vanløse kirke.

30/9 1992 Preben Johannes
Grøndal Thomsen Grundtvigskirken.

30/9 1992 Lars Rasmussen Brinth Simeons kirke.

30/9 1992 Jørgen Jessen Elias kirke og provst for
Københavns vestre provsti.

30/9 1992 Flemming Jensen Sjælør kirke.

30/9 1992 Torben Juul Christensen Solbjerg kirke.

4. Døde

Aage Bjerno Bellehøj kirke.

Aage Fredbo-Nielsen Adventskirken.

Svend C! Hartvig Kemp Trinitatis kirke.

Mogens Severin Brandt Dragør kirke.

5. Forflytninger til embeder i andre stifter

1/10	1991	Thomas Uhre Fenger	Endelave pastorat, sognepræst k/b.
1/3	1992	Kristian Høvring Høeg	Maglegårds pastorat, sognepræst.
1/7	1992	Kaj Anker Jensen	Bistrup pastorat i Ålborg stift, sognepræst.
1/9	1992	Mogens Damm	Jyllinge pastorat, sognepræst.

Landemodeberetning

1/10 1991 – 30/9 1992

Oprettede embeder

1/1 1992 Amagerbro provsti.

1/1 1992 Amagerland provsti.

8/7 1992 Godthåbs kirke med forpligtelse til at betjene
Frederiksberg hospital.

Nedlagte embeder

1/1 1992 Københavns søndre provsti.

Ordinationer – ordinander

Der har i det forløbne landemodeår været afholdt i alt 4 ordinationer med tilsammen 7 ordinander.

Ledige embeder/ansøgertal

I landemodeåret har der i Københavns stift været opslået i alt 14 præstestillinger. Disse stillinger har været søgt af i alt 273 ansøgere – et gennemsnit på 19,5 ansøgere pr. opslag.

Sct. Andreas kirke, barselsvikariat	13
Jesuskirken, sognepræst k/b	27
Johannes Døbers kirke, sognepræst	25
Emdrup kirke, sognepræst k/b	17
Vanløse kirke, kst. sognepræst	15
Hasle/Rutsker pastorat, sognepræst k/b	8
Eliaskirken, deltidsbeskæftiget hjælpepræst	14
Anna kirke, sognepræst	19
Godthaab/Frederiksberg Hospital, sognepræst	19
Solbjerg kirke, sognepræst	35
Mariendals kirke, sognepræst k/b	19
Simeons kirke, sognepræst	21
Vanløse kirke, sognepræst	23
I alt	273

Kirkejubilæer

17/11 1991	Jesuskirken	100 år
24/11 1991	Apostelkirken	90 år
24/11 1991	Vigerslev kirke.....	50 år

Navne og adresser

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11
1165 København K 33 13 35 08
Stiftamtmand Henning Strøm, Nannasgade 28
2200 København N 35 87 20 00

Københavns stiftsadministration, Nørregade 11
1165 København K
Tlf.: 33 13 35 08 (bispekontoret)
33 13 28 83 (stiftsøvrigheden)
33 12 40 40 (stiftskassereren)
Giro nr. 5 91 00 05

Stiftskontorchef, amanuensis, cand.jur.
Jørgen Christiansen lokal 237
Stiftsfuldmægtig, cand.jur. Anne Margrethe Andersen lokal 223
Stiftskasserer Frank Menzel lokal 241
Grethe Herss lokal 220
Sysette Rosengreen lokal 235
Joan Brodersen lokal 225
Anne Margrete Hvass/Inge Wulff Christensen lokal 226
Birte Amsinck lokal 243
Jørgen Nielsen lokal 244
Tina Thorsted lokal 246

Portner Ole Hilden lokal 229

Københavns kirkelige budgetkontor, Nørregade 11
1165 København K 33 13 38 50
Budgetprovst Sten Wenzel-Petersen
Mogens Østergaard Jensen

Provster:

Domprovst Arne Bugge, Fiolstræde 8
1165 København K 33 14 74 32
Provst Claus Harms, Holmens kirke
Holmens Kanal, 1060 København K 33 11 37 40
Provst Finn Allan Ellerbek, Bragesgade 35
2200 København N 31 86 09 39

Provst Sten-Wenzel-Petersen, Louis Piosgade 10 B 2450 København SV	31 21 22 33
Provst Hans Lundsteen, Dronningensvej 25 2000 Frederiksberg	31 87 45 83
Provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6 2700 Brønshøj	31 28 00 43
Provst Hans Hermansen, Chr. Bergs Allé 3 2500 Valby	31 16 13 68
Provst Henning Hansen, Snorrebakken 54 B Knudsker, 3700 Rønne	56 45 32 95
Provst Jørgen Trihøj, Udegårdsvejen 2 Poulsker, 3730 Neksø	56 48 80 40
Provst Leo Kampstrup Olesen, Frankrigsgade 1 2300 Sundby	31 58 57 85
Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39 2770 Kastrup	31 50 55 82
Feltprovst Jens Rode, Kastellet 16 2100 København Ø	33 15 13 06
Flyverprovst Vilhelm E. Værge, Grove Præstegaard 7540 Haderup	97 14 30 73

Provstiudvalgene:

Vor Frue provsti: Formand domprovst Arne Bugge
Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2860 Søborg
Arne Zeltner, Lundegårdsvej 25, 2900 Hellerup
Christian Poulsen, Egely Allé 4, Slagslunde, 3660 Stenløse
Peter Windfeld, Sirgræsvej 76, 1. th., 2770 Kastrup

Holmens provsti: Formand provst Claus Harms
Aage Deleuran, Carl Johansgade 1, 2100 København Ø
Jørgen Ougård, Følfodvej 200, 2300 København S
Elisabeth Hertz, Willemoesgade 50, st., 2100 København Ø

Københavns nordøstre provsti: Formand provst Finn Ellerbek
Knud Cardél, Ryparken 50, st., 2100 København Ø
Helge Juul Nielsen, Vølundsgade 32, 1. th., 2200 København N
Jenny Bisgaard Larsen, Tagensvej 35, 2. tv., 2200 København N
Ellen Bodil Christensen, Lundtoftegade 84, st.tv., 2200 Kbhvn. N

Københavns vestre provsti: Formand provst Sten Wenzel-Petersen
Haldis Jeppesen, Ernst Kapersvej 18, st.tv., 2450 København SV

Mogens Nissen, Rytterhusene 72, 2620 Albertslund
Hans Ove Jensen, Sønder Boulevard 122, 4. th., 1720 København V
Paul Wandt, Sønder Boulevard 129, st.th., 1720 København V

Frederiksberg provsti: Formand provst Hans Lundsteen
Erik Rønnow Larsen, Nitvej 3, 2000 Frederiksberg
Gerd Pelle Hansen, Bernhard Bangs Allé 3, 2000 Frederiksberg
Povl Eiler Hansen, Vibeholmen 2, 2500 Valby
Leif Bjørn Sørensen, Glahns Allé 33, 4., 2000 Frederiksberg

Bornholms vestre provsti: Formand provst Henning Hansen
Poul Møller Gregersen, Stengade 63, 3700 Rønne
Bernt Kristian Lind, Storegade 21, 3790 Hasle
Dagmar Westh, Hallebakken 11, Knudsker, 3700 Rønne
Robert Peter Kure, Assereng 3, 3770 Allinge

Bornholms østre provsti: Formand Jens Otto Dam-Larsen,
Klinteby Kirkevej 2, 3730 Neksø
Forretningsførende medlem: provst Jørgen Trihøj
Arne Kjøller, Solstien 1, 3760 Gudhjem
Birthe Kjøller, Lærkevej 11, 3751 Østermarie
Erik Dam Nygaard, Mølle vænget 3, 3730 Neksø

Bispebjerg-Brønshøj provsti: Formand provst Karsten Woll
Carl Emil Nielsen, Nøkkerosevej 26, 2400 København NV
Hans Georg Hegelund, Trekløvervej 3 B, 2400 København NV
Karen Lisbeth Rasmussen, Amagerfælledvej 32, 1. th.,
2300 København S
Viggo Petersen, Grønnemose Allé 28, 2400 København NV

Valby-Vanløse provsti: Formand provst Hans Hermansen
Erik Nielsen, Perlevej 34, 2650 Hvidovre
John Birkemose Nielsen, Lørenskogvej 18, 2610 Rødovre
Poul Nedergaard, Nystedvej 23, 2500 Valby

Amagerbro provsti: Formand provst Leo Kampstrup Olesen
Anne Knudsen, Meinungsgade 38, 4. tv., 220 København N
Axel Carlsen, John Tranus Allé 13, 2770 Kastrup
Knud Aksel Jensen, Gl. Kirkevej 134, lejl. 213, 2770 Kastrup
Rolf Kallesøe, Gyldenlakvej 20, 2300 København S

Amagerland provsti: Formand Rolf Kallesøe
Forretningsførende medlem: provst Palle Thordal
I øvrigt fælles provstiudvalg med Amagerbro provsti

Stiftsøkonomiudvalgets medlemmer:

Vor Frue provsti:

Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2800 Søborg. 31 67 34 37

Holmens provsti:

Iris Friland, Harald Kiddesvej 10, 4. tv., 2500 Valby. 31 30 25 01
Sommeradresse: Irisvænget 30, Tjørnebjerg, 2750 Ballerup

Københavns nordøstre provsti:

Knud Cardél, Ryparken 50, 2100 København Ø. 31 20 39 17

Amagerbro og Amagerland provsti:

Axel Carlsen, John Tranums Allé 13, 2770 Kastrup. 31 50 28 41

Københavns vestre provsti:

Haldis Jeppesen, Ernst Kapersvej 18, st.tv., 2450 København SV
31 31 68 86

Frederiksberg provsti:

Kjeld Ivar Arnberg, Mariendalsvej 85, 2000 Fr.berg. 38 34 33 45

Bornholms vestre provsti:

Bernt K. Lind, Storegade 21, 3790 Hasle. 56 96 41 86

Bornholms østre provsti:

Jens Otto Dam-Larsen, Klinteby Kirkevej 2, Ibsker, 3730 Nexø.
56 49 40 64

Bispebjerg-Brønshøj provsti:

Carl Emil Nielsen, Nøkkerosevej 26, 2400 København NV.
31 56 10 91

Valby-Vanløse provsti:

Poul Nedergaard, Nystedvej 23, 2500 Valby. 31 46 86 56

Kgl. Bygningsinspektører:

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. David Bretton-Meyer,
Søholm, Søholm Park 1, 2900 Hellerup. 39 40 18 40.

Område: Frederiksberg kommune (Frederiksberg provsti) samt Københavns kommune bortset fra de til arkitekt Gehrdt Bornebusch henlagte kirker, jfr. nedenfor.

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Gehrdt Bornebusch,
Frederiksholms Kanal 16 B, 1220 København K. 33 13 35 19.

Område: Bornholms amt, Københavns amt (herunder Dragør og Tårnby kommuner, der udgør en del af Amagerland provsti) samt i Københavns kommune: Den resterende del af søndre provsti samt følgende kirker: Brønshøj kirke, Vanløse kirke, Hyltebjerg kirke, Uterslev kirke, Grøndals kirke, Adventskirken, Ansgarkirken, Bellahøj kirke, Husum kirke, Husumvold kirke og Tingbjerg kirke.

Bygningskonsulenter:

For præstegårde i Københavns og Frederiksberg kommuner:

Arkitekt m.a.a. Peter Brogaard, Lundtoftevej 294,
2800 Kgs. Lyngby. 45 87 48 58.

For præstegårde i Københavns amt:

Arkitekt m.a.a. Mads Drosted, Strandgade 91, 3000 Helsingør.
49 21 12 22.

For præstegårde i Bornholms amt:

Arkitekt m.a.a. Jørn Appel, Dampmøllegade 14, 3700 Rønne.
56 95 58 44.

Præstegårdskonsulent for præstegårde i Københavns amt:

Gårdejer Frede Nielsen, Maglemosegård, Holløselundvej 57,
3210 Vejlbj. 42 30 60 15.

Præstegårdskonsulent for præstegårde i Bornholms amt:

Borgmester, gårdejer Harald Kjøller, Valnøddegård,
Bohnebakken 22, Tejn, 3770 Allinge. 56 48 41 38.

Kirkegårdskonsulent:

Landskabsarkitekt m.d.l. Torben Michelsen, Krojerup Overdrev 12,
4180 Sorø. 43 63 16 53.

Øvrige konsulenter:

Orgelkonsulent:

Organist H. Hildebrandt Nielsen, Frederiksdals Allé 15, 7800 Skive.
97 52 15 14.

Klokkekonsulent:

Organist Bendt Gammeltoft-Hansen, Strandvej 13, 5700 Svendborg.
62 21 39 68.

Varmekonsulent:

Professor, civilingeniør Vagn Korsgaard, Donsevej 3,
2970 Hørsholm. 42 18 01 04.

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn:

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn, Frederiksholms Kanal 12,
1220 København K. 33 13 44 11.

Akademiet for de skønne Kunster v/Akademirådets udvalg for
Kirkekunst, Kgs. Nytorv 1, 1150 København K. 33 12 68 60.

Landsforeningen for Bedre Hørelse, Kong Georgs Vej 13,
2000 Frederiksberg. 38 88 16 44.

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg (kirkeskibe),
3000 Helsingør. 49 21 06 85.

Den særlige sagkyndige i sager vedr. vurdering af præsteboliger:
Fuldmægtig Gorm Fogh-Nielsen, Skt. Knudsvej 20,
1903 Frederiksberg C. 31 24 38 48.

Kirkeministeriet, Frederiksholms Kanal 21, 1220 København K.
33 92 33 90.

Medlemmer af bestyrelsen for Københavns Stiftsfond:

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
33 13 35 08. **Formand**

Stiftamtmand Henning Strøm, Nannasgade 28, 2200 København N.

Provst Karsten Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj.

Sognepræst Gurli Vibe Jensen, Nørrebrogade 8, 3. tv.,
2200 København N.

Gårdejer Poul Nielsen, Aspevej 29, 3751 Østermarie.
Museumsleder Inge Nørballe, Gl. Kongevej 120, 1850 Frb. C.
Jens William Grav, Siciliensgade 1, 4. tv., 2300 København S.
Sekretær: Stiftskontorchef, amanuensis, cand.jur.

Jørgen Christiansen.

Kasserer: Stiftskasserer Frank Menzel.

Giro nr. 1 00 11 91.

Stiftsudvalget for det mellemkirkelige arbejde i Københavns stift:

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
33 13 35 08.

Cand.polit Niels Bartholdy, Esbern Snaresgade 4, 3.th.
1725 København V.

Universitetslektor Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th.,
2100 København Ø.

Stud.theol. Sabine Kleinbeck, Ålestrupvej 25, 2500 Valby.
Forlagsredaktør, cand.theol. Birgitte Larsen,
Horsekildevvej 28, 3. tv., 2500 Valby.

Sognepræst Anders Borre Gadegaard, Svanevænget 5,
2100 København Ø. **Formand**

Generalsekretær, pastor Niels Jørgen Cappelørn,
Upsalagade 22, st. tv., 2100 København Ø.

Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift:

Cand.theol. Betty From Jensen, Ingolfs Allé 40, 2300 København S.
Stiftspræst Inger Krogh Nielsen, Vinkelager 62, 1. th., 2720 Vanløse.
Pastor Erik Gerner, Sophus Clausensvej 10, lejl. 1,
2920 Charlottenlund.

Viceskoleinspektør Kirsten Due, Aldersrogade 45 B, 2. tv.,
2200 København N.

Sognepræst Ole Askov Olsen, Gl. Kongevej 25, 5., 1610 Kbhvn. V.
Laborant Flemming Vangsgaard, Magleparken 162, 3.,
2750 Ballerup.

Vibeke Lind, Vingårdsstræde 22, 4. tv., 1070 København K.
Skoleleder Allan Bäck, Lindegårdsvej 37 A, 2920 Charlottenlund.
Elsebeth Juul, Dag Hammerskjöldsgade 9, 4. th., 2100 Kbhvn. Ø.
Grete Petersen, Normasvej 37, st.th., 2000 Frederiksberg.

Personalsekretær Linda Holst Nielsen, Folkekirkens Nødhjælp,
Skt. Peders Stræde 3, 1453 København K.

Driftsleder Karen-Lisbeth Rasmussen, Amager Fælledvej 32, 1.,
2300 København S.

Sognepræst Erik Balslev-Clausen, A. F. Kriegersvej 5 E,
2100 København Ø.

Sognepræst Niels Henrik Lyngbye, Svanekevej 9, 3751 Østermarie.
Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.

Formand

Provst Hans Hermansen, Chr. Bergs Allé 3, 2500 Valby.

Stiftspræst Peter Buch, Åvej 2, 3700 Rønne.

Københavns Stiftsfond

Regnskab for 1991

Resultatopgørelse

Indtægter:

Indkomne bidrag	215.211,21	
Chr. P. Hansen & Hustrus Legat		
Pilotprojektfond	<u>50.000,00</u>	265.211,21
<i>Renter</i>		
Bank	8.426,87	
Giro	<u>1.759,22</u>	10.186,09
		<u>275.397,30</u>

Udgifter:

Stiftsårsbog 1991:

Trykning	45.794,45	
Honorarer	<u>7.200,00</u>	
	52.994,45	
÷ betaling	<u>38.435,00</u>	14.541,45
Kontorhold, gebyrer m.v.		336,94
Rejsegodtgørelse bestyrelsesmedlem fra Bornholm		974,00
Fondsafgift		610,00
<i>Uddelinger:</i>		
Stiftsudvalg for Ydre Mission	4.500,00	
Kontakttjenesten for handicappede	15.000,00	
Religionspædagogisk studiecenter	4.000,00	
Stiftspræstekursus	42.217,00	
Folkekirkens Ungdomskor	14.000,00	
Pilotprojektfond	25.000,00	
Diverse bevillinger	<u>32.600,00</u>	137.317,00
		<u>153.779,39</u>
Driftsresultat		<u>121.617,91</u>

<i>Balance</i>			
<i>Aktiver</i>			
Bankonto SDS 870-17-40026		115.379,62	
Girokonto I 00 11 91		197.887,96	
Debitorer		<u>92.696,59</u>	405.964,17
 <i>Passiver</i>			
Kreditorer		52.994,45	
 <i>Egenkapital</i>			
Saldo pr. 1/1-1991	223.654,50		
Driftsresultat overført fra resultatopgørelse	121.617,91		
		<u>345.272,41</u>	
Særlig reserve indkommet i 1987 til biskoppens 60 årsdag	7.697,31	<u>352.969,72</u>	405.964,17

Regnskabet er periodiseret, således at indtægter og udgifter vedr. 1991, der er afholdt i 1992, er medtaget i regnskabet.

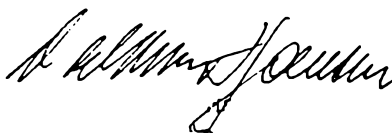
København, den 10. marts 1992

Frank Menzel

Foranstående regnskab for Københavns Stiftsfond for 1991 har vi revideret.

København, den 9. juli 1992
MORTENSEN & BEIERHOLM A/S
Statsautoriserede Revisorer, København

Valdemar Hansen
statsautoriseret revisor

Øversigt over sognenes bidrag til Københavns Stiftsfond 1991:

Absalons	4.000,00	Holmens	2.500,00	Sct. Nicolai	1.000,00
Advents	1.500,00	Husum	6.000,00	Simeon	2.000,00
Allehelgens	1.000,00	Husumvold	2.000,00	Simon Peter	1.500,00
Allinge	300,00	Hyltebjerg	2.000,00	Sion	2.500,00
Ansgar	1.151,21	Højdevang	2.500,00	Sjælør	3.000,00
Apostel	2.000,00	Islands Brygge	6.500,00	Skelgård	1.500,00
Bellahøj	5.000,00	Johs. Døbers	1.500,00	Skt. Andreas	2.000,00
Bethlehem	3.000,00	Kapernaums	3.000,00	Skt. Jacob	500,00
Blågård	1.100,00	Kastels	2.000,00	Skt. Markus	2.000,00
Bodilsker	550,00	Kastrup	3.040,00	Skt. Pauls	1.000,00
Brorson	2.000,00	Kildevæld	4.000,00	Skt. Stefan	2.200,00
Brønshøj	5.000,00	Kingos	3.000,00	Skt. Thomas	3.000,00
Christians	3.000,00	Knudsker	1.000,00	Solbjerg	1.500,00
Davids	10.000,00	Korsvejens	3.000,00	Sundby	3.500,00
Dragør	1.000,00	Kristkirken	2.000,00	Sundkirken	1.000,00
Elias	3.000,00	Lindevang	1.500,00	Svaneke	800,00
Enghave	2.000,00	Lundehus	4.000,00	Tagsbo	4.000,00
Emdrup	3.000,00	Luther	1.000,00	Taksigelse	700,00
Esajas	1.000,00	Maria	1.500,00	Tingbjerg	4.000,00
Filips	1.000,00	Mariendal	1.000,00	Timotheus	5.000,00
Flintholm	2.000,00	Margrethe	1.500,00	Trinitatis	4.000,00
Frederiks	1.000,00	Nathanaels	1.000,00	Tårnby	1.500,00
Frederiksberg	1.200,00	Nazaret	1.500,00	Utterslev	2.000,00
Frederiksb. slots	2.000,00	Nexø	1.000,00	Valby	2.000,00
Frihavns	1.500,00	Nyker	140,00	Vanløse	1.800,00
Garnison	300,00	Nylars	1.000,00	Vestermarie	750,00
Gethsemane	1.000,00	Olsker	1.000,00	Vigerslev	1.480,00
Godthaab	3.500,00	Rutsker	500,00	Vor Frelser	3.000,00
Grundtvigs	10.000,00	Rø	500,00	Vor Frue	3.500,00
Grøndals	2.000,00	Samuels	1.000,00	Østerlars	1.000,00
Hans Egede	1.500,00	Sct. Ibs	500,00	Østermarie	1.000,00
Hasle	750,00	Sct. Johannes	3.000,00	Aaker	1.000,00
Helligkors	1.000,00	Sct. Lukas	1.450,00		
Helligånds	2.000,00	Sct. Matthæus	2.000,00		
				I alt	215.211,21

Vedrørende indsendelse af ansøgninger til og afholdelse af møder i bestyrelsen for Københavns Stiftsfond:

Bestyrelsen afholder ordinære møder hvert år i marts og september måned

Ansøgninger, der ønskes behandlet af bestyrelsen, må derfor være bestyrelsen i hænde *senest* henholdsvis 15. februar og 15. august.

Bestyrelsen har i øvrigt vedtaget, at man ikke vil yde tilskud til arrangementer, der har fundet sted på tidspunktet for ansøgningens indsendelse.

Ansøgninger indsendes til:

Københavns Stiftsfond, Bispegården, Nørregade 11, 1165 København K

Fiscus Ecclesiasticus

1. januar – 31. december 1991

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr. 11.06.91	kr.	3.800,43	
Renter af kapital pr. 11.12.91	kr.	3.865,85	kr. 7.666,28
			<hr/>
			kr. 7.666,28

Udgifter

Udbetalte legatportioner pr. 11.12.91			kr. 300,00
Renter ved køb af obligationer			kr. 11,11
			<hr/>
			kr. 311,11
Saldo overført til formueregnskab			kr. 7.355,17
			<hr/>
			kr. 7.666,28

Formueregenskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.1991				kr.	85.500,00
Udtrukne obligationer:					
<i>02.01.91:</i>					
KD0763424	0860425	kr.	1.000,00		
	0860557	kr.	1.000,00		kr. ÷ 2.000,00
					<hr/>
<i>11.06.91:</i>					
104016059218	0730432	kr.	100,00		
	0790028	kr.	100,00		
	0790168	kr.	200,00		kr. ÷ 400,00
					<hr/>
<i>11.12.91:</i>					
104016059218	0790106	kr.	100,00		
	0790044	kr.	300,00		
	0790168	kr.	100,00		kr. ÷ 500,00
					<hr/>
					kr. 82.600,00
Indkøbte obligationer:					
<i>11.01.91:</i>					
KD0763424	0860425			kr.	4.000,00
					<hr/>
					kr. 86.600,00
Kontant beholdning pr. 01.01.1991		kr.	4.313,97		
Udtrukne obligationer		kr.	2.900,00		
Anvendt køb af obligationer		kr.	÷3.986,00		
Overført fra driftsregnskab		kr.	7.355,17		kr. 10.583,14
					<hr/>
					kr. 97.183,14

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.1991:

KD0763424	0710210	5,0	2022	kr.	3.500,00	
	0860271	9,0	2004	kr.	800,00	
	0860409	10,0	1999	kr.	4.000,00	
	0860417	10,0	2004	kr.	800,00	
	0860425	10,0	2009	kr.	51.000,00	
	0860492	10,0	2001	kr.	2.000,00	
	0860557	12,0	2001	kr.	2.000,00	kr. 64.100,00
104016059218	0730025	3,5	2007	kr.	1.700,00	
	0730092	4,0	2007	kr.	3.000,00	
	0730106	4,0	2021	kr.	1.700,00	
	0730270	5,0	2021	kr.	1.000,00	
	0730432	6,0	2006	kr.	1.400,00	
	0790028	3,5	2011	kr.	2.200,00	
	0790044	4,0	2000	kr.	1.100,00	
	0790087	4,5	2022	kr.	900,00	
	0790168	5,0	2014	kr.	2.000,00	
	0790311	6,0	1997	kr.	900,00	
104000163597	0850276	7,0	2014	kr.	2.900,00	
	0850365	9,0	2014	kr.	2.700,00	kr. 21.500,00
10101935567	0780030	4,0				kr. 1.000,00
						kr. 86.600,00
Kontant beholdning pr. 31.12.91						kr. 10.583,14
						kr. 97.183,14
Kursværdi obligationer pr. 31.12.1991						kr. 80.777,95
Kontantbeholdning pr. 31.12.1991						kr. 10.583,14
Kursværdi i alt pr. 31.12.1991						kr. 91.361,09

Københavns stiftsadministration 20. februar 1992

Ole Bertelsen/Frank Menzel

Pastor emer. Mathias Nascou's Legat

1. januar – 31. december 1991

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr.11.06.91	kr. 4-571,84	
Renter af kapital pr. 11.12.91	kr. 4.573,73	kr. 9.145,57
	<hr/>	
Overført fra 30324 Ministerium Hafniense 1991		kr. 13,58
		<hr/>
		kr. 9.159,15
		<hr/>

Udgifter

Udbetalte legatportioner pr. 11.06.91	kr. 280,00	
Udbetalte legatportioner pr. 11.12.91	kr. 360,00	kr. 640,00
	<hr/>	
Renter ved køb af obligationer		kr. 16,67
		<hr/>
		kr. 656,67
Saldo overført til formueregnskab		kr. 8.502,58
		<hr/>
		kr. 9.159,15
		<hr/>

Formueregnskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.91				kr. 99.400,00
Udtrukne obligationer:				
02.01.91:				
KD0763432	0860271	kr.	100,00	
	0860417	kr.	100,00	
	0860492	kr.	1.000,00	kr. ÷1.200,00
				<hr/>
11.06.91:				
104016059234	0730025	kr.	100,00	
	0790028	kr.	100,00	kr. ÷ 200,00
				<hr/>
01.07.91:				
KD0763432	0860271	kr.	100,00	
	0860425	kr.	2.000,0	kr. ÷2.100,00
				<hr/>
11.12.91:				
104016059234	0730432	kr.	100,00	
	0790311	kr.	100,00	kr. ÷ 200,00
				<hr/>
				kr. 95.700,00
Indkøbte obligationer:				
11.01.91:				
KD0763432	0860425			kr. 6.000,00
				<hr/>
				kr. 101.700,00
Kontant beholdning pr. 01.01.91		kr.	6.481,19	
Udtrukne obligationer		kr.	3.700,00	
Anvendt køb af obligationer		kr.	÷5.924,00	
Overført fra driftsregnskab		kr.	8.502,48	kr. 12.759,67
				<hr/>
				kr. 114.459,67

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.91:

KD0763432	0670995	7,0	2017	kr.	1.000,00	
	0710210	5,0	2022	kr.	1.800,00	
	0860271	9,0	2004	kr.	1.000,00	
	0860409	10,0	1999	kr.	5.000,00	
	0860417	10,0	2004	kr.	3.600,00	
	0860425	10,0	2009	kr.	60.000,00	
	0860492	10,0	2001	kr.	3.000,00	
	0860557	12,0	2001	kr.	2.000,00	kr. 77.400,00
104016059234	0730025	3,5	2007	kr.	5.100,00	
	0730092	4,0	2007	kr.	1.200,00	
	0730106	4,0	2021	kr.	1.800,00	
	0730270	5,0	2021	kr.	900,00	
	0730432	6,0	2006	kr.	2.900,00	
	0790028	3,5	2011	kr.	1.500,00	
	0790052	4,0	2020	kr.	3.300,00	
	0790087	4,5	2022	kr.	2.900,00	
	0790311	6,0	1997	kr.	800,00	
	0790346	7,0	2032	kr.	1.000,00	
	0850365	9,0	2014	kr.	1.900,00	kr. 23.300,00
10101935554	0780030	4,0				kr. 1.000,00
						<u>kr. 101.700,00</u>
Kontant beholdning pr. 31.12.91						kr. 12.759,67
						<u>kr. 114.459,67</u>
Kursværdi obligationer pr. 31.12.1991						kr. 95.161,25
Kontant beholdning pr. 31.12.1991						kr. 12.759,67
						<u>kr. 107.920,92</u>

Københavns stiftsadministration 20. februar 1992

Ole Bertelsen / Frank Menzel

Biskop N. E. Balle's Legat

1. januar – 31. december 1991

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr. 11.06.91	kr.	788,08
Renter af kapital pr. 11.12.91	kr.	767,08
		<hr/>
	kr.	1.555,16

Udgifter

Depotafgift 01.12.90 – 30.11.91	kr.	66,12
Renter ved køb af obligationer	kr.	2,78
		<hr/>
	kr.	68,90
Saldo overført til formueregnskab	kr.	1.486,26
		<hr/>
	kr.	1.555,16

Formueregnskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.91		kr.	18.500,00
Udtrukne obligationer:			
01.07.91:			
KD0778184 0670170	100,00		
0860409	1.000,00		
			<hr/>
		kr. ÷	1.100,000
			<hr/>
		kr.	17.400,00

Indkøbte obligationer:

11.01.91:			
KD0778184 0860425		kr.	1.000,00
			<hr/>
		kr.	18.400,00

Kontant beholdning pr. 01.01.91	kr.	1.102,93		
Udtrukne obligationer	kr.	1.100,00		
Anvendt køb af obligationer	kr.	÷1.079,00		
Overført fra driftsregnskab	kr.	1.486,26	kr.	2.610,19
				<hr/>
			kr.	21.010,19

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.91:

KD0778184	0670081	3,5	2011	kr.	400,00	
	0670146	4,0		kr.	200,00	
	0670243	4,0	2022	kr.	200,00	
	0670715	6,0	2028	kr.	1.200,00	
	0670995	7,0	2017	kr.	600,00	
	0671134	10,0	2013	kr.	100,00	
	0860417	10,0	2004	kr.	700,00	
	0860425	10,0	2009	kr.	10.000,00	
	0860492	10,0	2001	kr.	1.000,00	kr. 14.400,00
3102106989	0990159	3,5				kr. 4.000,00
						<hr/>
						kr. 18.400,00
Kontant beholdning pr. 31.12.91						kr. 2.610,19
						<hr/>
						kr. 21.010,19
Kursværdi obligationer pr. 31.12.1991						kr. 15.210,15
Kontant beholdning pr. 31.12.1991						kr. 2.610,19
						<hr/>
Kursværdi i alt pr. 31.12.1991						kr. 17.820,34
						<hr/>

Københavns stiftsadministration 20. februar 1992

Ole Bertelsen/Frank Menzel

**Biskoppen træffes som regel telefonisk tirsdag, onsdag,
torsdag og fredag kl. 10-12 og iøvrigt efter aftale
telefon 33 13 35 08.**

ISBN 87-89096-06-1
ISSN 0902-4190